

12—13 december

Debatter m. m.

Måndagen den 12 december

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Andersson, Torsten, ang. en översiktlig planering i kommuner och län	3
av fröken Ranmark ang. principerna för fördelning av bostadsbyggnadskvot inom kommunblock	15
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen	16

Tisdagen den 13 december

Svar på interpellationer:

av herr Sörenson ang. förebyggande åtgärder mot självmord ..	22
av herr Lundström om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser	26
av herr Åkerlund ang. löneförmånerna för lektor med doktorsgrad	53
Beskattningen av villafastigheter	58
Vissa gemensamhetsanläggningar m. m.	78
Tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom m. m.	92
Affärstidslag	95

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 13 december

	Sid.
Utrikesutskottets utlåtande nr 11, ang. erkännande och verkställighet av skiljedomar i vissa internationella investeringstvister, m. m.	57
— nr 12, ang. vissa bestämmelser om immunitet och privilegier m. m.	57
Statsutskottets memorial nr 156, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	58
— utlåtande nr 157, ang. utgifter på tilläggsstat I: försvarsdepartementet	58
— nr 158, ang. utgifter på tilläggsstat I: socialdepartementet	58
— nr 159, ang. utgifter på tilläggsstat I: finansdepartementet	58
— nr 160, ang. utgifter på tilläggsstat I: ecklesiastikdepartementet ..	58
— nr 161, ang. utgifter på tilläggsstat I: handelsdepartementet ..	58
— nr 162, ang. utgifter på tilläggsstat I: inrikesdepartementet ..	58
Bevillningsutskottets betänkande nr 62, ang. ändring i kommunalskattelagen	58
— nr 63, ang. ändring i tulltaxan	77
Bankoutskottets utlåtande nr 53, om krediter för investeringar i vägmaskiner m. m.	77
— memorial nr 55, ang. Riksdagens författningssamling m. m. ..	77
— nr 56, ang. uppskov med behandlingen av visst till bankoutskottet hänvisat ärende	77
Första lagutskottets memorial nr 43, ang. uppskov med vissa ärenden	77
— utlåtande nr 45, ang. ändring av vissa underhållsbidrag	77
— nr 46, ang. ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	77
Andra lagutskottets memorial nr 78, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förhandlingsrätt för pensionärer	78
Tredje lagutskottets utlåtande nr 57, ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.	78
— nr 61, ang. ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen om vad som är fast egendom, m. m.	92
Bankoutskottets utlåtande nr 54, ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.	94
Tredje lagutskottets utlåtande nr 58, ang. förslag till affärstidslag	95
— nr 59, ang. ändring i lagen om flottning i allmän flottled	103
Jordbruksutskottets utlåtande nr 23, om åtgärder för att främja fisket i Torne älv	103
— nr 30, ang. utgifter på tilläggsstat I: jordbruksärenden	103

Måndagen den 12 december

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Enär förfall inträffat för såväl herr talmannen som båda herrar vice talmän utsågs enligt § 33 mom. 4 riksdagsordningen fröken *Ranmark* att tjänstgöra såsom talman till dess förfallet upphörde.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet den 13 december för deltagande i Europarådets ministermöte i Paris.

Stockholm den 8 december 1966

Gunnar Lange

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Torsten Anderssons* interpellation angående en översiktlig planering i kommuner och län, erhöll ordet och anförde:

Fröken talman! Herr *Torsten Andersson* har frågat mig om jag avser att vid utvidgning av den översiktliga planeringen i länen vidta åtgärder i syfte att bevara och om möjligt stärka den kommunala självstyrelsen. Han har vi-

dare frågat om jag ämnar låta riksdagen genom beslut uttala sig om riktlinjerna för en översiktlig planering i kommuner och län.

Låt mig först ta fasta på interpellantens uttalanden om angelägenheten av att den översiktliga och långsiktiga planeringen i vårt samhälle förbättras och om vikten för kommunerna och länen av en förbättrad planering. Dessa uttalanden visar att vi har en gemensam grundinställning till dessa frågor.

Det är därför knappast nödvändigt att i detta sammanhang gå närmare in på alla de omständigheter som gett dessa frågor en allt större aktualitet. Låt mig bara erinra om den strukturutveckling inom näringslivet som vi nästan dagligen får påtagliga belägg för, om den fortgående befolkningsomflyttningen med följande glesbygds- och urbaniseringsproblem och om den allt starkare konkurransen mellan skilda regioner och orter om samhällsresurser av olika slag. De regionala problemen spelar en allt större roll i vårt samhälle, och olika slag av regionala fördelningsaspekter blir allt viktigare. Denna problematik måste vi möta genom att arbeta fram en regional politik och ett administrativt system för att genomföra den.

Ett första led i detta arbete är den översyn av kommunindelningen som pågår enligt de av 1962 års riksdag antagna riktlinjerna.

Genom samarbete i kommunblock och kommunsammanläggningar vidgas kommunernas ansvar för samhällsplanering och resursfördelning utöver de nuvarande kommungränserna till den näringsgeografiska region, som ett kommunblock i regel utgör. Detta bör ge möjligheter till en bättre avvägd resursfördelning på det lokala planet

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

samtidigt som den kommunala planeringen får ökad betydelse.

Genom 1964 års riksdagsbeslut om riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik togs ytterligare ett steg för att utveckla den regionala planeringen. I dessa riktlinjer betonas mycket starkt att en effektiv och förutseende samhällsplanering är en av grundförutsättningarna för att det mål som angetts för den lokaliseringspolitiska verksamheten skall kunna nås. Det finns ett ofrånkomligt samband mellan ställningstaganden rörande näringslivets lokalisering och åtgärder med lokaliseringseffekt i fråga om t. ex. bebyggelse, kommunikationer, utbildning och annan serviceverksamhet. Därför är det enligt riktlinjerna för lokaliseringspolitiken utomordentligt betydelsefullt med en samordning i tid och rum av lokaliseringverksamheten med arbetet inom övriga grenar av samhällsplaneringen så att insatserna på olika områden kan ge en samlad effekt för en orts eller bygds utveckling.

Därför betonas även i de lokaliseringspolitiska riktlinjerna vikten av en effektiv kommunal planering. Men det framhålls också att flertalet lokaliseringspolitiska åtgärder fordrar en vidare överblick och ett bredare underlag för övervägandena än vad som kan erhållas inom kommuner och kommunblock. En tyngdpunkt i utrednings- och planeringsfunktionen inklusive samordningsfunktionen inom den lokaliseringspolitiska verksamheten har därför lagts till länen. Där bör enligt riksdagens beslut en utvidgad utrednings- och planeringsverksamhet komma till stånd. Om verksamheten anfördes följande i propositionen (1964: 185).

»Denna bör för det första omfatta sammanställning och analys av olika data rörande befolknings- och näringslivsförhållanden m. m. samt uppgörande av prognoser och annan bedömning av utvecklingstendenser till ledning för handlandet. Sådana data behövs för pla-

neringen i kommuner och landsting likaväl som inom olika statliga organ. Redan den omständigheten att man för de olika planeringsgrenarna utnyttjar ett gemensamt utredningsmaterial torde ha en icke oväsentlig samordningseffekt. På grundval av sådant utredningsmaterial bör vidare i länen utarbetas planer rörande olika åtgärder, som kan påverka lokaliseringsbetingelserna i enlighet med lokaliseringspolitikens mål. Särskilt bör därvid beaktas den kommunala planeringen och kommunala åtgärder i övrigt för näringslivets främjande. En avvägning bör eftersträvas av olika regionala intressen i frågor om samhälleliga serviceanordningar och andra offentliga verksamheter. Planeringen, som givetvis ständigt måste hållas aktuell, bör utmynna i konkreta förslag och handlingsprogram.»

De samordningsåtgärder som sålunda förutsatts komma till stånd i länen under planeringsrådets och länsstyrelsens ledning bör enligt de lokaliseringspolitiska riktlinjerna fullföljas på riksplånet. I syfte att underlätta denna samordning, för vilken regeringen måste ha ansvaret, inrättades lokaliseringsberedningen. Vid riksdagsbehandlingen förutsatte bankoutskottet, mot bakgrund av motioner om en genomgripande översyn av samhällsplaneringen, att den centrala planeringen skulle bli föremål för en betydande uppmärksamhet från lokaliseringsberedningen. För planeringen på det regionala planet borde planeringsråden fylla en motsvarande funktion.

När vi nu börjat använda uttrycket regional utvecklingsplanering som ett sammanfattande begrepp för det vi här syftar till avses inte därmed något nytt planinstitut. Det är mera en fråga om att finna ett system för samordning av arbetet hos olika planerande organ och ge ökat utrymme åt regionalpolitiska värderingar i planeringsprocessen och beslutsfattandet på skilda nivåer, allt enligt de lokaliseringspolitiska riktlinjerna.

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

Beträffande den kommunala planeringen är avsikten att söka stimulera kommunerna till en snabb vidareutveckling av de planeringsformer som många kommuner redan arbetar med. Vad man inom kommunerna bör sträva efter är bl. a. en god anknytning mellan fysisk och ekonomisk planering. Den kommunala långtidsbudgeteringen har man, inte minst från kommunförbundens sida, lagt ned ett förtjänstfullt arbete på att utveckla. Jag tror att dessa strävanden bör uppmuntras. Jag skulle vilja ange fyra olika moment som bör ingå i en god kommunal planeringsberedskap, nämligen markpolitiskt program, översiktlig fysisk planering, allmänt investeringsprogram och långtidsbudget. De allmänna investeringsprogrammen bör lämpligen kunna komma till stånd som en vidgning av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. Dessa program har ju blivit väl mottagna och visat sig vara värdefulla planeringsinstrument. De inrymmer redan nu även andra investeringar än bostäder. För att det skall bli möjligt att göra en så harmonisk utbyggnad som möjligt med utgångspunkt från de vid olika tillfällen tillgängliga resurserna är det emellertid nödvändigt att olika investeringsprojekt särredovisas i dessa program och att det inbördes beroendet klarläggs. De kommunala investeringarna bör därför redovisas med avseende på deras inbördes samband, t. ex. bostadsinvesteringar och investeringar som rent tekniskt hänger samman med bostadsbyggandet såsom investeringar i gator och vatten och avlopp, funktionellt betingade följdinvesteringar i skolor daghem, etc. Sådana investeringsprogram kan bli av stort värde inte bara för de kommunala organens arbete utan också för den resurstilldelning från statliga organ, som i många fall är en förutsättning för den kommunala utbyggnaden. Av stort värde skulle givetvis vara om man i dessa investeringsprogram kunde få in även näringslivets investeringar. Ett sammarbe-

te i detta syfte borde vara möjligt att åstadkomma och därmed ge ett väsentligt vidgat underlag för programmen.

Kommunala planer av nämnt slag bör nämligen utgöra byggstenar för den integrerade planering på länsplanet, som enligt de lokaliseringspolitiska riktlinjerna är avsedd att utvecklas. Ett fortlöpande samarbete måste därvid ske mellan kommunerna och länsorganen. Det statistiska material och de prognoser som länsorganisationen förväntas ställa till kommunens förfogande som underlag för dess planering blir naturligtvis inte bindande för kommunen men måste ändå vara av stort värde eftersom många kommuner har svårigheter att bedöma sina utvecklingsmöjligheter i ett vidare perspektiv. Huvuduppgiften i den egentliga länsplaneringen blir att avväga olika regionala intressen och resursanspråk och därmed utforma handlingsprogram bl. a. för de olika länsorganens beslutsfattande.

Jag vill understryka att det jag nu sagt inte förutsätter några nya befogenheter för de statliga organen. Det nya är att den resursfördelning som redan nu ankommer på dessa organ, t. ex. i fråga om bostads-, väg- och skolbyggande, grundas på en enhetlig uppfattning om den mest ändamålsenliga regionala utvecklingen.

Det är just för ställningstaganden av det slaget som planeringsråden inrättats. Därmed kommer företrädare för landsting, kommuner och näringsliv att delta i arbetet. Eftersom herr Andersson tycks anse att uppgiften borde ankomma på ett kommunalt organ, vill jag påpeka att vi här måste utgå från den organisation som riksdagen nyligen beslutat. Sedan olika utredningar berörande länsförvaltningen är färdiga blir det tillfälle att pröva om frågan. Men jag vill erinra om att riksdagen så sent som i våras godkände ett utlåtande av bankoutskottet där det heter att riksdagsbeslutet om lokaliseringspolitiken jämte de föreskrifter rörande planeringsråden som Kungl. Maj:t utfär-

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

dat ger planeringsrådet goda möjligheter att på ett avgörande sätt påverka planeringen och genomförandet av lokaliseringspolitiska åtgärder inom länet.

Svaret på herr Anderssons fråga huruvida jag i det här sammanhanget avser att vidta åtgärder i syfte att bevara och om möjligt stärka den kommunala självstyrelsen ligger i det jag nu sagt. Det planeringssystem jag redogjort för innefattar en strävan till utbyggd och förbättrad kommunal planering och bör därför leda till en förstärkning av kommunernas ställning. Detta motsägs inte av att det i framtiden liksom hittills självfallet är en statlig uppgift att svara för samhällsekonomin i stort och därmed också att i viss utsträckning ange ramar för skilda investeringsområden, även sådana som berör den kommunala verksamheten.

Även svaret på herr Anderssons andra fråga, huruvida jag ämnar låta riksdagen genom beslut uttala sig om riktlinjerna för planeringsverksamheten ligger i det föregående. Regeringen handlar i denna fråga enligt det beslut om riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik, som antogs av 1964 års riksdag. Den enda ändring beträffande planinstrumenten som övervägs i detta sammanhang är viss utbyggnad av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen.

Herr talmannen infann sig nu och övertog ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framför jag mitt tack för svaret.

Departementet har till synes nedlagt mycket arbete på svaret som är omfattande, men ändå har jag en känsla av besvikelse, ty inte ens en mycket intensiv läsning av svaret har kunnat ge mig det besked som jag ändå hade väntat och framför allt önskat.

Statsrådet har inte kunnat ge mig några försäkringar att hans angelägna strävan skall vara att slå vakt om den kommunala självstyrelsen.

Vad som föranledde min interpellation var rädslan för att denna kommunala självstyrelse, som för alla kommunalmän är så dyrbar, skulle komma i kläm vid den nya giv som en riksplanering tydligen enligt socialdemokratisk mening skulle innebära. Då vi från vårt håll pläderat för en riksplanering har vi menat att man skulle företa en inventering av befintliga resurser och en fördelning av dessa efter deras lämplighet att tas i anspråk för olika ändamål. Men vi har aldrig avsett att statens organ sedan skulle inte endast fördela dessa resurser utan även kontrollera deras rätta användning. När herr statsrådet tar bostadsbyggandet som exempel på vad staten kommer att blanda sig i är det enligt min mening ett mycket dåligt exempel han väljer. Därvid tar han som prov på vad kommunerna kan åstadkomma de av dem upprättade bostadsförsörjningsplanerna. Så långt är exemplet bra, men sedan blir det ganska värdelöst då man granskar resultaten. Detta är dock inte kommunernas fel, utan det dåliga resultatet kommer av att staten, genom att så fördela byggnadstillstånden att ingenting blir över för de flesta mindre kommuner, rycker undan varje förutsättning för att kommunerna skall kunna genomföra sina program. Kommuner som planerat för en kraftigare utveckling, en planering som har myndigheternas goda minne och stöd, råkar plötsligt i en situation där varje ansträngning blir förgäves. Därmed har statsmakten satt den kommunala självstyrelsen ur spel.

Med det diffusa besked som herr statsrådet lämnat på interpellationens spörsmål har man anledning frukta att han vid riksplaneringen vill ge staten ett avgörande inflytande och en lika avgörande kontrollställning. Då kommer tyvärr den kommunala självstyrel-

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

sen i kläm. Det blir en god sak på ett papper men värdelöst i praktiken.

Det kan vara riktigt att inrikesministern och jag har en gemensam grundinställning till dessa frågor — så långt det gäller kravet på en förbättrad översikts- och långtidsplanering. Detta krav har vi från oppositionens sida under lång tid sökt vinna gehör för.

Men frågan är om inrikesministern och jag har en gemensam inställning också när det gäller den kommunala självstyrelsen. Interpellationssvaret är sannerligen inte någon klartext på den punkten. Jag är rädd att jag måste tolka svaret så att inrikesministern ser anorlunda på den kommunala självstyrelsen.

Det är naturligtvis, såsom inrikesministern säger, bra för kommunerna med en förbättrad ekonomisk planering. På den punkten är vi helt ense. Men det är enligt min mening långt ifrån bra om bestämmanderätten i ökad utsträckning flyttas över till statliga organ.

I inrikesdepartementets promemoria heter det ju att med utgångspunkt från det kommunala planeringsmaterialet »skulle den prioritering som länsmyndigheterna vill ge olika investeringar, sett i ett större regionalt sammanhang, kunna anges». Det måste rimligtvis betyda ökat inflytande för de statliga länsstyrelserna över de kommunala investeringarna. Interpellationssvaret är som sagt inte någon klartext — men även det tycks peka i samma riktning. Det heter nämligen att de kommunala investeringsprogrammen skall bli till nytta för »den resurstilldelning från statliga organ, som i många fall är en förutsättning för den kommunala utbyggnaden». Sedan kan man ju också tänka sig, såsom jag framhöll i min interpellation, att regeringen kan använda den kommunala planeringen som underlag för en detaljreglering med den nya byggnadsregleringen som

instrument. Om den saken har statsrådet inte sagt någonting i sitt svar — i varje fall inte någonting av lugnande karaktär.

Det är, såsom jag framhållit i min interpellation, i och för sig självklart att statsmakterna skall ange ramarna för kommunernas verksamhet. Detta måste givetvis även innefatta uppgiften att hålla kommuninvesteringarna inom ramen för det samhällsekonomiskt möjliga. Men denna uppgift bör inte lösas genom fysisk detaljreglering, utan i stället genom åtgärder av generell natur och i samråd med kommunförbunden.

Den väsentligaste frågan i hela detta sammanhang är vem som skall ha hand om den regionala utvecklingsplaneringen. Det är riktigt att jag anser att denna uppgift bör ankomma på ett länskommunalt organ. Jag vill hävda att detta är av allra största betydelse för den kommunala självstyrelsen. Såsom jag framhöll i min interpellation har länsdemokratiutredningen i sitt betänkande förra hösten ställt i utsikt att den skall komma med ett sådant förslag. Och det förslaget skulle alltså kunna komma mycket snart — kanske om ett par månader. Inrikesministern försöker smyga förbi detta problem med att man naturligtvis måste utgå från den organisation, som riksdagen så nyligen beslutat — d. v. s. planeringsrådet enligt 1964 års riksdagsbeslut. Jag skall inte alls bestrida att planeringsrådets tillkomst är ett framsteg. Men de är inte slutmålet. Om länsdemokratiutredningen om ett par månader kommer med förslag om att den regionala utvecklingsplaneringen skall handhas av ett länskommunalt organ, så kan i varje fall inte jag finna det särskilt rationellt att inrikesministern under några månader laborerar med ett provisorium, som ur den kommunala självstyrelsens synpunkt kan framstå som äventyrligt. Det skulle ha varit välgörande, om inrikesmi-

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

nistern kunnat lämna litet klarare besked beträffande sina planer för den kommunala självstyrelsen.

Jag hade i min interpellation också frågat om herr statsrådet ville låta riksdagen uttala sig om riktlinjerna för den översiktliga planeringen i kommunerna och länen. Det framgår av interpellationssvaret att riksdagen inte kommer att få detta tillfälle. Regeringen handlar enligt riksdagens beslut 1964 angående riktlinjerna för en aktiv lokaliseringspolitik, säger inrikesministern. Ja, det var ett principbeslut. Naturligtvis bestrider jag inte regeringens konstitutionella rätt att klara av det här genom administrativa förordningar. Men jag tror att det hade varit till fördel om riksdagen fått uttala sig också beträffande den konkreta utformningen. Det är tydligen redan för sent den här gången. Det har ju skett en viss utbyggnad i länsstyrelserna för den regionala utvecklingsplaneringen. Men inte heller detta har inrikesministern redovisat i sitt svar.

Varför är inrikesministern så hemlighetsfull? Det kan väl inte bero på att vi befinner oss så nära den hemlighetsfulla julen?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Beträffande den sista frågan, om de riktlinjer för planeringsverksamheten som vi har talat om och som herr Andersson berörde, kommer att underställas riksdagen, skulle jag vilja säga att i den mån den försöksverksamhet som ligger i planeringsrådets arbete ger anledning till en personalförstärkning — och det håller jag inte för uteslutet — kommer detta att underställas riksdagen med de motiveringar som kan krävas för ett ökat personalbehov i den organisation vi håller på att bygga upp. Därmed blir riksdagen på nytt i tillfälle att diskutera hela verksamheten. Vi kommer inte att på något sätt undanhålla någonting av det sakmaterial som vi har anledning att

i det sammanhanget presentera. Jag förmodar att alla de som har intresse för detta område kommer att beakta det och ta vara på det vid detta tillfälle.

Jag har emellertid tydligen en annan uppfattning än herr Torsten Andersson beträffande planeringsråden. Det är riktigt att planeringsråden är ett försök att skapa det nödvändiga samordningsorganet på länsplanet, och där trodde jag att jag var ganska överens med herr Andersson om nödvändigheten av en längre gående regional planering. Denna måste innefatta en samordning av alla de uppgifter som ligger på skilda länsorgan. Vår tanke var redan från början att man här skulle få in ett lekmannainflytande, ett inflytande från landsting, kommuner och näringslivsrepresentanter. Men eftersom vi har en länsförvaltningsutredning på gång, kunde vi ju inte begära av riksdagen att ändra på de förutsättningar under vilka våra länsmyndigheter arbetar. Därför fick vi hitta på denna form, varigenom det blev ett rådgivande organ som i och för sig inte deltar i besluten men som i vissa sammanhang har möjlighet att avge reservationer vilka kan komma att uppmärksammas vid frågornas vidare handläggning. Däremot förutsatte vi — och på den punkten tror jag vi kommer att få rätt — att man i den pågående länsförvaltningsutredningen nogsamman skulle uppmärksamma de erfarenheter som gjorts i planeringsrådets arbete och även ta upp frågan om man skall ge dessa planeringsråd en annan ställning än den som de har i dag. Jag kan inte säga nu till vilket resultat utredningen kommit. Det blir en utredning som min kollega statsrådet Lundkvist få ta emot, och jag vet inte om han känner till något om utredningens arbete i detta hänseende.

Det brukar ju inte avslöjas innan betänkandena kommit, men man kan ändå våga hysa den uppfattningen att utredningen mycket nogsamman kommer att behandla planeringsråden och deras sta-

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

tus, dels sådan den hittills varit och dels sådan de anser att den bör vara om råden skall bevaras för framtiden.

För min del har jag den uppfattningen att de bör vara väl lämpade organ att ges en förstärkt ställning i framtiden. Men därvidlag kan vi ha olika uppfattningar. Jag vet inte, men vi får väl diskutera denna fråga närmare när utredningen är klar.

Jag tror inte, herr Torsten Andersson, att vi så grundväsentligt skiljer oss åt då det gäller uppfattningen om den kommunala självstyrelsen. Jag skall inte fördjupa mig i den frågan nu, men jag tycker att det är rimligt att min kollega statsrådet Lundkvist deltar i denna debatt och anger sin syn på den kommunala självstyrelsen, eftersom han handlägger dessa uppgifter. Däremot vill jag gärna avge en personlig deklARATION att jag är en stark tillskyndare av den kommunala självstyrelsen, att jag vill en vakthållning omkring den, att jag ser den som en av grundstenarna i vår demokrati men att min uppfattning om den kommunala självstyrelsens möjligheter för framtiden är att den kan göras så effektiv att människorna verkligen känner dess värde. En självstyrelse som inte är effektiv kommer att ha svårt att hävda sig. Detta var den grundläggande uppfattning som vi presenterade när vi lade fram förslaget om en ny kommunindelning. I nya kommuner med förutsättningar att klara de önskemål som medborgarna ställer ligger också möjligheterna för den kommunala självstyrelsen att leva vidare.

Jag skall gå över till ett par frågor till som herr Torsten Andersson tog upp. Han var litet bekymrad över de kommunala bostadsbyggnadsplanerna. Jag kan ge honom rätt i att de naturligtvis inte har samma tyngd om vi inte kan följa upp dem med statsmakternas åtaganden vid fastställandet av våra bostadsbyggnadsprogram, d. v. s. en ekonomisk uppföljning. Däremot delar jag inte hans uppfattning att fördelningen mellan kommunerna på något sätt kan

vara ett kriterium på vad dessa investeringsplaner har för möjligheter i ett läge — och det gäller hela investeringsplaneringen — då vi inte har outtömliga resurser. Om vi hade det vore det inga stora problem, och då behövde vi ingen avvägning mellan kommuner eller mellan olika investeringsuppgifter. Men när vi inte har dessa resurser är det hela tiden en avvägningsfråga mellan investeringsområden såsom bostäder, sjukhus, ålderdomshem och andra investeringsuppgifter och även en avvägningsfråga med hänsyn till kommunernas skilda behov och förutsättningar.

Där kan vi ha delade meningar. Vi kritiseras från storstadsregionerna därför att man anser att vi ger för liten tilldelning åt dessa regioner där bostadsbristen är störst. Vi kritiseras nu av landsbygdkommunerna som anser att vi inte tillräckligt uppmärksammar deras intressen och säger att om man får mera framför allt i kranskommunerna till storstadsregionerna kommer trycket mot storstadsregionerna att minska eller avlastas. Detta är i och för sig en acceptabel tanke, men den bör ingå i den allmänna avvägningen.

Vad jag vill komma fram till, herr Torsten Andersson, är att vi på det ekonomiska området står inför avvägningen mellan skilda intresseområden, bostäderna och alla följdinvesteringar, om vi vill sammanfatta det så. Kapitalmarknadens förutsättningar måste bedömas med hänsyn till alla de anspråk som vi ställer, och där måste vi göra en avvägning av de olika områdenas möjligheter och behov. Det är just för att åstadkomma en sådan rimlig avvägning som hela denna planeringsuppläggning är tilltänkt med kommunblocken som bas. Vi ingriper inte. Ingen myndighet kan säga till en kommun: Ni får inte planera det, och ni får inte planera det. Sedan kommunen har angivit sina investeringsplaner som samlas på länsplanet till sammanfattande regionalplaner, vilka i sin tur samlas på den cen-

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

trala nivån för en bedömning av de totala investeringsönskemålen, får dessa totala investeringsönskemål vägas mot de resurser som vi bedömer föreligga för det närmaste året eller kanske för en två- eller treårsperiod framåt. När regering och riksdag behandlat detta bör beskedet gå från det centrala planet ned till det regionala planet och vidare ut till det kommunala.

Om då det investeringsutrymme som står till förfogande för ett län inte möjliggör att bygga alla de simhallar, skolor, bostäder o. s. v. som kommunerna uttryckt önskemål om, uppstår alltså frågan om på vilken nivå det skall avgöras i vilken kommun skolan, simhallen och andra investeringsobjekt skall byggas. Det är där vi menar att länsorganen, som vi hoppas kommer att få också ett kommunalt inflytande, skall ta på sig den i och för sig obehagliga uppgiften att göra en avvägning. Jag skulle vilja fråga herr Torsten Andersson, om inte han innerst inne är av samma mening, nämligen att vi borde göra den avvägningen på det regionala planet och inte så, att det blir en konkurrens mellan kommunerna, där kommunernas ekonomiska förutsättningar slutligen faller avgörandet i konkurrensen dem emellan — då tror jag nämligen att vi råkar in i en mycket besvärlig utveckling.

Herr talman! Vi har ju, som herr Torsten Andersson sade i sitt anförande och som han har uttalat i sin interpellation, sökt att i någon mån närma oss detta problem genom den fysiska reglering som har gjorts, prioritetslagstiftningen. Där ingick redan tidigare bostäderna, och där har vi nu fått lägga in även sjukvården. Efter överläggningar med Landstingsförbundet och storstäderna såsom huvudmän för storstädernas sjukvård har vi kommit fram till en kvoteringsplan som i huvudsak och i princip har accepterats av huvudmännen. Vi har kunnat gå vidare då det gäller ålderdomshemmen för att där inom bostadskvotens ram

fastställa det antal ålderdomshemsplatser som vi anser att det kan vara rimligt att bygga varje år. Fråga är om man inte kan gå ännu längre och försöka fånga in nya områden och göra detta så tidigt som möjligt för att kunna lämna kommunerna besked. Jag tror att de tidiga beskedet till kommunerna i dessa frågor skulle spara mycket pengar för vissa projekteringar som i dag kanske görs onödigt ingående och på sina håll storleksmässigt alldeles överflödigt. Det måste också ligga i kommunernas intresse att tidigt få kännedom om vilka investeringar som kan te sig möjliga för den närmaste framtiden.

Det är väl ändå detta som är eftersträvansvärt. Så uppfattade jag herr Torsten Anderssons interpellation, och av den anledningen ville jag anslå just den tonen i inledningen och betona att vi behöver ha en gemensam grundinställning till stora delar av detta problem. Jag hoppas att herr Torsten Anderssons tidigare anförande inte skulle uppfattas så, att han nu vill skilja sig från oss. Är det så farligt att ha oss i sällskap, herr Torsten Andersson?

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Nej, herr talman, jag är inte rädd för sällskapet, men det är klart att man vill hyfsa sällskapet litet ibland, det är alldeles uppenbart.

Jag hoppas att mitt inlägg inte skall tolkas som ett avståndstagande; jag tyckte tvärtom att jag var konciliant. Det liksom passar mig inte att, som det heter, stormskälla vare sig i det ena eller det andra sammanhanget, och det fanns dessutom ingen anledning till det här.

Låt mig säga ett par saker i anledning av inrikesministerns repliker till mig och stanna ett ögonblick vid planeringsråden.

Jag vill understryka att jag är fullt på det klara med att planeringsråden är ett väsentligt inslag i det som vi

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

har kallat för länsdemokrati och som vi i centerpartiet i olika sammanhang har krävt. Men, herr talman, planeringsråden har i dag en väsentlig brist. Det är dock inte så att de inte skulle kunna vara organ för de opinioner som det här är fråga om; tvärtom. Där sitter prominenta industrimän, där sitter prominenta kommunalmän, där sitter representanter för andra intressen i samhället. Alla dessa kom, när råden bildades, dit i den förväntansfulla uppfattningen att de nu skulle få spela med i de avgörande frågorna och få lägga sina mer eller mindre tungt vägande ord i sammanhanget. Det har de också fått, såvitt jag kan bedöma, från mitt eget planeringsråd, men när man kommer till en viss punkt på föredragningslistan i diskussionen konstaterar herr ordföranden att rådet som bekant bara är rådgivande och att länsstyrelsen nu fattar beslut. Där sitter alltså länsstyrelsen i landshövdingens person, och han klubbar sitt eget beslut vid bordet. Jag vill säga till herr statsrådet att jag betraktar detta nästan som en parodi på organ med i varje fall inflytande. Jag hoppas verkligen att det förslag som så småningom skall framläggas av länsdemokratiutredningen skall få ett annat innehåll, så att de som sitter i planeringsrådet och inte minst offerar tid för denna angelägenhet får en känsla av att de verkligen betyder något i sammanhanget. Jag tror att det är den rätta platsen att diskutera just dessa problem och dessa spörsmål.

Jag ber att till herr statsrådet få framföra ett alldeles särskilt tack för hans klarläggande deklaration om den kommunala självstyrelsen. Hans ord om att den är en grundpelare i demokratin rymmer utomordentligt väl med min och många andras uppfattning om den roll som en aktiv kommunalpolitik måste spela i vårt samhälle. Men när han säger att fördelningen av bostadskvoten inte har någonting att göra

med den kommunala självstyrelsen, måste jag reagera. Han talar också mycket riktigt om den roll som kommunblocken skulle spela när det gäller denna fördelning, men då har jag avskräckande exempel, herr statsråd.

I ett av våra kommunblock i närheten av Borås hade man i blocket beslutat att tillstyrka en viss fördelning av bostäder — man var ense om den fördelningen — och jag vill starkt ifrågasätta om några andra kan ha en bättre inblick i dessa problem än ledamöterna i blocknämnden. Men det passade inte vederbörande myndighet, utan när förslaget fastställdes var det helt omgjort. Jag menar att detta innebär att en statlig myndighet sätter sig på den kommunala självstyrelsen — varken mer eller mindre. Nästa gång blir resultatet att när nämnden får ett sådant där förslag till prövning, konstaterar man: »Vad skall detta tjäna till? Här har vi en uppfattning, och när den kommer till den statliga myndighetens kännedom är den inte värd ett vittin.» Det är sådant, herr talman, som jag betraktar som risker för den kommunala självstyrelsen, ty man tappar också den s. k. sugen. Det är inte bara det, att den statliga myndigheten går emot den uppfattning man har — såsom i det föreliggande fallet — utan de kommunala förtroendemännen bringas den uppfattningen att det inte tjänar någonting till vilken uppfattning man har i detta sammanhang.

Jag får kanske också säga några ord om herr statsrådets påstående att skilda behov och förutsättningar avgöres av staten i många avseenden liksom följdinvesteringar av olika slag. Detta stämmer väl inte heller, ty det förhåller sig ju oftast så att det är på följdinvesteringarna som man liksom får en näsbränna. Jag kan ta ett exempel från min egen kommun, där man har planlagt ett viktigt bostadsområde som av exploatören redan i förväg har försetts med vatten och avlopp och med gator.

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

Där investeras mycket pengar i den fasta tron att tillstånd att bygga de erforderliga bostäderna sedan skulle lämnas, men tillstånden lämnades inte. I ett sådant fall skulle det kanske vara angeläget att lägga även detta på det regionala planet — jag håller med herr statsrådet om detta — så att man således skulle kunna föra en mer intensiv debatt och ett mer intensivt resonemang om vad som skulle vara angeläget och icke angeläget.

Här sades någonting om tidiga besked, och det vore sannerligen en nåd att stilla bedja om att man finge tidiga besked i det kommunala arbetet. Vi planerar så mycket vi kan. Vi lägger faktiskt manken till för att planera på ett sådant sätt att det skall passa de flesta intressen i sammanhanget. Men oftast är det detta att få tidiga besked som är svårigheten. Jag har varit sysselsatt med att regionplanera i den s. k. Sjuhäradsbygden i södra Älvsborgs län under ett femtontal år. Vi har försökt att röja undan alla hinder för de kommunala myndigheterna i våra tätorter att planlägga dispositionen av markutrymmen för olika ändamål. I nästan varje enskilt fall har den planeringen strandat på att det inte har varit möjligt att få besked från myndigheterna, exempelvis vägmyndigheterna, om blivande vägars sträckning. Skall vägarna gå utanför samhället, eller skall de fortfarande gå genom samhället, det är ju den stora frågan. Markutrymmen har varit reserverade för båda alternativen i flera år, men något slutgiltigt besked har inte stått att få. Detta har praktiskt taget helt stoppat upp detaljplaneringen på vederbörande platser. Det är, herr statsråd, inte bara besvärligt, det är dessutom penningödande i mycket hög grad.

Om sådana problem skulle kunna lösas med en ökad regional insyn i dessa frågor vore det någonting att stilla bedja om.

Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för den oförbehållsamma dekla-

rationen om den kommunala självstyrelsen. Jag stärks väsentligt i mitt arbete att försöka bevara den så långt det går.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall bara ytterligare en gång beröra frågan om planeringsråden. Jag upprepar att de är försöksorgan. Låt mig då påminna herr Torsten Andersson om att när den nسلundska utredningen, i vilken herr Torsten Andersson deltog, lade fram sitt betänkande, föreslog den ett rent tjänstemannaorgan för samordningen inom länen. Utredningen tänkte sig att cheftjänstemännen på länsplanet i de olika funktionerna — länsarbetsnämnden, länsvägnämnden, länsbostadsnämnden o. s. v. — skulle sitta med i de organ som skulle svara för samordningen. I vårt beredningsarbete i departementet och i regeringen föreslog vi ett lekmanorgan, alltså ett lekmannainflytande. Vi kunde dock inte ge det en annan status, och naturligtvis är herr Anderssons kritik på den punkten berättigad.

Vederbörande organ har ingen beslutsfunktion. Men detta gäller tills vidare i avvaktan på länsförvaltningsutredningen. Låt oss gemensamt avvakta detta förslag och sedan diskutera planeringsrådets framtida status och bestämma deras framtida funktion.

Beträffande fördelningen på länen av bostadskvoten har en av kammarens ledamöter ställt en fråga. Det är möjligt att jag tvingas be herr talmannen om att min kollega, statsrådet Lundkvist, får svara, eftersom jag har en debatt också i andra kammaren. Låt mig bara säga som min personliga uppfattning att jag hade hoppats på att länsbostadsnämnderna i huvudsak skulle ha kunnat följa kommunblockens förslag i den mån man var enig inom kommunblocken. Vi har dock givit den slutgiltiga bestämmanderätten åt länsbostadsnämnderna. Det här är ju också

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

en försöksverksamhet, och vi får nu se vilka erfarenheter vi kan få av de olika länsorganens handläggning av dessa frågor och hur vi skall gå vidare på den punkten. Jag ville gärna säga det så här tidigt, eftersom jag kanske inte hinna lämna något svar senare i dag.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Med hänsyn till att de frågor som diskuteras i den här interpellationen också berör den verksamhet som jag har ansvar för inom regeringen, vill jag gärna begagna tillfället att lämna några personliga synpunkter på den mycket viktiga frågan om den kommunala självstyrelsens roll inom ramen för den regionala utvecklingsplaneringen.

Vi vill alla slå vakt om den kommunala självstyrelsen. Det har både inrikesministern och herr Torsten Andersson betygat, och jag kan naturligtvis helt och fullt ansluta mig till deras uppfattning. Jag behöver inte utveckla skälen till att vi är så eniga på den punkten. Men vi kan väl ändå säga oss att hur hårt vi än håller på den kommunala självstyrelsen, måste planeringen också på det kommunala planet ske mot bakgrunden av våra gemensamma resurser och behov och mot bakgrunden av att vi skall kunna tillvarata olika landsdelars naturliga förutsättningar för utveckling. Om kommunerna planerar var för sig utan hänsyn till varandra eller till samhällsresurserna i deras helhet, kommer planerna — det vet vi av erfarenhet — att sträcka sig långt utöver vad resurserna medger. Olika sammanställningar i skilda sammanhang av de enskilda kommunernas önskemål att få utveckla och expandera visar att vi på denna punkt då löper risken att bl. a. planera för ett invånarantal som inte på långa vägar kommer att kunna uppnås inom den tid som planerna avser. Vi tar då i anspråk dyrbar och knapp arbetskraft för en planering som är orealistisk, vars resultat sålun-

da till stora delar inte kan genomföras i verkligheten. Vi löper risken att fel-dimensionera våra investeringar. Vi medverkar därmed till att onödigt skärpa anspråken på samhällsresurserna med förseningar av nödvändiga investeringar, kostnadsökningar och svikna förväntningar som konsekvens. Vill vi råda bot för sådana missförhållanden, måste vi finna metoder för en bättre samordning i planeringen kommunerna emellan och mellan stat och kommun i enlighet med de beslut som riksdagen ju redan har fattat och som inrikesministern här hänvisar till. Vi behöver metoder för ett samspel mellan stat och kommun, ett samspel som blir allt angelägnare om vi vill främja en gynnsam utveckling av samhället i dess helhet.

Jag ser i den regionala utvecklingsplanering, som inrikesministern här har redovisat, en möjlighet att — inte minst i kommunernas intresse — få en bättre ordning till stånd när det gäller fördelningen av våra resurser för olika investeringsändamål och möjligheter att åstadkomma ett mera harmoniskt samhällsbyggande. Jag ser därför inte den regionala utvecklingsplaneringen som ett angrepp mot den kommunala självstyrelsen utan som ett stöd för denna. Den kommunala självstyrelsen är som jag ser den en fråga om en vetlig arbetsfördelning mellan stat och kommun. Den regionala utvecklingsplanering som vi nu diskuterar förskjuter inte kompetensförhållandet i och för sig mellan stat och kommun, när det gäller kommunernas ansvar för den kommunala planeringen. Den kommunala självstyrelsen blir inte mindre därför att vi ute i kommunerna får möjligheter att planera för medborgarnas önskemål mot bakgrunden av mera realistiska förutsättningar. Vi får en bättre garanti för att de resurser som planerna kräver också finns tillgängliga, när planerna skall genomföras. Den kommunala självstyrelsen blir ju inte sämre, om vi får bättre möjligheter att

Ang. en översiktlig planering i kommuner och län

se våra planer förverkligade. En kommunal självstyrelse som — på grund av bl. a. otillräckligt samspel mellan stat och kommun i planeringen — resulterar i att vi gör upp planer i det blå kommer av naturliga skäl att förlora i betydelse. Den kommunala självstyrelsen lever — det har upprepats många gånger, och jag tror att det behövs sägas ofta — i kraft av sin effektivitet, sin förmåga att lösa problemen för medborgarna. Den regionala utvecklingsplanering som inrikesministern har redovisat kommer därför, som jag ser den, att ge ett mera reellt innehåll åt begreppet kommunal självstyrelse.

Herr Torsten Andersson sade i sitt inlägg att den kommunala självstyrelsen inte får vara »en god sak på papperet men värdelös i praktiken». Jag delar helt hans uppfattning och menar att med denna planering blir den inte bara en god sak på papperet utan den blir också värdefull i praktiken.

Jag skall också passa på tillfället att säga att en mycket avgörande del av denna diskussion naturligtvis kommer i anslutning till de förslag som vi nu ganska snart får från länsutredningarna. Vi räknar med att någon gång efter nyår få både länsförvaltningsutredningens, landskontorsutredningens och länsindelningsutredningens förslag. Länsdemokratiutredningens förslag räknar vi med att få någon gång på försommaren. I dessa sammanhang kommer vi att få anledning att diskutera om hur det regionala organet skall vara utformat och hur man skall skapa garantier för det kommunala inflytande som vi diskuterar när det gäller utvecklingen på det regionala planet.

Jag skall be att få sluta med att säga att vi har, som kanske alla vet, en arbetsgrupp med representanter från inrikesdepartementet och ifrån kommunförbunden, där vi med uppmärksamhet följer de frågor som gäller den kommunala självstyrelsen och den kommunala demokratin i en utveckling

med stora förändringar på hela det kommunala fältet. I denna arbetsgrupp har vi diskuterat även frågan om den regionala utvecklingsplaneringen och den kommunala självstyrelsen. Alla var där överens om att vi måste ha metoder för en planering av detta slag. Samtidigt var det naturligt att man från kommunförbundens sida med uppmärksamhet ville följa utvecklingen för att garantera det kommunala inflytandet i planeringen. Jag är övertygad om och hoppas på att vi skall finna former för ett sådant samspel mellan stat och kommun som kan ge oss bättre förutsättningar att få både en god samhällsplanering och en stark kommunal självstyrelse.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill gärna till statsrådet Lundkvist få framföra ett tack för de synpunkter han här givit till känna. Jag har emellertid en liten invändning att göra. Jag tycker nog att han slog in öppna dörrar när han försäkrade att vad han nämnde var sådant som man hade anledning att önska sig. Det är alldeles uppenbart. Visst skulle vi önska att få hela denna goda fina cigarr. Vi skulle få så stora resurser och så mycken frihet o. s. v., men på den punkten är jag dock något misstänksam. Man kan ha de bästa meningar och förutsättningar, men vi misstänker att när det kommer till kritan och byråkratien får en chans att göra sig bred, när åtgärder skall prövas och framför allt när de skall kontrolleras, så blir man misstänksam mot resultatet av det hela. Jag vill dock gärna understryka detta, att de regionala resurserna bör få en bättre fördelning, och det är väl närmast där som skon klämmer.

När herr statsrådet säger att denna planering skulle utgöra ett stöd för den kommunala självstyrelsen får man livligt hoppas att den får en sådan utformning att kommunen blir den som bestämmer.

Ang. principerna för fördelning av bostadsbyggnadskvot inom kommunblock

Det sägs att läget inte kan bli sämre för kommunerna därför att de får ökade resurser. Nej, det är naturligtvis en sanning som inte går att bestrida, nota bene om de får resurserna på ett sådant sätt, att det inte alltid ligger bakom ett krav om att förverkliga åtgärden på ett visst bestämt vis och att det, om så inte sker, kommer surt efter. Jag är övertygad om att de debatter som kommer att följa på de förslag som skall läggas fram skall bli av mycket stort intresse.

Jag ber, om jag inte får ordet flera gånger i denna debatt, vilket är oviss, att till herrar statsråd få framföra mitt tack för det intresse som har visats för denna debatt i anledning av min interpellation, och jag hoppas att vi kan fullfölja debatten när, som sagt, vi får mera stoff på bordet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. principerna för fördelning av bostadsbyggnadskvot inom kommunblock

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även fröken *Ranmarks* interpellation angående principerna för fördelning av bostadsbyggnadskvot inom kommunblock, och nu yttrade:

Herr talman! Fröken *Ranmark* har frågat om jag anser det förenligt med de allmänna principerna för fördelning av bostadsbyggnadskvoterna inom ett kommunblock att största möjliga hänsyn av länsarbetsnämnd tages till önskemål som samfällt manifesterats av de i kommunblocket ingående kommunerna. Av motiveringen till interpellationen framgår att interpellanten avser länsbostadsnämndernas fördelning av bostadslånemedel.

I anslutning till att bostadsfrågorna

behandlades i 1966 års statsverksproposition anförde jag att man borde pröva möjligheterna låta kommunblocken tjäna som lokala enheter för bostadslånemedlens fördelning i stället för de enski/da kommunerna. Förslaget huvudsyfte var att främja en planering av bostadsbyggandet i större enheter och längre produktionsserier för att därigenom befordra en bättre hushållning med samhällets resurser. Riksdagen anslöt sig till förslaget.

Enligt anvisningar som bostadsstyrelsen har utfärdat i anslutning till statsmakternas beslut skall kommunblockens samarbetsnämnder beredas tillfälle att medverka vid fördelningen av lägenheter mellan de i blocket ingående kommunerna. Sådan medverkan kan äga rum i den formen att samarbetsnämnden inger ett fördelningsförslag till länsbostadsnämnden eller — om den inte önskar lämna ett sådant förslag — på så sätt att den avger yttrande över ett av länsbostadsnämnden upprättat förslag till fördelning. I båda fallen avgörs fördelningen slutgiltigt av länsbostadsnämnden.

Enligt min mening bör man i regel kunna räkna med att samarbetsnämnden bedömer fördelningsfrågan på sådant sätt att några skäl till erinringar från de statliga myndigheternas sida inte föreligger. Om de i blocket ingående kommunerna har en samstämmig uppfattning i saken, måste detta helt naturligt tillmätas stor vikt när länsbostadsnämnden skall fatta sitt beslut. I sammanhanget måste dock beaktas att länsbostadsnämnden har ansvar för att bostadslånemedlen fördelas på ett sätt som gagnar en ändamålsenlig bebyggelseutveckling i länet och som stämmer överens med de riktlinjer statsmakterna har dragit upp. Länsbostadsnämnden bör därför inte vara ovillkorligt bunden till den fördelning som de i ett kommunblock ingående kommunerna kan ha uttalat sig för.

Jag vill slutligen erinra om att en

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

kommun, som anser sig ha skäl till missnöje med länsbostadsnämndens beslut i fråga om lägenhetsfördelningen, har möjlighet att överklaga detta beslut genom besvär hos bostadsstyrelsen.

Fröken RANMARK (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att samarbetsnämnden skall beredas tillfälle att medverka vid fördelningen av bostadsbyggnadskvoter mellan de i kommunblocket ingående delkommunerna. Detta finner jag också lämpligt, eftersom samarbetsnämnderna bäst torde känna till behovet av bostäder inom de olika delkommunerna. Av den anledningen anser jag även att länsbostadsnämnderna vid slutgiltigt fastställande av bostadsbyggnadskvoter för de i blocket ingående delkommunerna bör ta största möjliga hänsyn till förslag eller yttranden från samarbetsnämnden. Jag förstår inte varför samarbetsnämnderna eljest skall ha möjlighet att till länsbostadsnämnden lämna förslag eller yttra sig över förslag beträffande bostadsfördelningen inom kommunblocket, om det inte skulle i någon mån påverka det kommande beslutet.

Är samarbetsnämndens förslag enhälligt, anser jag att synnerligen starka skäl skall finnas för att länsbostadsnämnden skall frånga samarbetsnämndens förslag.

Jag tolkar herr statsrådets svar såsom positivt till mina synpunkter, nämligen att samarbetsnämndens mening vid fördelningen av bostadsbyggnadskvoterna inom kommunblock bör tillmätas stor vikt och inte utan starka skäl underkännas.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag gick händelserna något i förväg då jag räknade med att

jag kanske inte skulle kunna yttra mig vidare i denna debatt, eftersom jag inte räknade med att pågående interpellationsdebatt i medkammaren skulle ta så lång tid utan att jag hade måst rycka in där vid det här laget. Nu har emellertid så blivit fallet, och därför har jag möjlighet att ge fröken Ranmark ett svar även efter hennes anförande. Jag kan göra det mycket kort.

När fröken Ranmark säger, att största möjliga hänsyn skall tas till samarbetsnämndens yttrande och att det, om förslaget i samarbetsnämnden är enhälligt, måste vara synnerliga skäl för att frånga detta förslag, så vill jag kort och gott instämma i detta.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet HOLMQVIST, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr *Ferdinand Nilssons* interpellation angående tillämpningen av den nya jordförvärvslagen, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat om jag anser att normerna för lantbruksstyrelsens beslut i ett ärende som berörts i interpellationen bör läggas till allmän grund för jordförvärvslagens tillämpning i fråga om kombinerade jord- och skogsbruk i uppländska jordbruksbygder.

Det av herr Nilsson åsyftade ärendet är beroende av Kungl. Maj:ts prövning, och jag kan därför inte gå in på någon diskussion av ärendet här. Jag vill dock rent allmänt framhålla att ärenden av ifrågavarande slag måste prövas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Det är inte möjligt att innan någon mera bestämd praxis hunnit utbildas ange några allmänna grunder för tillämpningen ut-

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

över dem som finns i jordförvärvslagen och dess förarbeten.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för att han har besvarat interpellationen. Det var hans rätt att avgöra, om han ville göra det eller inte. Min rätt att fråga beror av kammarens medgivande att ställa frågan.

Att jag interPELLERADE föranleddes av tvenne skäl. Dels var jag som ledamot och huvudsekreterare i 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, som gjorde förberedelserna till 1955 års jordförvärvslag, intresserad av tillämpningen av den nu gällande lagen, dels har jag som motionär i ringa mån bidragit till vad riksdagen då avsåg som en förstärkning av lekmannainflytandet i fråga om lagens tillämpning.

Interpellationssvaret — men *inte* interpellationen — kan möjligen ge näring åt missförståndet att jag skulle ha varit förmäten att vilja påverka avgörandet av det av mig berörda typfallet. Jag försäkrar att jag på intet sätt vill ha ansvaret eller någon del därav för vad regeringen kan komma att besluta. Däremot gäller min interpellation de normer som kan ligga till grund för lantbruksnämndens i Uppsala län och lantbruksstyrelsens handläggning och den praxis som därav kan komma att utvecklas. Det är en fråga av mycket stor spännvidd för de uppländska bygder, som jag talat om i interpellationen, och kanske även för andra stora delar av vårt land.

Jag berörde riksdagens beslut beträffande lekmannainflytandet på jordförvärvslagens handhavande. I lantbruksnämnden i Uppsala län uttalade samtliga nämndens jordbruket närstående ledamöter *en* uppfattning, medan ett par tjänstemän jämte en icke jordbrukskunnig lekman reserverade sig och drog ärendet inför lantbruksstyrelsen. I denna fattades beslutet av gene-

raldirektören, överdirektören och en byråagronom, medan jordbruksrepresentanterna reserverade sig.

Skall det gå till på det sättet? Och hur kan det komma sig? Har de anställda fått särskilda anvisningar att följa, och är dessa avsedda endast för det fall det gällde eller har de generell innebörd?

Inom jordbruksrationaliseringsutredningen fäste vi särskild uppmärksamhet vid den typ av bäriga jordbruk som bygger på kombination av jord och skog i tillräcklig omfattning. Beträffande den nu gällande lagen är att märka, att i dess allmänna motivering ingår att det »måste vara en grundsats för lagstiftningen att förvärvshinder uppställs endast om och i den mån det behövs med hänsyn till ett samhällsintresse av betydande styrka». Det förhåller sig även så att de kombinerade jordbruken, d. v. s. sådana som innehåller både jord och skog, hör till den grupp som den yrkesutövande jord- och skogsbrukaren inte annat än med tillämpning av 5 § må hindras förvärva. Förvärvstillstånd må enligt denna paragraf vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildande av bruksenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning.

I detta fall föreligger en promemoria inom lantbruksnämnden beträffande de åtgärder i rationaliseringssyfte, som anses motivera avslaget och statens eventuella förvärv av fastigheten, alltså för den händelse vederbörande föredrar att välja att staten skall lösa det. Syftet är att sammanföra egendomens efter upplandsförhållanden stora skogstillgångar — 440 tunnland — med ett skifte tillhörande länets kanske största jordmagnat. I stället skulle denne lämna förstärkning åt i huvudsak ett stort gods i södra Uppland — med 48 tunnland åker och 28 tunnland skog — och åt ett annat i Olandsbygden med cirka 120 tunnland åker och 240 tunnland skog. Den för slaktning avsedda går-

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

dens åkerareal, 66 tunnland, skulle i brist på aktuella spekulanter tillföras den s. k. rationaliseringsreserven.

Bortsett från att den avsedde storuppköparen — det är universitetet — gott kan avvåra lämpliga delar av sina omfattande domäner utan att därför äventyra rationaliseringsgraden beträffande sitt övriga innehav — den blev väl ungefär oförändrad som den är — konstateras att även de gods det gäller borde kunna klara sig utan förstärkningen. Man söker förgäves efter det »samhällsintresse av betydande styrka» som borde vara grundsatsen för tillämpning av förvärvshinder; detta enligt såväl 1955 års proposition som tredje lagutskottets yttrande däröver. Det gäller ett jordbruk av en typ som enligt den enhälliga uppfattningen bland jordbrukets erfarna företrädare i lantbruksnämnd och lantbruksstyrelse har förutsättningar att bestå som självständig enhet och även skulle kunna påräkna skydd av uttalandet, att redan rationella enheter icke bör göras till bytesobjekt.

Jordförvärvslagen är ett organ för den yttre rationaliseringen, det ligger i dess natur. Om exempelvis anmärkningar kan riktas mot en fastighets bostad, så är detta förvisso inte det enda fallet av bostadsproblem i det här landet. Men en jord- och skogsfastighet av ifrågavarande typ — med god skogstillgång och avsevärd åkerareal — borde enligt en samstämmig uppfattning bland Upplands jordbrukare vara livsduglig. Dess byggnadsbestånd borde kunna förbättras, och denna fastighet bör även i stället för att göras till slaktoffer för universitet och andra stora jordägare kunna bli underlag för eventuellt erforderlig förstärkning.

Det är inte enbart detta enskilda fall som väckt uppmärksamhet — här gäller det framför allt konsekvenserna för många andra uppländska jordbruk. Kan inte ett sådant jordbruk betraktas som värt att utvecklas och bestå, vem kan då känna sig trygg? I våra bygder har

jordbrukarnas organisationer också redan genom att tillsätta en föreningsnämndens fastighetskommitté beslutat ta upp en ojämn kamp för bondejordbrukens bestånd.

Det var min förhoppning att statsrådet i sitt svar skulle kunnat anföra allmänna grunder, som hade gett någon trygghet åt många som nu känner sig hotade. I stället får vi veta att det i dag inte är möjligt att ange några allmänna grunder för tillämpningen, några grunder som kunde ha kompletterat vad jordförvärvslagen säger.

Vi får också veta att ärendena »prövas med hänsyn till omständigheterna». Man hade hoppats på i varje fall något klarare grunder. Det är djupt beklagligt att så inte ansetts böra ske, utan att sådant skall kunna inträffa som nu händer i Uppland.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Först vill jag säga till herr Nilsson, att ärendet ännu inte har föredragits för mig; det är inte färdigt för en föredragning och ett avgörande. Köparen har beretts tillfälle att inkomma med påminnelser, och man får lov att beakta den för påminnelserna utsatta tiden. Att jag i dag inte har några möjligheter att svara herr Nilsson är således inte något uttryck för ointresse att debattera eller någon form av undanflykter.

Men på en punkt kan jag lugna herr Nilsson. Om han möjligen nu efteråt har fått samvetsförebräelser för att hans fråga eventuellt skulle påverka beslutet, så kan jag försäkra honom att han kan interpellera många gånger om utan att jag speciellt kommer att ta intryck därav vid handläggningen av detta eller andra ärenden. Varje sådan fråga måste bedömas utifrån det material som föreligger, oavsett hur diskussionen går här. Man får ju söka träffa avgörandena då alla fakta ligger på bordet, oberoende av om herr Nilsson interPELLerar och oberoende av vad som möjligen skrivs i tidningarna.

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill rätta ett missförstånd. Det var endast vad statsrådet sade i sitt interpellationssvar, där han hänvisade till att ärendet är under behandling och att han därför inte ville ingå på någon bedömning av det, som gjorde att jag var så angelägen att understryka att jag inte alls hade så högtflygande planer att jag ville söka påverka regeringsavgöranden — jag hade inte ens lust att göra det.

Vad som för mig framstod som värdefullt var att få kännedom om de allmänna normerna. Skall ett jordbruk, vilket av jordbrukets företrädare i lantbruksnämnd och lantbruksstyrelsen — jag talar inte enbart om det här aktuella fallet — omvittnas vara av den arten att det kan bestå, med hänsyn till sin struktur och tillgången på åker och skog, göras till rationaliseringsobjekt för att tillgodose godsuppköpare av typen universitet eller andra stora jordägare i Uppland med jord?

Det är det som är problemet. Det är detta som skapar oro bland många andra, som vet med sig att de har dåliga ekonomibyggnader och en bostadsfråga som kanske inte är bättre löst än i Stockholm, där det som vi alla vet råder en skriande nöd i det avseendet. Dessa människor anser, att det dock går att utveckla ett jordbruk som har jord och åker och en riklig skogstillgång.

Nu visar det sig — utan att något bärande allmänintresse kunnat anföras — att de som kanske har den intimaste kontakten uppåt inom lantbruksnämnden och även inom lantbruksstyrelsen går på *en* linje och de praktiska jordbrukarna på en annan. Då undrar jag: Har de fått några anvisningar hur de skall handla i sådana fall? Jag tänker fortfarande inte på det här fallet — det talar vi inte om — utan på likartade fall. Hur kan det komma sig att det finns en så bestämmd åsiktsskillnad mellan reservanterna i en lantbruksnämnd och i lantbruksstyrelsen och de andra?

Det är detta som är ägnat väcka oro. Det bör väl finnas någon princip bakom det hela. Det var den jag efterlyste. Principen kan ju ändå inte bara bestå däri att »fallen skall prövas efter omständigheterna». Det får väl sägas vara en relativt allmänt hållen grundval, som jag förmodar tillämpas överallt och som inte i detta fall ger någon anvisning. Hur kommer det sig att vi fick en reservation i lantbruksnämnden i Uppsala län av dem, som så att säga står utanför jordbruket, och att vi fick en majoritet i lantbruksstyrelsen bestående av de ledande tjänstemännen inom vårt jordbruksrationaliseringsverk — jag nämnde dem nyss?

Det är detta som gör att jag undrade om vi inte möjligen kunde få veta, om detta är ett specialfall eller om tillämpningen kommer att bli densamma i andra liknande fall. Det är det intressanta.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har kanske en aning svårt att tolka vad herr Nilsson menade med sitt litet grumliga uttalande. Det förefaller mig som om han ville antyda att det skulle finnas någon ordergivning, låt mig säga från departementet eller från socialdemokratiska partiet eller från något annat håll, om hur lantbruksstyrelsen eller lantbruksnämnden skall handla vid bedömning av olika ärenden.

Om herr Nilsson har menat något sådant, antar jag att han vid närmare eftertanke kommer underfund med att det är en fullständigt orimlig misstanke. Jag kan påminna honom att riksdagen har uttalat sig om jordförvärvslagen och dess tillämpning. Vi har en lagtext, och det är klart att det i många avseenden kan vara svårt att ta ställning till ett ärende efter en ny lag. Det gäller för många av de ärenden som tas upp, kanske inte minst dem som skall prövas i lantbruksstyrelsen och av regeringen, att det är komplicerade

Ang. tillämpningen av den nya jordförvärvslagen

frågor. Det kan finnas saker som talar för en förvärvsansökan och saker som talar emot den, och då måste man väga och försöka komma fram till ett riktigt avgörande.

Jag vill bara ha sagt detta därför att jag undrade över vad herr Nilsson egentligen menade med att ta upp de sista antydningarna i denna debatt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har inte annat att gå efter i detta fall än »omständigheterna». I lantbruksnämnden stod lantbruksdirektören jämte en hög ämbetsman och en icke lantbrukskunnig ledamot av nämnden på ena sidan och alla jordbrukarrepresentanterna på den andra. När vi kom till lantbruksstyrelsen, stod generaldirektören, överdirektören och byråagronomen på en sida och jordbrukarna på den andra. Det är en uppdelning som med skäl har väckt uppmärksamhet.

Men i och för sig är ju detta bara ett enstaka fall. Vad som intresserar mig är att få veta, om det är ett *generellt* bedömande av förhållandena som gör att man kan räkna med att ett så pass bärigt jordbruk som det som det här är fråga om — så pass utvecklingsdugligt som ett jordbruk måste vara efter upplandsförhållandena med 66 tunnland bra åker och en skogtillgång på 440 tunnland, vilket är mycket i Uppland — döms att icke vara värt att satsa på för utvecklingen utan skall slaktas ut.

Det är det som väckt pinsam uppmärksamhet. Man undrar: Vem sitter då säker?

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 11 samt 12, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 156—162, bevillningsutskottets betänkanden nr 62 samt 63, bankoutskot-

tets utlåtanden och memorial nr 53, 55 samt 56, första lagutskottets memorial och utlåtanden nr 43, 45 samt 46, andra lagutskottets memorial nr 78, tredje lagutskottets utlåtanden nr 57—59 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 23 samt 30.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 46, angående uppskov med behandling av vissa ärenden;

sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till radioansvarighetslag, dels ock i ämnet väckta motioner;

sammansatt konstitutions- och tredje lagutskotts utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till radiolag jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradions fortsatta verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 164, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67;

bankoutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m. jämte motioner i ämnet;

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av

lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 62, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående trafikstopp och trafikförbud i samband med övergången till högertrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner; även-
som

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slaktdjursavgif-

ter, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde tredje lagutskottets utlåtande nr 61 och bankoutskottets utlåtande nr 54, vilka ärenden i dag första gången bordlagts, skulle i nu angiven ordning uppföras näst efter tredje lagutskottets utlåtande nr 57.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 17.28.

In fidem
Solveig Gemert

Tisdagen den 13 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.30.

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande månad.

Ang. förebyggande åtgärder mot själv mord

Herr statsrådet och chefen för social-
departementet ASPLING, som tillkän-
nagivit, att han hade för avsikt att vid
detta sammanträde besvara herr Sören-
sons interpellation angående förebyg-
gande åtgärder mot självmord, erhö-
ll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Sörenson har ställt
vissa frågor till mig om forskning be-
träffande självmord.

Enligt tillgänglig statistik var antalet
själv mord i Sverige i början av 1900-
talet 15,1 per 100 000 invånare. Under
de fem senaste åren, 1960—1964, var
motsvarande tal lägst 16,9 och högst
19,8. En internationell jämförelse av
själv mordsfrekvensen visar stora varia-
tioner länderna emellan. Detta torde i
viss mån sammanhånga med olika prin-
ciper för den statistiska redovisningen.

Sedan länge pågår överallt i världen
en intensiv forskningsverksamhet rö-
rande problematiken kring självmor-
den, främst självmordsorsakerna och
möjligheterna att förebygga självmord.

Själv mordsförebyggande är målsätt-
ningen för s. k. preventive centers,
d. v. s. akutmottagningar med lämpliga
medicinska behandlingsresurser, där
patienter med psykiska problem, inklu-
sive självmordstankar, kan få omedel-
bar sakkunnig hjälp. En viss motsva-
righet härtill finns i vårt land vid olika
psykiatriska mottagningar, framför allt
vid de psykiatriska lasarettsklinikernas
allmänna mottagningar och jourmot-

tagningar. En liknande verksamhet be-
drivs också vid de specialmottagningar
av mera socialpsykiatrisk karaktär,
som på många håll är anordnade för fa-
miljerådgivning, poliklinisk behandling
av alkoholskadade, abortrådgivning
o. d.

Även i Sverige har självmordsproble-
men studerats ur vetenskaplig synpunkt
av flera forskare och forskargrupper.
Vid Södersjukhuset pågår f. n. ett om-
fattande forskningsarbete på detta områ-
de. År 1964 inleddes där en försöks-
verksamhet för förebyggande av självm-
mord. Verksamheten som bedrivs av
psykiatriska kliniken i samarbete med
intoxikationsavdelningen beräknas
sträcka sig över flera år. Antalet be-
handlade personer var år 1964 ca 220
och år 1965 ca 250. Denna verksamhet
fyller ett stort behov. Varken i Sverige
eller utomlands torde man dock hitin-
tills ha kommit fram till några så all-
mängiltiga slutsatser att de kan komma
till praktisk användning i det profylak-
tiska arbetet.

Några planer att ytterligare utvidga
den verksamhet som pågår i vårt land
föreligger inte f. n. Resultatet av för-
söksverksamheten vid Södersjukhuset
torde först böra avvaktas.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Vi befinner oss i en
något paradoxal situation då vi på Lu-
ciadagens förmiddag talar om en så
tragisk livsföreteelse som självmorden.
Luciamorgonen har ju i vårt land ut-
vecklats till en livsglädjens och gemen-
skapens morgon. I skolor och på före-
tag kommer man varandra en liten smu-
la närmare under några timmar och gör
det kanske därigenom litet lättare att
leva. Samtidigt finns det människor i
vårt land som inte upplever det som
är Luciamorgonens signum. Tvärtom,

Ang. förebyggande åtgärder mot självmord

livet är för dem utan all glädje och utan mening. Den livssituation som är deras står de helt enkelt inte längre ut med, den är outhärdlig, och därför tar de sitt liv.

Låt oss säga att Lucia har blivit en myt, en livsmyt, en symbol att hämta livsmod och livskraft ur. Den som tar sitt liv har på något sätt förlorat eller aldrig vunnit en myt att leva av, en livsmening. Han eller hon har ingen gemenskap att ty sig till då »glädjen vänds i nöd», som Erik Axel Karlfeldt skriver. Tillvaron är alltför svår, man orkar inte med den.

Orsaken till att jag ställde denna interpellation var att jag önskade lyfta fram detta problem i ljuset. Jag tackar herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för den uppmärksamhet som han ägnat frågan och för det svar han givit. Vad kan man nu utläsa ur svaret?

Jo, att en intensiv forskningsverksamhet pågår över hela världen och att man därvid koncentrerar sig på självmordsorsakerna och vad som kan göras i förebyggande syfte. Detta är utomordentligt tacknämligt.

Man kan vidare utläsa att något görs i Sverige. Psykiatriska mottagningar landet runt ägnar uppmärksamhet åt denna fråga. Det finns specialmottagningar och akutmottagningar där hjälp ges till presumtiva självmördare, och vid Södersjukhuset pågår ett omfattande forskningsarbete, vilket är mycket tacknämligt. Man ser med stort intresse fram mot resultatet. Men, säger statsrådet, vi vet ännu alldeles för litet. Några allmänna slutsatser att bygga praktiska insatser på utöver vad som nu görs har inte vunnits varken internationellt eller i vårt land.

Svaret är alltså inte särskilt upplytande. Det finns inga planer på en utvidgning av vad vi nu gör i vårt land.

Det förefaller mig som om vi inte riktigt i vårt samhälle har fattat vad denna sak gäller. Självmord är inget obetydligt mänskligt problem; självmor-

den har en omfattning av väldiga dimensioner. Det sägs att i vår värld tar per dag mer än 1 000 personer livet av sig. Det skulle per år bli cirka 365 000 och på tio år i hela vår värld 3 650 000 personer ungefär.

Någon som har ägnat sig åt denna problematik har sagt: »Endast den moderna trafiken kan som blodig lieman mäta sig med självmordens sjukdom.»

Det problem som jag här har velat aktualisera är alltså inget litet problem — det har en väldig omfattning, och med den internationella utblick och det internationella ansvar som vi alla upplever såsom väsentliga står det klart att vi inte kan isolera oss till våra egna relativt låga siffror. Det är inte stor mening med att resonera om siffror och jämföra siffrorna från de olika länderna, men det kan kanske ändå vara av intresse att notera att i vårt land enligt statistiken mellan 4 och 5 personer per dag inte orkar leva längre. Det betyder att per år — om jag nu räknat rätt, och det hoppas jag att jag har gjort — är det mellan 1 500 och 1 600 människor som säger: »Det får vara slut på mitt liv; jag står inte ut längre!» Och så tar de sitt liv.

Att studera var Sverige ligger i världsstatistiken har ingen mening, tycker jag. Det räcker — och det är ett uppfordrande och anklagande faktum — att vi har en ganska stor grupp människor som inte orkar klara sin tillvaro. Och vi kan inte stå likgiltiga.

Man kan säga: Ja, men det är ju deras eget fel. Det är ju de själva som gör det. Det kan väl inte samhället ta något ansvar för! — Någon sanning ligger det väl i detta, men på något sätt upplever jag en sådan attityd som en falsk undanflykt. Varken då vi människor föds eller då vi dör förfogar vi över livet. Vi blir inte tillfrågade om vår önskan. Över liv och död bestämmer vi inte, och inte heller — och detta är den centrala punkten — har vi i de flesta fall något inflytande då det gäller självmordet.

Ang. förebyggande åtgärder mot självmord

Varför begår människor självmord? Herr statsrådet har anfört, att vi vet alldeles för litet om detta. Jag delar hans syn. Vi kan tala om ensamhet, ekonomiska bekymmer, personliga konflikter av skilda slag som människorna inte reder upp, oförmåga att klara svåra krissituationer av inre och yttre art, det moderna livets allför stora krav på vår prestationsförmåga, vi duckar för kraven — och dukar under. Vi vet för litet om den faktiska kraften i detta dynamiska spel. Fältet är föga bearbetat.

Det har berättats för mig att det finns en internationell organisation — fyra eller fem år gammal — som arbetar med dessa frågor på en rent vetenskaplig basis, nämligen International Association for Suicide Prevention. Där arbetar man med frågan om att få en bättre förståelse av orsakerna till självmorden. Man har ställt sig före sådana uppgifter som att söka utforska vad natur, kulturmiljö, religion, de mänskliga relationerna i uppväxtåren och liknande betyder för självmordsfrekvensen. Men en kardinalpunkt synes vara: vi vet inte tillräckligt mycket. Visste vi något mer, kunde vi kanske göra något mer. Jag menar att samhället inte kan stå likgiltigt inför detta, och jag anser att vi bör se detta problem på ett djupare sätt än vi hittills har gjort och göra mera än vad vi hittills har gjort.

Jag undrar emellertid om vi ändå inte vet *något* för att göra något. Nu har denna interpellation inte berört frågor om initiativ från samhällets sida. Självfallet kan det inte nu bli fråga om en diskussion om detta. Jag skall därför naturligtvis inte säga så mycket därom, men några få ord i all korthet till slut må väl ändå tillåtas mig.

Då vi vet att ensamheten är en svår och nästan outhärdlig livssituation, särskilt för de livströtta människorna vilkas inre försvar liksom brutit samman inför de destruktiva krafterna — vilka de nu är — måste frågan om att hjälpa

presumtiva självmördare i deras ensamhet vara verkligt central. Jag läste nyligen en mycket intressant artikel i Socialmedicinsk Tidskrift, där en socialläkare i Stockholm, doktor Jacobson, diskuterar aktuella psykiatriska och socialmedicinska problem. Jag vill citera något av vad han säger som står i relation till det vi här behandlar. Han säger följande: »De flesta friska människor har möjligheter att vända sig till anhöriga, goda vänner, arbetskamrater eller liknande när de på något vis råkat ur gängorna. De psykiskt sjuka är emellertid ofta isolerade och har inte dessa möjligheter. De är ofta mer ensamstående än andra. Det finns en speciellt hög frekvens psykiskt sjuka bland änklingar och frånskilda t. ex. Självmordsfrekvensen är också högst bland dem. Den psykiska sjukdomen i sig själv har en tendens att isolera människorna från varandra.»

Ensamheten är alltså uppenbarligen ett huvudskäl till självmorden — det vet vi. Vi vet också att en relation består mellan självmord och narkotikamissbruk, mellan alkoholskador och självmord, mellan missbrukad sexualitet och självmord, mellan brist på trygghet och självmord. Men vilken är denna relation? Vad är det som händer hos dessa människor som på ett eller annat sätt har misslyckats med tillvaron? Varför tar de sitt liv? Är det för övrigt inte ett allvarligt memento för oss att av de studenter som dör i vårt land dör en av tre på grund av självmord?

Vi vet alltså något för att göra något redan nu.

Nu är det ju en ganska dyster sak att allt vad samhället gör kostar pengar. Sitter man i riksdagen ett tag lär man sig att de ekonomiska resurserna är begränsade och att de liksom de personella resurserna inte räcker till. Man grips lätt av en viss vanmakt inför de kalla realiteter vi har att arbeta med.

Å andra sidan tror jag inte att självmordsproblematiken är av mindre betydelse än andra sociala problem. Vi

Ang. förebyggande åtgärder mot självmord

bör därför satsa väl så hårt på den problematiken som på andra samhällsproblem. Jag vill uppmana till att stödja International Association for Suicide Prevention. Jag har låtit mig berätta att denna internationella organisation håller sin nästa världskongress i Förenata Staterna. Vi borde vara representerade där, kanske genom någon som är anknuten till socialmedicinskt arbete i vårt land, kanske genom någon frivillig kraft som arbetar inom vårt folk.

Jag känner också stark sympati för dem som vill ta okonventionella initiativ för att hjälpa de människor som är ensamma i samhället. Självmordspastorn gjorde det, somliga skrattade åt honom, andra fördömde honom, men han kände spontant och blev till stor hjälp, har jag förstått.

Ensamma människor kan inte vänta på att en psykiatrisk klinik öppnas. En människa som frestas hoppa ner från Katarinahissen tänker inte: I morgon går jag till Södersjukhuset. Man måste ha någon att tämligen omgående få lätta sin inre spänning hos. Doktor Jacobson, som jag nyss citerade, säger: »Jag tror att det finns så många isolerade och olyckliga människor i vårt samhälle att det därför är nödvändigt att man inrättar någon sorts nya tjänster för att dessa människor över huvud taget skall kunna få mänskliga kontakter, stöd och hjälp».

Det är troligen inte opportunt att säga det, men jag ser det så här. Vi behöver inte nödvändigtvis tänka i sjukhus, läkare och sjuksköterskor så fort vi nalkas de psykiska problemen i vårt folk. Vi kan också tänka i människor som kan och vill söka leva de nödställda människorna nära.

Jag har inget uppslag om hur det skall ske. Jag bara känner starkt att det finns ett intensivt behov i vårt samhälle av människor som på ett eller annat sätt står till förfogande för dem som i sin ensamhet inte mäktar och orkar med livet. Hur denna hjälp skall utformas borde vi ägna uppmärksamhet

åt. Jag tror att vi därigenom i viss mån skulle dämpa självmordsfrekvensen. Jag tror också att sådana okonventionella initiativ som jag här omnämnt är värda vårt stöd och att vi lär oss mycket genom sådana initiativ. Man lär mycket när man lever nära de människor som är i nöd. Då tror jag också att vi blir i stånd att bättre hjälpa.

Jag tackar än en gång herr statsrådet för hans intresse. Låt mig också uttrycka den förhoppningen att vidgade initiativ skall tas i vårt land, ty det är verkligen en angelägen fråga som jag har velat aktualisera.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! I remissdebatten 1959 vågade jag också aktualisera detta problem, vilket jag anser vara ett mycket stort och viktigt problem i vårt land. Det finns vissa förhållanden beträffande självmordsfrekvensen som är påfallande och som kanske kan leda till tankar på vilka åtgärder man skall vidta. Ett förhållande är att tre gånger så många män som kvinnor tar livet av sig. I åldersgruppen 40—50 år är enligt statistiken död genom självmord en av de allra största grupperna, till och med större än den grupp som avlider av elakartade sjukdomar. Vi vet också, som herr Sörenson påpekade, vilken betydelse alkoholmissbruket har i detta sammanhang. Jag erinrade för något år sedan om den undersökning, som doktor Otterland gjort beträffande dödsorsaken bland sjömän, där han redovisade hur stor frekvensen av alkoholmissbrukare var bland det förhållandevis mycket stora antal sjömän som själva hade berövat sig livet.

En annan sak som också är påfallande är att, beräknat i procenttal av befolkningsantalet inom olika åldrar, frekvensen av självmord ökar med stigande ålder. Det är, som herr Sörenson sade, naturligtvis den ensamhet de gamla ofta känner som därvid spelar en stor roll.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Ett annat också mycket intressant förhållande var att frekvensen av självmord i vårt land visade en viss sänkning under det andra världskrigets påfrestningar.

Allt detta gjorde att jag, när jag diskuterade denna fråga 1959, vågade säga att jag trodde, att det i vår materialistiska tid fanns många som helt och hållet hade tappat en idé att tro på. Jag ansåg att den idén redan fanns och att det gällde för oss att försöka få människor att återvända från det materialistiska betraktelsesättet och söka sig tillbaka till den idén.

Att forskning beträffande orsakerna till självmordens höga frekvens hos oss är av stor betydelse, det vill jag understryka. Jag hoppas liksom herr Sörenson, att man skall kunna finna nya vägar — gärna okonventionella — som kan leda fram till en bättre situation inom detta område.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även herr *Lundströms* interpellation om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig vilka åtgärder man avser att vidta från regeringens sida för att förbättra vad han kallar »det nuvarande krisläget» inom vårdsektorn.

Interpellantens uppfattning om läget inom vårdsektorn baserar han på en skildring härav, som inte innehåller något positivt drag, utan enbart negativa uppgifter om den svenska sjukvården. Interpellanten undrar vilka åtgärder till förbättringar regeringen ämnar vidta — men nämner inte själv och frågar

inte heller efter åtgärder som redan har vidtagits.

Låt mig först beröra läget och utvecklingen på några viktiga punkter inom vårdområdet och i samband därmed kommentera vissa uppgifter i interpellationen.

Kort uttryckt kan läkarsituationen beskrivas så, att vi har personal på 19 läkartjänster av 20. På 17 av 20 finns fullt utbildade läkare, på 2 finns medicine kandidater eller utländska läkare, som ännu inte hunnit förvärva legitimation men som likväl har ett sådant mått av medicinskt kunnande att de uppfyller medicinalstyrelsens krav för förordnande.

Med hänsyn till vakanssituationen skulle vi nu behöva ca 400 läkare ytterligare, därav drygt 200 vid kroppssjukhusen och 75—100 på vardera provinsialläkartjänster och mentalsjukhus. Jag vill dock inte underlåta att påpeka att behovet är större.

Under de närmaste tre åren kommer vi enligt medicinalstyrelsens uppskattningar att få ett nettotillskott av drygt 1 000 heltidstjänstgörande läkare. Därefter bör verkningarna av den kraftigt ökade läkarutbildningen göra sig än mera gällande. Denna utbildning fördubblas successivt under 1960-talet — mot ett årligt intag av medicinare på ca 450 vid decenniets början svarar drygt 900 om några år.

I nettotillskottet av drygt 1 000 läkare under de närmaste åren ingår sammanlagt ca 200 utländska läkare. Åtgärder har vidtagits och andra förbereds för att öka detta antal genom att i ännu större omfattning ta emot läkare med utländsk examen.

Läkarnas fördelning på olika grenar av sjukvården är naturligtvis av stor betydelse. Kroppssjukhusen har relativt sett det minsta antalet vakanser, trots att över 1 100 nya läkartjänster inrättats vid dessa sjukhus sedan 1960. I fråga om provinsialläkarna finns personal på 18 tjänster av 20, vid mentalsjukhusen är relationen 16 av 20. Här vill jag

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

erinra om det utredningsuppdrag rörande specialistbehörighet m. m. som regeringen för ett år sedan lämnade åt medicinalstyrelsen och universitetskanslersämbetet. I direktiven till detta uppdrag har bl. a. angetts, att det bör prövas i vad mån den allmänna utbildningsperiod, som skall krävas för erhållande av specialistkompetens, obligatoriskt bör innefatta viss tids tjänstgöring dels i öppen vård och dels inom mentalsjukvård. Om en sådan ordning realiseraras — för vilken vägande sakliga motiv kan anföras — skulle effekten otvivelaktigt kunna bli, utom en förbättrad utbildning, en ökad tillgång på läkare inom de angivna områdena och ett ökat intresse bland de nyblivna läkarna att välja dessa banor. Särskilt för rekryteringen av psykiatrer torde vidare utformningen av ersättningsreglerna i läkarvårdstaxan ha en viss betydelse. I båda dessa hänseenden väntas utredningsförslag under första halvåret 1967.

Ett exempel på dåligt resursutnyttjande är enligt interpellanten att »antalet icke yrkesverksamma sjuksköterskor uppgick till 11 000 i fjol». Det har sitt intresse att närmare studera sammansättningen av denna grupp. Drygt 1 700 är ogifta sjuksköterskor. Där ingår pensionärer samt sjuksköterskor, som går på kurser, som vistas utomlands för arbete, studier och missionsverksamhet eller som övergått till annan sysselsättning. Någon nämnvärd arbetskraftsreserv torde inte de ogifta sjuksköterskorna representera.

Också bland de gifta icke yrkesverksamma sjuksköterskorna, som utgör ca 9 300, finns pensionärer etc. som man knappast lär kunna räkna med i någon större utsträckning. Huvuddelen är emellertid sjuksköterskor som har barn under skolåldern. När man skall försöka bedöma möjligheterna att få ut dessa sjuksköterskor i förvärsarbete måste det ske mot bakgrunden av den totala yrkesintensiteten bland gifta sjuksköterskor med småbarn. Denna är

redan påfallande hög — av ca 11 600 sjuksköterskor med barn under 7 års ålder ägnar sig ca 6 300 åt sitt yrke helt eller delvis. Härtill har för övrigt inrättandet av daghem vid eller i anslutning till sjukhusen säkerligen medverkat. F. n. finns sådana daghem vid ett 70-tal lasarett. Enligt min mening finns det fog för påståendet att vi redan i dag har åtskilligt fler sjuksköterskor i arbete än vi skulle ha haft, om yrkesintensiteten hos den nu nämnda kategorien legat på en nivå som är mera vanlig.

Man kommer fram till att den egentliga arbetskraftsreserven på detta område i viss mån kan finnas bland övriga gifta icke yrkesverksamma sjuksköterskor, troligen mellan 2 000 och 3 000, av vilka många naturligtvis har barn i skolåldern. Jag vill i detta sammanhang erinra om att ca 1 100 sjuksköterskor redan har deltagit i de s. k. reaktiveringskurser som arbetsmarknadsstyrelsen anordnat på senare år.

När interpellanten helt allmänt talar om en »reakivering av 1/3» av de 11 000 icke yrkesverksamma sjuksköterskorna, skulle jag vilja beteckna interpellantens till synes anspråkslösa målsättning som orealistisk. Ett visst ytterligare tillskott denna väg borde det dock vara möjligt att åstadkomma.

Interpellanten förordar såväl bättre anställningsvillkor för vårdpersonalen som »åtgärder på skatteområdet för att stimulera den redan utbildade personalen till ökade förvärvsinsatser». Jag skall inte gå in på anställningsvillkoren — som bör vara en sak mellan sjukvårdshuvudmännen och deras anställda — men jag vill erinra om den möjlighet till frivillig särbeskattning som införts fr. o. m. nästa års taxering och skall belysa detta med ett exempel.

En avdelningssköterska i ortsgrupp 3 har en begynnelselön på ca 25 000 kronor om året (däri ingår vanlig ersättning för tjänstgöring på obekväma arbetstid men inte ersättning för jour-

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

och beredskapstjänst eller övertidser-sättning). Anta att hon är gift och mannen tjänar lika mycket. Begär makarna särbeskattning, blir skatten ca 700—800 kronor lägre än vid sambeskattnig. Genom hustruns förvärvsarbete ökar familjens nettoinkomst — d. v. s. inkomsten efter skatt — med ca 13 990 kronor om det inte finns barn och annars med ca 15 200 kronor.

Ett sådant tillskott till familjeinkomsten borde inte vara oväsentligt, även om naturligtvis omkostnaderna också ökar med belopp som varierar i olika fall. Som jämförelse kan nämnas, att en industriarbetare i ortsgrupp 3 tjänar ca 19 300 kronor om året i genomsnitt. Om hustrun inte har förvärvsarbete är industriarbetarfamiljens hela inkomst efter skatt ca 14 800 kronor.

Jag utgår från att interpellanten delar min uppfattning att samma skatte-regler bör gälla för sjuksköterskor m. fl. som för andra medborgare.

Interpellanten uppger, att »sjuksköterskebristens omfattning har i stort sett varit konstant sedan 1960-talets början». Antalet sjuksköterskor som arbetar i sitt yrke helt eller delvis har ökat från mindre än 20 000 till över 25 000 mellan 1960 och 1965. I år examineras ca 2 400 sjuksköterskor. En uppfattning om intensiteten i vårdirkesutbildningen får man genom uppgiften att lands-tingen och storstäderna läsåret 1965/66 utbildade över 10 000 sjuksköterskor, assistenter, undersköterskor och sjukvårdsbiträden. En fortsatt utbyggnad av utbildningsplatserna planeras.

Ytterligare ett tusental sjuksköterskor skulle nu behövas med hänsyn till vakansläget. Medicinalstyrelsen uppskattar nettotillskottet under de närmaste tre åren till ca 3 700 heltidsarbetande vid oförändrad yrkesintensitet. I styrelsens kalkyl räknar man med ett relativt obetydligt tillskott av utländska sjuksköterskor. Onekligen finns det skäl som talar för att man prövar möjligheterna att under den närmaste tiden ta emot väl utbildade sjuksköter-

skor från utlandet i större utsträckning.

Vårdresurserna »utnyttjas dåligt», menar interpellanten, vilket han i huvudsak anser bero på personalbrist. Som ett exempel på detta anför, att antalet utnyttjade vårdplatser inom kroppssjukvården sedan 1955 ökat från 1,4 procent i medeltal till över 6 procent. Jag skall inte gå in på sådana skiljaktigheter i statistiken som att t. ex. tidigare fristående sanatorier och epidemisjukhus numera införlivats med lasaretten. Vad jag vill understryka är, att enligt senast tillgängliga uppgifter ungefär hälften av de »stängda» vårdplatserna inte kan utnyttjas på grund av reparationer, ombyggnader eller andra omständigheter som inte har med personaltillgången att göra. Självfallet måste vi i första hand underhålla de sjukhus som vi redan har — det anser jag vara raka motsatsen till »bristande hushållning med tillgängliga resurser». Om man — som man rimligen skall göra — bortser från reparationer, ombyggnader o. d., är mellan 96 och 97 procent av alla vårdplatser inom kroppssjukvården tillgängliga för beläggning.

Eftersom interpellanten ändå har uppehållit sig vid vårdplatsutvecklingen för kroppssjukhusen mellan 1955 och 1965, vill jag gärna komplettera hans framställning med uppgiften att antalet tillgängliga vårdplatser under tidsperioden har ökat med över 10 000.

Om mentalsjukvården säger interpellanten bl. a.: »Uppenbart råder det brist på sjukvårdsplatser och köerna är långa.» Jag kan här hänvisa till den redogörelse för läget i fråga om såväl personal som vårdplatser och patienter som lämnats i propositionen nr 64 till årets riksdag. Låt mig endast erinra om att överbeläggning på mentalsjukhusen numera hör till undantagen och att antalet exspektanter genomsnittligt sett motsvarar patientintagningarna under några veckor. Vårdtiderna har på tio år minskats till hälften främst tack vare

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

nya mediciner och behandlingsmetoder.

Sedan 1960 har antalet yrkesverk-samma tandläkare ökat med ca 1 000 till ca 6 100. Under samma tid har antalet tjänstgörande tandläkare i folk-tandvården — som i många år utgjort ca 1/3 av samtliga tandläkare — ökat med ca 300. Tillgången på tandläkare inom folktandvården är ändock otill-räcklig. Regeringen har beslutat tillsät-ta en utredning om folktandvårdens ställning och organisation m. m. Avsik-ten är att utredningen också skall un-dersöka olika vägar att motverka omotiverade arvodeshöjningar inom privat-tandvården i samband med införandet av en tandvårdsförsäkring.

Med hänsyn till åldringsvårdens sto-ra och växande betydelse vill jag läm-na en kort översikt av åtgärderna på detta fält. De senast årens utveckling inom åldringsvården har präglats av det reformprogram som regeringen la-de fram vid 1964 års riksdag. Detta in-riktades på att få till stånd ökade resur-ser för social hemhjälp, en forcerad bo-stadsförbättringsverksamhet och en snabb utbyggnad av sjukhem för lång-varigt sjuka åldringar.

Denna reform med syfte att öka åld-ringsvårdens resurser håller nu på att genomföras. Inom den sociala hem-hjälpen har antalet hemsamariter för-dubblats på fyra år — från 15 000 till 30 000. Den snabba ökningen av anta-let hemsamariter har gjort det möj-ligt att i år bereda hemhjälp åt betyd-ligt över 150 000 åldringar mot ca 90 000 för fyra år sedan. Flertalet kom-muner bedömer det som möjligt att yt-terligare öka hemhjälpsverksamheten. Statligt stöd i form av räntefria för-bättringslån — som ligger utanför det övriga bostadsbyggnadsprogrammet — har under budgetåret 1964/65 och 1965/66 beviljats till omkring 30 000 åldrings-bostäder. Denna omfattande upprust-ning av åldringarnas bostäder fortsät-ter i oförminskad takt. Åldringsvårds-reformen innebar också en kraftig sats-ning på långtidssjukvården, och ett

statligt lånestöd infördes för byggande av sjukhem. Detta initiativ har mött ett starkt gensvar från landstingen och storstäderna. Redan finns planer på att under de närmaste åren öka plats-antalet med 11 000—12 000. Det bety-der en ökning av långtidssjukvårdens resurser med inemot 50 procent. Indi-rekt innebär det också en förstärkning av akutsjukvården. Sjukhem för lång-tidsvård har fått förtur inom sjuk-husbyggandet. Landstingens och stor-städernas investeringar i byggen inom långtidssjukvården var år 1965 c:a 115 miljoner kronor. För de båda åren 1966 och 1967 tillsammans beräknas mot-svarande investeringar till närmare 400 miljoner kronor. Det innebär att sjuk-hemsbyggandet i år och nästa år kom-mer att ligga på en nivå som är nästan dubbelt så hög som år 1965.

På ålderdomshemmen fanns ca 42 300 platser 1960. Motsvarande siffra 1965 var 48 400. Vid det senaste årsskif-tet pågick ålderdomshemsbyggen som omfattade ca 6 600 vårdplatser. Åtskil-liga nya hem ersätter äldre, varför en-dast en del av de nya platserna utgör ett nettotillskott. Man torde kunna räk-na med att vi på ålderdomshemmen in-om kort har ca 10 000 vårdplatser mer än 1960. Självfallet bör vården på ål-derdomshem inte ses isolerad från vare sig den öppna åldringsvården eller lång-tidsvården vid sjukhemmen.

Interpellanten uppehåller sig något vid planeringsfrågorna och menar att en samordning av olika skäl bör ske i socialdepartementet. Det skulle föra för långt att här gå in på ansvarsfördel-ningen mellan staten och de kommu-nala huvudmännen för sjukvård och socialvård beträffande planeringsfrågor. Jag skall endast anföra några synpunk-ter på planeringen.

För utbyggnaden av den svenska sjukvården på olika områden har det funnits och finns noggrant utarbetade planer. De utredningar som härvid lig-ger till grund är i första hand re-gionvårdsutredningens plan, mental-

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

sjukvårdsdelegationens respektive mentalsjukvårdsberedningens planer för mentalsjukvårdens olika sektorer, öppnavårdsutredningens och läkarprognosutredningens plan för sjukvårdens och särskilt långtidsvårdens utbyggande fram till 1970. Under senare år har verkställt offentliga utredningar med planer för speciella vårdområden, såsom exempelvis rehabilitering, företagshälsovård och arbetsmedicin. Medicinalstyrelsen bedriver kontinuerligt utredningar som bl. a. syftar till att belysa utvecklingen av det s. k. sjukdomspanoramats. Genom dessa utredningar hålls också regionvårdsplanen aktuell. Utredningar om den medicinska njursjukvården, om intensivvård, allergivård, vård av reumatiskt sjuka, extremtetskirurgi och handkirurgi är för närvarande föremål för remissbehandling. Lungsjukvård, klinisk neurofysiologi m. fl. områden bearbetas f. n. inom medicinalstyrelsen. För utbyggnaden av framför allt åldringsvården har socialpolitiska kommitténs utredningar haft stor betydelse.

Genom de båda huvudmannaskapsreformerna beträffande provinsialläkärväsendet och mentalsjukvården — som ju innebär att det närmaste ansvaret för dessa vårdgrenar överflyttas från staten till landstingen — skapas förutsättningar för en totalplanering av sjukvården inom varje sjukvårdsområde. Det är då också angeläget att kunna få en helhetsbedömning av sjukvårdsplaneringen i landet. I föl till sattes socialdepartementets sjukvårdsdelegation med uppdrag att »följa utbyggnaden av sjukvårdsresurserna i landet och verka för en samordning av sjukvårdsplaneringen». I delegationen finns företrädare både för de kommunala sjukvårdshuvudmännen och för statliga myndigheter som har ansvar för sjukvård, arbetsmarknad, utbildning och samhällsekonomi.

Samtliga sjukvårdshuvudmän har mer eller mindre långtgående planer på utbyggnad av sin hälso- och sjukvård. So-

cialdepartementets sjukvårdsdelegation har funnit det önskvärt att registrera den pågående planeringen efter enhetliga normer för att möjliggöra jämförelser mellan olika sjukvårdsområden och en summering för landet som helhet av sjukvårdsresurserna och deras utveckling.

Enligt delegationens beslut kommer en omfattande planeringsenkät att verkställas. Denna ansluter sig till de två syften som angetts i sjukvårdsdelegationens uppdrag. Dels avser man att skaffa aktuella informationer om sjukvårdsresursernas utbyggnad. Dels avser man att såvitt möjligt söka utforma enkätformulären så, att de kan läggas till grund för en fortlöpande årlig registrering av förefintliga sjukvårdsplaner. Då landstingen och storstäderna i fortsättningen svarar för praktiskt taget alla grenar av sjukvården, är det meningen att enkäten skall omfatta såväl öppen hälso- och sjukvård som slutten kroppssjukvård och psykiatrisk vård.

Enkäten skall i första hand belysa befintlig och åsyftad vårdkapacitet, personalbehov och möjligheterna att — bl. a. genom huvudmännens egen utbildningsverksamhet — tillgodose personalbehoven. Investeringsidan torde bli föremål för en separat undersökning. Avsikten är emellertid att lägga upp denna undersökning så, att också den sedermera kan fogas in i uppgiftsinsamlingen rörande sjukvårdsplanerna såvitt angår byggnadssidan.

Jag vill erinra om att socialdepartementets sjukvårdsdelegation anförtrotts att verkställa prioriteringen av byggnadsinvesteringarna inom sjukvårdssektorns olika delar, vilket är en synnerligen betydelsefull planeringsuppgift.

Slutligen vill jag nämna ett utredningsförslag som kan komma att få betydelse bl. a. för planeringen inom sjukvården och socialvården, nämligen förslaget om sammanläggning av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Däri behandlas även rationaliseringsfrågor. Detta förslag prövas f. n. i socialdepartementet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för socialdepartementet vill jag framföra ett tack för hans utförliga översikt av situationen sådan han ser den, liksom av det som gjorts och vad pågående utredningar beräknas ge. Vi har fått en intressant redogörelse för hur regeringen bedömer det problemkomplex som min interpellation gäller — jag vill kanske tillägga: både när statsrådet vidrör saker som står i interpellationen och när han går litet utöver den. Det torde bli tillfälle att senare granska uppgifterna mer ingående, t. ex. inför den kommande motionsperioden. Nu måste jag nöja mig med några fragmentariska kommentarer, därtill tvingad inte minst av den olyckliga omständigheten att jag på grund av resa kunde först efter klockan 12 i natt ta del av det långa och detaljrika interpellationssvaret.

Låt mig då till en början säga att det måste råda något missförstånd om statsrådet tror, att jag har framställt interpellationen för att peka på allt som är bra inom vårdområdet. Min avsikt var ju att ganska kortfattat peka på vad jag finner otillfredsställande. Det som är bra behöver naturligtvis inte botas, utan jag har tänkt på det som fattas eller gjorts ofullständigt och som lett till det jag i interpellationens kläm har kallat en kris, med andra ord att behovet av vård inte kunnat tillfredsställas i den omfattning som är önskvärd.

Om uppgifterna beträffande vad som har gjorts och planerats fattas i min interpellation så är ju den bristen nu till fullo avhjälpt av statsrådet Aspling som huvudsakligen i sitt svar har uppehållit sig vid den sidan.

Jag har till största delen hållit mig till personalfrågorna som har synts mig

vara en utomordentligt viktig faktor, jag skulle vilja säga huvudorsaken till den situation som råder. Sjukhusbygandet har ju tagit en betydande fart men har inte kunnat fullföljas i den utsträckning som man har önskat, beroende på omständigheter som vi alla känner till. Statsrådet medger visserligen att det nog vore bra, om vi kunde få ytterligare något hundratal läkare och sjuksköterskor. Jag läser emellertid interpellationssvaret i känslan av att statsrådets medgivande på den punkten nästan sker i resignationens tecken, liksom ville statsrådet säga att det nog inte tjänar mycket till att ta extra krafttag utöver vad som redan görs. Jag beklagar denna halvhjärtade tro på framgång i arbetet. Hur skall man med den utgångspunkten kunna ta några krafttag om det skulle behövas?

För att visa hur oväsentlig bristen på personalsidan egentligen är begagnar sig statsrådet av en säregen statistisk metod genom att säga att det finns personal på 19 läkartjänster av 20, på 17 av 20 finns det fullt utbildade läkare o. s. v. Med dessa låga siffror låter det ju inte så illa. Jag skulle därför, herr talman, vilja lämna något klarare siffror som visar hur det verkligen ligger till, siffror som är litet mer begripliga.

Det totala antalet lasaretsplatser uppgick för ett år sedan — jag har inte siffran för i dag — till 49 586. Av dessa utnyttjades bara 46 292. Alltså stod 3 294 sängar tomma. Det har tidigare diskuterats vad detta ekonomiskt innebär. Det är klart att man kan ha delade meningar om hur bortfallet av dessa vårdplatser skall värderas. Men enligt sjukvårdsberedningens beräkning är investeringskostnaden för en vårdplats inom kroppssjukvården mellan 50 000 och 150 000 kronor. Räkna man med en genomsnittlig kostnad av 90 000 kronor innebär alltså det faktum att 3 300 sängar står tomma att ett investerat kapital av cirka 300 miljoner kronor inte är utnyttjat under en längre eller kortare tid.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Antalet stängda vårdplatser i procent av fastställda antalet platser inom kroppssjukvården var i medeltal 1,4 procent år 1955, 4,8 procent år 1959, 6,3 procent år 1963 och 6,6 procent år 1965. Antalet outnyttjade platser har således stigit under hela perioden. Under sommarmånaderna är läget mer ansträngt. I Stockholm har vi ju alldeles särskilt kännning av detta. I fjol var antalet stängda platser vid stockholms-sjukhusen 23 procent av det totala antalet platser, och vid vissa kirurgiska kliniker uppgick stängningsfrekvensen till cirka 40 procent.

Läkarvakanserna kan jag redovisa i andra siffror än statsrådets. Den 1 april i år — några senare uppgifter har jag inte — var antalet läkartjänster 5 446. Antalet vakanta läkartjänster utan vikarie var 361 = 6,6 procent. Antalet läkartjänster som inte uppehålls av legitimerad läkare var 877 = 16,1 procent. Vi vet ju alla att särskilt i norra Sverige är bristen på provinsialläkare kännbar. I Norrbotten har vi haft tråkiga exempel på den saken, och jag tror inte att förhållandet har ändrats så mycket sedan i fjol.

När jag här ser hur antalet stängda avdelningar och därmed antalet sjukhusplatser som inte tas i anspråk ökat från år till år, undrar jag om det verkligen kan bero på att man helt plötsligt har fått så stort reparationsbehov. Jag har sagt att sjuksköterskebristens omfattning har i stort sett varit konstant. Då räknar jag alltså bristen i förhållande till antalet sjukhusplatser, och detta antal har, som statsrådet självt sagt, avsevärt ökat under senare år.

För att något fortsätta beträffande läkartjänsterna kan jag också säga att den 1 april 1966 var antalet läkartjänster vid mentalsjukhus 428, antalet vakanta läkartjänster utan vikarie 76 = 17,8 procent och antalet läkartjänster som icke uppehålls av legitimerad läkare 124 = 29,0 procent.

Vi har för inte så länge sedan diskuterat tandvården, och jag skall inte ta

upp någon debatt om den. Jag vill bara notera att tandläkarbehovet år 1970 beräknas av tandläkarprognosdelegationen till 7 000. Delegationen beräknar också att antalet tandläkare som är i tjänst år 1970 skulle vara 5 600. På de siffrorna har jag byggt den uppfattningen att här föreligger en bristsituation.

Som statsrådet anmärkte har jag i min interpellation gjort det tankeexperimentet, att man kanske kunde aktivera en tredjedel av de för närvarande icke yrkesverksamma sjuksköterskorna. Statsrådet finner det orealistiskt, dock inte mer än att han några rader tidigare i sitt interpellationssvar noterar att här finns en arbetskraftsreserv på mellan en femtedel och en tredjedel av det totala antalet, vilken kunde tänkas vara möjlig att aktivera. Jag var kanske därför inte så långt ifrån vad som kan vara realistiskt. Om statsrådet kan finna vägen till denna reservs hjärtan, så har han inte bara min välsignelse — vilken han kanske inte bryr sig så mycket om — men säkerligen tusentals patienters tacksamhet för möjligheten att hålla en del stängda avdelningar öppna.

När statsrådet påpekar att hälften av de stängda avdelningarna inte stängts på grund av personalbrist utan på grund av reparationer, ombyggnader och andra omständigheter — vilka de nu kan vara — som inte har med personaltillgången att göra, så vill jag helt kort notera att vi har hört den ursäkten ganska länge. Att offentligt tala om att det fattas personal så till den grad att man måste stänga flera avdelningar på ett sjukhus, det är det farligaste som finns, har man sagt mig i läkarkretsar. Ty om man gör det skräms eventuella arbetssökande bort. De är rädda för att de skall nödgas halvt arbeta ihjäl sig på det sjukhuset, och därför undviker de det. Min personliga erfarenhet, som jag har fått när jag tidigare sysslat med dessa problem, är att det knappast finns någonting som sjukhuscheferna är så

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

rädda för som att tala om att det finns svår personalbrist på deras sjukhus. Då är det ofarligare att tala om reparationer och vädring månad efter månad, även om detta i realiteten är så att säga en biprodukt till personalbristen.

Statsrådet säger att enligt senaste tillgängliga uppgifter skulle stängningen i hälften av fallen bero på andra orsaker än personalbristen. En undersökning som gjordes 1965 — om jag inte minns fel — visade emellertid att i fråga om drygt två tredjedelar av det totala antalet stängda lasaretsplatser hade stängningen sin huvudsakliga orsak i sjuksköterskebristen. Där har vi alltså tydligen delade meningar ännu så länge.

I interpellationen har jag nämnt vårdplatserna på ett speciellt område, nämligen åldringssjukvårdens. De uppgifter som statsrådet lämnat är intressanta, men jag undrar ändå om jag inte har anledning vidhålla min uppfattning att platssituationen där är svår och kommer att bli än kännbarare om vi inte kan åstadkomma relativt snabba förbättringar. Antalet åldringar växer nämligen ganska fort. Man räknar med att ökningen är ungefär 20 000—25 000 om året, alltså människor som fyllt 67 år. Eftersom sjukvårdsbehovet är olika i olika åldersgrupper och mycket större i högre åldersgrupper, så kommer den stora ökningen av antalet äldre att få mycket betydande återverkningar på åldringssjukvården. Läkarpå prognosutredningen har beräknat att sjukvårdsbehovet hos en 70-åring är ungefär fyra gånger så stort som i åldrarna under 30 år. Det är därför som jag tror att det behövs särskilda ansträngningar även på detta område för att kunna svara mot framtida behov.

I interpellationen hade jag framfört ett antal punkter rörande åtgärder som kunde bidra till att — i kombination med varandra — medföra förbättringar. Med anledning av detta har statsrådet i senare delen av sitt svar omvittnat hur väl samordnad och fast planerad utvecklingen är på vårdområdena. Jag vill

instämma i socialministerns förhoppning att de åtgärder han nämner skall ge resultat, men jag är kanske inte lika säker på att det blir tillfredsställande resultat och att planering och samordning är tillräckligt bra.

Jag skall inte trötta statsrådet med ytterligare argumentation utan nöja mig med att läsa upp några meningar ur en starkt kritisk artikel om hälso- och sjukvårdens planering som sjukvårdsdirektören Gunnar Demitz-Helin nyligen skrivit i Landstingens tidskrift. Han skriver där bl. a.: »Hittills har utvecklingen inom hälso- och sjukvården i alltför stor utsträckning präglats av en kortsiktig planering för att tillfredsställa i dubbel mening röststarka, lokala intressen. Detta har medfört att sjukhus och specialkliniker anordnats på orter eller vid sjukhus där de inte kunnat utnyttjas på ett rationellt sätt. Splittringen av resurserna har medfört att andra viktiga områden av hälso- och sjukvården inte har kunnat tillgodoses.» Jag tycker inte att det uttalandet vittnar om att det är så tillfredsställande planerat och samordnat som man får intryck av när man hör statsrådets svar.

Till yttermera visso säger författaren litet längre fram: »Från statens sida saknas den överblick som skulle möjliggöra en rationell utbyggnad av landets hälso- och sjukvårdsorganisation i konkurrens med andra samhälleliga intressen.» Mot slutet för han ett resonemang om hur man skall kunna komma till rätta med dessa problem och noterar där bl. a. att knappast läkarna kan beta av »de ständigt växande sjukvårdsköerna». Andra utredningar och samordningar måste till.

»De ständigt växande sjukvårdsköerna», talar sjukvårdsdirektören om, och han torde onekligen också ha en viss erfarenhet av sjukvården. Det stämmer inte riktigt med statsrådets uppfattning att det mesta är bra på området. Samma dag som jag framställde min interpellation talade statsrådet Aspling i Malmö om att det inte finns någon kris

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

inom sjukvården. Jag förmodar att hundratusentals människor reagerade inför denna försäkran. Tillräckligt många har haft personliga erfarenheter av svårigheterna att få vårdplats, att tillräckligt många har haft anhöriga som de har sett vänta och försämrats före intagningen. Det finns tillräckligt många vittnen med egna erfarenheter för att en bevisning av läget skall anses fullt betryggad. De kan vittna om den kris som statsrådet Aspling förnekar.

Endast några veckor efter detta uttalande sände TV en serie interiörer från mentalsjukvården, bilder som tagits på olika sjukhus i landet, intervjuer med läkare, sjukvårdspersonal och patienter. Alla vittnade med en mun om den hemska situationen att den som en gång blivit patient får gå där i sin andliga isolering utan närmare kontakt med dem som skulle göra honom frisk. Såväl läkare som sköterskor beklagade detta och erkände att den personliga kontakten med patienterna, lyssnandet, samtalen — denna utomordentliga terapi vid sidan av den medicinska behandlingen — hade de inte tid att ge patienterna. Varför? Jo, därför att det fanns för få läkare och för få sköterskor. Det var alltså brist på personal. Det var ett upprörande vittnesbörd, tyckte jag när jag såg det, om en situation som innebär en kris för de patienter som kommer in på sjukhus, en kris för de patienter som måste stå på väntelistan under långa perioder därför att de inte kan komma in, samt en kris för den personal som skall tjänstgöra i denna situation. Med bästa vilja, herr statsråd, kan jag inte finna något reellt samband mellan statsrådets ord i Malmö, att det inte finns någon kris på vårdområdet, och det vittnesbörd som televisionen i denna fråga har lämnat Sveriges folk.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja belysa det problem som vi behandlar med

några siffror, som visar, hur vi har det inom det sjukvårdsområde, där jag själv sitter med i sjukvårdsstyrelsen, nämligen i Malmöhus läns landsting.

Vi har det besvärligt och har haft det besvärligt i många år på de perifera lasarett, särskilt på Ystads lasarett och Hörby lasarett, men även på hemmen för långtidssjuka. Där har vi långa tider varit tvingade att hålla flera avdelningar stängda på grund av personalbrist, främst då brist på sjuksköterskor. Under den senaste tiden har vi haft det synnerligen svårt — vi har helt enkelt inte vetat var vi skulle göra av de långtidssjuka på de avdelningar som vi måst stänga. Vid Hörby lasarett har det länge varit särskilt bekymmersamt, en medverkande orsak till att vi beslutat att lägga ner lasarettet som sådant.

Men trots dessa svårigheter, har det ändå varit ännu värre vid region-sjukhuset, alltså vid Lunds lasarett. Kammaren minns kanske att vi i början på 1960-talet hade betydande besvärligheter. Tyvärr blev lasarettet då misskänn i landet på grund av dessa svårigheter. Sedan byggdes emellertid en rad nya personalbostäder där, vilket förbättrade situationen väsentligt. Det t. o. m. förbättrade situationen så väsentligt att år 1963 enligt direktionens årsberättelse en så hög siffra som 79 procent av totalantalet vårdplatser enligt medicinalstyrelsens officiella statistik kunde beläggas, räknat genomsnittligt under året.

Emellertid sjönk denna siffra 1964 till 74 procent och 1965, enligt direktionens årsberättelse, till 69 procent. Blott ett år tidigare, i början av 1960-talet — jag tror det var 1961 — hade vi haft en lika låg beläggningssiffra.

Detta är ju långt ifrån tillfredsställande. Det betyder att genomsnittligt under år 1965 på detta lasarett mer än 500 platser varit stängda och inte kunnat användas, väsentligen till följd av personalbrist. Just sjuksköterskebristen var allra värst. Vi hade också brist på

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

undersköterskor men inte i samma utsträckning som på sjuksköterskor.

Vi har försökt göra vad vi kunnat för att förbättra bostäderna och andra villkor för sjuksköterskorna, såsom arbetstider, barndaghem m. m., men det är ett grundväsentligt fel som förorsakar det bekymmersamma läget. Detta är att vi fortfarande utbildar alldeles för få sjuksköterskor i landet. Redan omkring år 1960 fastställdes av en undersökning att minst cirka 4 000 sjuksköterskor borde nyutbildas om året inom landet för att vi efter 15 år skulle kunna nöjaktigt eliminera sjuksköterskebristen — detta med tanke på att man dessutom även skulle utbilda radioterapiassistenter, operationsassistenter, laboratriser och alla dessa andra nya yrkeskategorier som skulle hjälpa till att avlasta en mängd arbete från sjuksköterskorna. Skulle vi inte göra så, skulle ännu fler behöva utbildas.

Nu utbildas årligen, som vi vet, ungefär 2 500 sköterskor — i år utexamineras 2 400, om jag inte misstar mig. Vi har fortfarande en alldeles för liten intagningskapacitet på våra sjuksköterskeskolor. Det intressanta är att det är storstäderna som syndar mest i detta avseende. Storsynderskan heter Stockholm. Detta gör att vi får det besvärligt, även i många landsting, som utbildar mer personal än de behöver, som man gör i Norrland. Men när storstäderna syndar på detta sätt och söker dra till sig sjuksköterskor, som utbildas på annat håll, kan resultatet inte bli annat än otillfredsställande.

Vi måste söka få bukt med dessa svårigheter, helt enkelt därför att behovet av sjukvård ökar — herr Lundström har redan berättat detta. Vi får en alltmer förändrad ålderssammansättning av befolkningen, och vi vet att de gamla över 70 år inte bara behöver tre och fyra gånger så mycket sjukvård som de som är i 15—20-årsåldern, utan de behöver nästan tio gånger så mycket sluten sjukvård som de unga. Detta gör att sjukvårdsbehovskurvan genom den för-

ändrade befolkningspyramiden stiger. Bara för tio år sedan räknade vi med att cirka 44 promille av antalet personer över 70 år skulle behöva ha långtidsvård. I dag har vi kommit till högre siffror, och en del räknar med en siffra på ända upp till 84 promille — jag tror att det är Stockholm som räknar med denna siffra. Detta beror helt enkelt på att vi har fått många fler mycket gamla — och dessa behöver sjukvård i än större utsträckning. Det är därför ännu mer angeläget att ytterligare åtgärder vidtas, ty situationen försämras. Den får inte försämras, vi måste tvärtom på något sätt söka få den förbättrad.

Vi har nyligen i mitt landsting gjort en utredning över behovet av långtidsvård i landstinget, och vi har där kommit fram till rent skrämmande siffror. Vi behöver bygga ut vården till det dubbla under de närmaste tio åren. Varifrån skall vi då ta all personal? Om två år, år 1968, skall vi ta inom regionsjukhuset i Lund det nya blocket i anspråk. Direktionen har här först begärt för detta ca 400 nya tjänster av sjuksköterskor, undersköterskor, assistenter och biträden av olika slag. Sedan har direktionen fått lov att pruta på sina anspråk, men det rör sig dock om ett par hundra nya tjänster. Varifrån skall vi få den personalen? Hur skall vi kunna öppna det nya blocket 1968? När vi skulle öppna den första delen av detta block i början av 1960-talet, blev vi försinkade tre kvarts år, då vi inte hade någon personal. Det är synnerligen viktigt, att allt sjukhusbyggande planeras parallellt med planering av personalbehovet, ty personal skapas inte på en dag. När vi planerar våra stora sjukhusbyggen, måste vi samtidigt tänka på att när byggnaderna står färdiga skall personalen finnas färdigutbildad. Jag har utomlands på flera ställen upplevt att det första man gör, när man bygger ett stort sjukhus, är att bygga en sjuksköterskeskola. Man beräknar att först då denna varit fär-

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

dig i tre år, skall sjukhusbygget också vara färdigt — det är det rätta sättet. Man skall inte börja tänka på sjuk-sköterskeskolan först när sjukhusbygget blivit färdigt.

Jag vill gärna ha sagt dessa ord som maning till eftertanke, ty det är ett synnerligen besvärligt problem som det här är fråga om. Vi får hjälpas åt allesammans. Det allra viktigaste är god samordning mellan utbyggnaden av våra sjukhus och utbyggnaden av personalutbildningen.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! En kort kommentar till herr Edström! Han målade egentligen en mörk bild av läget i Malmöhus län. Jag skulle kanske ha känt större tillfredsställelse om han hade sagt att han för tio år sedan varnat för denna situation — det hade varit intressant att få veta om herr Edström vid den tidpunkten såg så här pessimistiskt på det hela, ty när man resonerar om planering, måste det vara fråga om planering på sikt, för framtiden. Man kan ju inte ha hamnat i denna svåra situation, enligt herr Edström, utan att ändå i förväg kunnat veta något om utvecklingen. Jag skulle vilja göra det tillägget att det nog hade varit intressant att få litet mer vetskap dels om hur läget har varit och dels om vilka konkreta planer som föreligger i Malmöhus län. Såvitt jag förstår är aktiviteten där utomordentligt stor. Men jag skall inte ta upp detta. Det är sjukvårdshuvudmannen i Malmöhus län som har svaret, och såvitt jag förstår är aktiviteten på alla dessa avsnitt utomordentligt stor.

Herr talman! Till herr Lundström vill jag säga att jag beklagar att han fick mitt svar så sent i går. Han har haft kort tid att läsa på. Jag fick en känsla av detta när jag lyssnade på honom. Jag gjorde stora ansträngningar att finna herr Lundström i går för att han så snabbt som möjligt skulle få svaret. Efter denna debatt kan kanske herr Lund-

ström få tillfälle att läsa svaret mera grundligt, och vi kan måhända återkomma till dessa frågor.

Herr talman! Jag vill ändå göra en del kommentarer till herr Lundströms inlägg utan att därmed trötta kammaren alltför mycket.

Jag observerade att herr Lundström gjorde gällande att jag i mitt anförande på något sätt med resignation hade talat om planeringen av utbildningens utbyggnad. Jag vet inte om mitt tonläge möjligen kan ha varit för lågt, så att herr Lundström inte hörde vad jag sade. Jag vill gärna till protokollet läsa in följande:

»Under de närmaste tre åren kommer vi enligt medicinalstyrelsens uppskattningar att få ett nettotillskott av drygt 1 000 heltidstjänstgörande läkare. Därefter bör verkningarna av den kraftigt ökade läkarutbildningen göra sig än mera gällande. Denna utbildning fördubblas successivt under 1960-talet — mot ett årligt intag av medicinare på cirka 450 vid decenniets början svarar drygt 900 om några år.

I nettotillskottet av drygt 1 000 läkare under de närmaste åren ingår sammanlagt cirka 200 utländska läkare. Åtgärder har vidtagits och andra förbereds för att öka detta antal genom att i ännu större omfattning ta emot läkare med utländsk examen.» Detta om läkarna.

Jag pekade på att »antalet sjuksköterskor som arbetar i sitt yrke helt eller delvis har ökat från mindre än 20 000 till över 25 000 mellan 1960 och 1965. I år examineras cirka 2 400 sjuksköterskor. En uppfattning om intensiteten i vårdirkesutbildningen får man genom uppgiften att landstingen och storstäderna läsåret 1965/66 utbildade över 10 000 sjuksköterskor, assistenter, undersköterskor och sjukvårdsbiträden. En fortsatt utbyggnad av utbildningsplatserna planeras.»

Jag tillade att medicinalstyrelsen uppskattar nettotillskottet sjuksköterskor under de närmaste tre åren till

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

cirka 3 700 heltidsarbetande vid oförändrad yrkesintensitet.

Detta var bara ett upprepande av några av de många statistiska data jag hade i mitt svar om utbildningen

Herr Lundström tog upp ett för honom tydligen kärt ämne, nämligen de s. k. stängda platserna på sjukhusen. Jag hänvisar här till vad jag sade förut att »enligt senast tillgängliga uppgifter ungefär hälften av de 'stängda' vårdplatserna inte kan utnyttjas på grund av reparationer, ombyggnader eller andra omständigheter som inte har med personaltillgången att göra.»

Om man, som man rimligen skall göra, bortser från reparationer, ombyggnader o. dyl., är mellan 96 och 97 procent av alla vårdplatser inom kroppssjukvården tillgängliga för beläggning. Det var typiskt för herr Lundströms sätt att argumentera, när han berörde den utomordentligt viktiga åldringsvården och sade att vi på detta område verkligen måste ta krafttag. Jag håller med honom om detta, det är ju vad vi gör. Herr Lundström såg väldigt pessimistiskt på situationen och sade att om man inte kan åstadkomma en relativt snabb förbättring är läget oroande. I mitt interpellationssvar, herr talman, har jag ägnat flera sidor åt just de insatser som i dag göres på detta viktiga område.

Det är klart att man alltid kan diskutera graden av våra gemensamma ansträngningar, men jag vill fästa uppmärksamheten på att den i föl till satta sjukvårdsdelegationen inom socialdepartementet har tagit upp utomordentligt väsentliga frågor. Detta finns redovisat i mitt svar.

Sin första insats av verklig betydelse för sjukvårdens utveckling gjorde socialdepartementets sjukvårdsdelegation i våras i samband med att sjukvårdsinrättningar innefattades i byggnadsregleringen. Delegationen fick då i uppdrag av regeringen att verkställa en prioritering av byggandet inom sjukvårdens område. I maj fastställde

delegationen de principer som medicinalstyrelsen skall följa, när den bedömer ansökningar om igångsättningstillstånd för nya sjukvårdsanstalter. Delegationens beslut var enhälligt och innebär att det fortsatta byggandet för sjukvård i första hand skall omfatta anläggningar för långtidsvård och kliniker för läkarutbildning. Resultatet av detta ställningstagande kan nu avläsas.

På grund av uppgifter från sjukvårdens huvudmän har medicinalstyrelsen gjort upp förteckningar på de byggen som med tillämpning av sjukvårdsdelegationens riktlinjer skall startas under tiden fram till utgången av 1967. Inom kroppssjukvården består investeringarna till cirka 60 procent av nya sjukhem m. m. för långtidsvård, cirka 25 procent av nya kliniker o. dyl. vid universitetssjukhusen, medan cirka 15 procent gäller lasarett och andra sjukvårdsbyggen.

Jag har till denna debatt velat foga även detta påpekande för att visa hur direkt ansträngningarna sätts in på åldringsvården och åldringssjukvårdens utbyggande.

Herr Lundström läste ju upp ett citat ur en artikel av herr Demitz-Helin, men jag vill hänvisa till en replik som följde i ett påföljande nummer — om jag inte minns fel — av landstingsdirektören L. Gothard Nilsson. Man kan ha olika värderingar i denna fråga. Herr Lundström tog upp en serie televisionsprogram angående vår mentalsjukvård. Jag skall inte diskutera televisionens sätt att presentera olika delar av svensk sjukvård. I den avslutande debatten fäste jag mig vid att landstingsdirektören Bengt Olsson gjorde ett påpekande, som nog var motiverat — att man kan skildra saker på olika sätt. Man kan stanna enbart vid den mörka sidan, så att säga koncentrera uppmärksamheten dit. Då blir bilden mörk och man utsluter helt enkelt det som är positivt och ljusare. Men, herr talman, att jag nämner detta beror på att även jag anser, att visst kan man önska mycket mera på detta viktiga område.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Vi skall inte glömma bort att på få områden inom svensk sjukvård har så mycket av förnyelse ägt rum som inom mentalsjukvården. Jag hade, herr talman, anledning att i proposition nr 64 göra ett påpekande beträffande personalsituationen. Jag ber att få citera: »De senare åren har tillkommit sammanlagt cirka 3 900 nya vårdplatser, varav drygt hälften som ersättning för äldre vårdplatser. Totalt finns cirka 22 700 vårdplatser vid 24 sjukhus.

På personalsidan har avsevärda förstärkningar ägt rum i fråga om all slags vårdpersonal. Under de fem senaste åren har sålunda antalet tjänster ökat med cirka 2 100 till cirka 13 000. Läkartjänsterna har sedan år 1961 ökat med 61 till 343, vilket innebär en ökning med cirka 20 procent. Samtidigt har vakanserna ökat med cirka 5 procent. Antalet verksamma läkare vid mentalsjukhusen har således stigit. I oktober 1965 var 143 av 150 tjänster som överläkare och biträdande överläkare besatta med ordinarie innehavare eller vikarie. Av övriga 193 läkartjänster — främst underläkartjänster — var 117 besatta. I sammanhanget kan nämnas att storstädernas mentalsjukhus i oktober 1965 hade totalt 105 läkartjänster, av vilka 104 uppehölls. Huvudparten av den övriga vårdpersonalen utgörs av skötare. För denna personalgrupp finns sedan 1956 en i det närmaste tvåårig grundutbildning med en årlig utbildningskapacitet av cirka 600 elever. För att erhålla tjänst som över-skötare eller förste skötare krävs numera i princip sjuksköterskeutbildning med specialutbildning i mentalsjukvård. Av cirka 8 900 tjänster för skötarpersonal var cirka 96 procent besatta i oktober 1965.»

Herr talman! Jag skall stanna här. Jag skall göra det med att stryka under ett par ord i herr Lundströms anförande. Han pekade på att om en direkt akut brist på personal uppstår på en avdelning kan det skapa bekymmer när det gäller rekryteringen, om jag förstod

honom rätt, ty det kan skapa oro och ängslan för att arbetsbördan blir för stor.

Herr Lundström anklagade väl på sitt sätt mig för att jag skulle ha sagt att allt är bra inom svensk sjukvård. Jag har uppehållit mig vid dessa frågor i några tal under hösten. Jag gjorde det vid invigningen av medicinbyggnaden vid Malmö allmänna sjukhus i oktober. Jag sade där: »I diskussionen och debatten om svensk sjukvård möter vi ibland ordet 'vårdkris'. Detta kan lätt leda till den föreställningen att den svenska sjukvården befinner sig i ett mer eller mindre krisartat tillstånd. Självfallet finns det många lokala svårigheter inom vår sjukvård, och problemen kan på sina håll vara stora, men det finns enligt min mening inget underlag för talet om vårdkris som en beteckning på den svenska sjukvårdens läge i dag.»

Jag har, herr talman, ingen anledning att försöka framställa den svenska sjukvården bättre än den är, men jag reagerar när herr Lundström och det parti han företräder försöker framställa den sämre än den är.

Jag har sagt, och jag upprepar, att lokala svårigheter förekommer och att de kan vara mycket stora på sina håll. De kan dock inte berättiga folkpartiet att misstänkliggöra vår sjukvård i dess helhet. Folkpartiet försöker ju få människor att tro att vår sjukvård egentligen är ett försummat för att inte säga ett försumpat område.

Jag skulle här vilja knyta an till vad herr Lundström förut sade om riskerna då det gäller människors uppfattning om och inställning till sjukvård. Förstår man inte inom folkpartiet att man begär orättvisor mot kommunalmän i hundratal för att inte säga tusental, vilka energiskt och hängivet ägnar tid och krafter åt att bygga ut sjukvården, var och en inom sitt område. Man begär inom folkpartiet enligt mitt sätt att se orättvisor även mot sjukvårdspersonalen, våra mer än 100 000 anställda inom

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

sjukvården, vilka skickligt och många gånger utan tanke på egen bekvämlighet gör stora insatser.

Med den verksamhet som folkpartiet här bedriver, herr Lundström, försvaras möjligheterna att rekrytera personal till sjukvården. Herr Lundström har på sitt sätt i dag indirekt bekräftat detta. Han försöker utnyttja problem och svårigheter på detta mycket stora fält till en svartmålning av hela den svenska sjukvården, vilket skapar ängslan och oro hos många människor. Jag har bekämpat folkpartiets ohöjda försök att framställa vår sjukvård såsom en permanent krisföreteelse och, herr talman, det kommer jag att fortsätta med.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet, när statsrådet frågade mig varför jag inte kom med dessa varnande ord för tio år sedan. Jag vill då nämna för statsrådet att jag redan år 1955 tillsammans med landstingsmannen Torsten Andréé var uppe hos medicinalstyrelsen och begärde en väsentlig utbyggnad av vår sjuksköterskeskola där nere, ty vi fruktade att det skulle bli på det här sättet. Vi fick emellertid avslag. Det ansågs då ej behövt att genomföra den begärda utbyggnaden av vår skola.

Redan i slutet av 1950-talet nämnde jag om dessa saker här i riksdagen. På Socialinstitutet i Lund hade vi då gjort en utredning som resulterade i att vi, om sjuksköterskebristen skulle kunna avskaffas till år 1975, årligen på våra sjuksköterskeskolor i landet behövde ta in åtminstone 4 000 elever. Så har ej skett. Intagningen har emellertid ökat. Problemet behandlades då i en debatt med statsrådet Rune Johansson. På den tiden utexaminerades bara 1 600—1 700 sjuksköterskor årligen, medan siffran nu är 2 400. Det är en väsentlig förbättring, men utbyggnaden har dock gått alldeles för långsamt. Vi kan emellertid inte skylla på varandra, vi har gemensamt ansvar.

Jag har något litet talat om förhållandena i Malmöhus län, ty dem känner jag väl till. Jag vill dock inte att kammaren skall fatta det så att förhållandena där skulle vara särskilt besvärliga; de är säkerligen minst lika besvärliga på många andra håll inom landet. I våra storstäder, inte minst Stockholm, är enligt min uppfattning det allra sämst.

Jag vill även understryka att vi har åstadkommit många aktiviteter inom Malmöhus läns landsting för att förbättra situationen. Vi har gjort vad vi har kunnat för att bygga ut våra skolor, vi har ökat intagningen betydligt. Sjuksköterskorna är dock inte livegna. De som utbildas på det ena hållet kan ju sedan söka tjänster över hela landet. Det är inte en fråga bara för de lokala huvudmännen. Skall frågan kunna lösas måste man åstadkomma en samordning, som medför en ökad intagning och bättre utbildning överallt inom landet, vilket också är skälet till att ärendet är uppe i riksdagen.

Jag står tvivlande till de statistiska uppgifterna att 96—97 procent av de tillgängliga vårdplatserna nyligen verkligen skulle vara utnyttjade, så att storleken av de avdelningar som är stängda på grund av sjuksköterskebrist inte skulle vara större. Jag är mycket skeptisk. Statistik kan användas på många olika sätt. Även vi har fått höra siffror från Malmöhus län, vilka direkt, om man bara får veta vad siffrorna gäller, kan desavueras — även om de kommer från kungliga medicinalstyrelsen.

Jag vill understryka att jag visst inte betvivlar statsrådets intresse. Tvärtom, jag tror att statsrådet har ett mycket levande intresse för detta, och det är vi mycket tacksamma för. De ord jag här har yttrat är inte menade som någon kritik, utan meningen är att mana till eftertanke. Vi behöver stimulera till nya tag, och det går helt enkelt inte utan en mera utökad utbildning av sjukvårdspersonal.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Jag har sett mycket sjukvård i många länder, och jag vet att den svenska sjukvården står mycket högt. Jag anser emellertid att när vi har lagt ner så kolossala insatser i sjukhusbyggnader, så får inte en stor del av dessa nya fina kliniker stå stängda på grund av sjuksköterskebrist. Jag påminner om att thoraxkliniken i Stockholm, som blev färdig i mitten av 1950-talet, ännu inte kunnat fullt utnyttjas av denna orsak. Det har gällt i över ett årtionde.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! I en replik till herr Edström ställde statsrådet frågan om vad som hade sagts för tio år sedan och vilka varningar som då hade framställts. Jag har nu fått ett betyg på att folkpartiet med sina anmärkningar bara vill skada sjukvården, vilket jag noterar, dock icke som något särskilt hövligt omdöme. Folkpartiet har ju de senaste tio å femton åren i olika sammanhang velat arbeta för en kraftigare satsning på samhällets vårdtjänst. Redan 1951 — det är alltså inte bara tio år sedan — föreslogs från folkpartihåll att regeringen skulle framlägga en tioårsplan för upprustning av eftersatta sociala vårdområden. Statsutskottet fann då att samtliga vårdområden som berördes i motionen, t. ex. mentalsjukvården, var under utredning och att man därför inte behövde beakta motionen. Åtta år senare räknades emellertid alla de i motionen berörda områdena fortfarande till de eftersatta, och då återkom folkpartiet med en motion, där man begärde en plan för den fortsatta reformpolitiken i fråga om dessa eftersatta krav.

Så har det varit hela tiden. Vi kan inte rå för att vi anser det nödvändigt att understryka att det finns sådant som inte är tillfredsställande och som är nödvändigt att försöka få dem som makten har att inse att det kanske ändå behövs extra åtgärder utöver dem som är i gång.

Jag skall inte uppehålla mig vid de många detaljer som jag skulle ha önskat beröra, ty den här debatten har dragit nog långt ut på tiden ändå, men jag vill säga att det ju är på de »mörka» områdena, de som inte är tillfredsställande, som man vill åstadkomma förbättringar. Jag protesterar bestämt mot det patetiska försöket från statsrådets sida att spela ut vårdpersonal, kommunalmän o. s. v. mot dem som gör sådana anmärkningar och påpekanden. De som arbetar i sjukvården — ofta på underbemannade tjänster — gör ett arbete som är utomordentligt, och ingen skulle kanske hellre än de se att här kunde åstadkommas personalförstärkningar. Det är inte heller mot kommunalmännen som jag har riktat kritik. Vad jag har kritiserat är den statliga ledningen och samordningen på olika områden, som jag tycker har varit otillfredsställande.

Jag tycker inte att det är oriktigt att kritisera utan att samtidigt räkna upp också de ljusa sidorna, som alla är tillfreds med. Jag instämmer med herr Edströms och statsrådets eget uttalande om att den svenska sjukvården är utomordentlig i och för sig. Men den uppvisar också brister, och den som har den uppfattningen och är riksdagsman har väl i alla fall skyldighet att föra dessa problem på tal. Detta bör inte mötas av beskyllningar för att man skadar sjukvården utan möjligen med uppgiften att man från statsmaktens sida har gjort vad man tror har varit möjligt och en försäkran, att kan man göra mera, skall man göra detta i samverkan mellan olika parter.

Nu menar alltså herr Aspling att man inte skall göra sådana påpekanden här i riksdagen — det skulle skada! Hysch, hysch är tydligen ett slags ledstjärna för honom — följs den slipper man ju kritik. Man slipper också ifrån att strålkastareljuset då och då riktas mot de försummelser eller den långhalning som under årens lopp har bidragit till att det uppstått sjukvårdsköer.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Herr talman! Jag finner därför att vi har all anledning att hålla på vår rätt och skyldighet att göra dessa påpekanden utan att därmed behöva bli beskyllda för att vilja komma åt den svenska sjukvården.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Ja, herr Lundström, det är nog ingen som önskar någon form av hysch-hysch på detta område, men jag måste helt och hållet instämma med statsrådet Aspling när han säger att det som nu gjorts från folkpartiets sida härvidlag har i allra högsta grad bidragit till att skada sjukvården. Jag behöver bara erinra om den skrift som man skickade ut under valrörelsen — »Medicin mot vårdkrisen» — och de affischer som sattes upp i det sammanhanget för att visa hur man från folkpartiets sida bara av rent partitaktiskt nit har försökt måla en skrämmande bild av vår sjukvård.

Jag tänker ingalunda säga att allting är gott och väl inom sjukvården. Självklart har vi utomordentligt stora svårigheter att brottas med i många sammanhang. Men när man läser »Medicin mot vårdkrisen» — där fyra läkare, några rätt framstående, medarbetar: andra kammarens förste vice talman Bertil von Friesen, docent Bengt Jonsen vid Danderyds sjukhus, överläkare Nils-Brage Nordlander vid Ulleråkers sjukhus och med. kand. Gösta Ahlmark, Stockholm — finner man att den i och för sig inte är något annat än en kartläggning över de aktuella problemen, så som här har sagts. Och det som väl skall vara rekommendationer för folkpartiets framtida handlande är helt enkelt ett uppkok på allt man har aktualiserat från landstingshåll och redan är i färd med att ordna.

Jag tycker liksom herr statsrådet att herr Lundström i övrigt på ett mycket bra sätt gjorde klart vilken skada det vållar när man på detta sätt ger en vrågbild av sjukvården. Och härvidlag har våra massmedia, såväl tidningar

som TV och radio, försökt att bidra på olika sätt. Vi behöver bara tänka på de s. k. sommarstängningarna, hur det slås upp som någonting alldeles märkvärdigt när ett sjukhus stänger vissa avdelningar på sommaren. Tidningsmän brukar säga att om en hund biter en karl så är det ingen nyhet, men om karlen biter en hund så är det en verklig nyhet. Jag vill vända på detta och säga, när man finner dessa sommarstängningar så märkvärdiga, att det i vissa sammanhang skulle vara betydligt större skäl att påtala om stängningar inte förekom. När man använder statistik så som herr Lundström här gjorde, då känner man inte alls till förhållandena; det går inte att utnyttja statistiken på ett sådant sätt.

På våra kvinnokliniker finns det exempelvis under vissa tider en överbeläggning på upp till 110 à 120 procent. Vad beror det på? Jo, helt enkelt på att »midsommarbarnen» av naturliga skäl råkar komma under mars och april månader och att det till följd därav blir ett extra tillflöde till våra kvinnokliniker. För att ta ett exempel från mitt eget län så skulle det väl vara mycket underligt om vi på centrallasarettet i Västerås under den tid då hela den västmanländska industrien, som ju har en mycket betydande omfattning, har slagit igen — alltså under praktiskt taget hela juli månad då folk befinner sig i förskingringen på andra platser i landet eller i utlandet — bara för att herr Lundström skulle få en i hans tycke tillfredsställande statistik skulle hålla avdelningarna öppna till fullo. Det vore ju rena rama vanvettet att förfara på det sättet. Nu har vi kommit i en situation då förhållandet är detsamma under jultiden. Inte är det väl några människor — om det inte är absolut nödvändigt — som vill vistas på sjukhuset under tiden från jul och fram till trettondagen. Därför har vi omfattande stängningar också under den tiden, vilket är alldeles riktigt. Tendensen börjar bli densamma även under

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

påskledigheten. Allt fler och fler människor tar ut sin semester under påskledigheten, och det blir därför naturligt att stänga även under den tiden. Vi vet att det finns säsongvariationer inom sjukvården, och därför blir det toppar vid vissa tillfällen och vågdalar vid andra tillfällen.

Herr Lundström talar om den situation som har uppkommit och säger att folkpartiet har varit så utomordentligt förutseende att man redan år 1951 påtalade dessa förhållanden. Jag måste säga att man inom folkpartiet visar en underbar visionär förmåga att se framåt när det gäller sjukvårdens utveckling. Det är väl på få områden som utvecklingen har varit så utomordentligt dynamisk som inom vår sjukvård. Av naturliga skäl vill jag ta ännu ett exempel från Västmanlands län. År 1945 fanns vid det lasarett som hade byggts år 1928 i Västerås icke några specialavdelningar. Det fanns en invärtes medicinsk avdelning, en kirurgisk klinik och en röntgenavdelning. År 1946 tillkom den första specialiteten, nämligen ögonläkartjänst. I dag finns det 16 olika specialiteter, och utvecklingen har naturligtvis varit densamma inom alla landstingsområden; det är inte någon skillnad i det avseendet.

Är det möjligt att man inom folkpartiet redan år 1951 hade klart för sig att det år 1966 skulle vara möjligt att utföra operationer som man genom medicinska framsteg nu kan åstadkomma, låt mig säga thoraxkirurgiska operationer i hjärtat eller plastikoperationer? Alla dessa operationer är oerhört personalkrävande. Jag behöver bara erinra om den operation som utfördes av professor Skoog i Uppsala för några år sedan då han försökte att rädda handen på en arbetare från norra Uppland genom att sy fast den igen och försöka inpassa alla nervtrådar o. s. v. Det meddelades då i tidningar och i TV att fem läkare arbetat praktiskt taget hela dagen med den operationen, förutom naturligtvis en mängd annan personal. Detta in-

nebär givetvis oerhört starka krav på personalen. Det är självfallet i allra högsta grad önskvärt att försök av detta slag görs för att hjälpa människor i olika avseenden. Men det är klart att med de resurser som vi har kan det hända att andra, också viktiga, saker får lov att stå tillbaka i detta sammanhang.

När det nu talas om personalfrågorna här tycker jag att herr Edström har mycket fördelaktigt skilt sig från herr Lundström. Denne har i sitt anförande praktiskt taget inte kommit med något av värde, medan herr Edström verkligen försökt sätta fingret på någon öm punkt. Det gäller framför allt sjuksköterskeutbildningen. Jag vill säga till herr Lundström att hela kritiken från folkpartihåll har fått en fullständigt felaktig inriktning. Det är inte riktigt att angripa statsrådet, regeringen och statsmakterna i övrigt när det gäller dessa saker, ty en hel del av dessa försummelser ligger på det lokala planet, hos sjukvårdshuvudmännen, det skall vi inte bestrida.

Herr Edström säger också att framför allt Stockholms stad har underlåtit att göra något för sjukvårdsutbildningen. Varför har man gjort det? Helt enkelt av det skälet att det inte för dem varit några besvärligheter tidigare. Landsorten har haft vänligheten att utbilda sjuksköterskor, och så har dessa tagit tjänst i Stockholm. Därför har man inte ansett sig behöva göra någonting i Stockholm. Och tyvärr, herr Edström, fortsätter man i viss mån att trampa i de hjulspåren än i dag. Går vi till sjuksköterskeskolan i Danderyd eller till Akademiska sjukhusets sjuksköterskeskola i Uppsala, som mer än fördubblat sin kapacitet, hittar vi anslag från Stockholms stads sjukvårdsstyrelse, där man säger att man skall ge 1 000 kronor i premier till dem som kommer till Stockholm. Jag tycker att herr Lundström skall ta ett allvarligt samtal med sina partivänner i Stockholm och fråga om man verkligen skall förfara på det sättet.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Det finns också anledning, herr Lundström, att se på andra landstingsområden som sitter med en verkligt stark borgerlig majoritet och undersöka om de verkligen gjort vad de borde göra i det här avseendet. Örebro läns landsting gjorde för några år sedan en utredning som klart och tydligt visade att insatserna från landstingshuvudmännen i fråga om sjuksköterskeutbildningen var högst varierande, men där naturligtvis Stockholms stad låg absolut sämst till — den saken är klar.

Det gäller här alltså att utnyttja alla våra resurser, men vi måste också komma ihåg en annan sak. När herr Lundström i sin interpellation och man i denna skrift »Medicin mot vårdkrisen» talar om att man årligen avvisar en hel del unga kvinnor som vill få sjuksköterskeutbildning, vill jag säga att det inte beror på brist på intresse att ge dem denna utbildning. Men för dem som sysslar med dessa saker förhåller det sig, som herr Lundström mycket väl förstår, på det sättet att man måste ha tillräcklig tillgång till praktikplatser för att utbildningen skall kunna verkställas, och det är inte möjligt att i alltför stor utsträckning begära att våra avdelningssköterskor skall ha elever av olika slag samtidigt som de har hand om vården av de sjuka. Därför är det angeläget att alla de sjukhus i landet som nu kan användas för sådan praktikundervisning också kommer att användas härför och att sjukvårdshuvudmännen gör sin insats på detta fält.

Man tar också här upp frågan om särbeskattningen. Det är en fullständigt felaktig propaganda från den borgerliga sidan när det heter att människorna nu har förlorat så mycket på sambeskattningen. Vi hade ett sammanträde med tretton icke yrkesverksamma sjuksköterskor i Västerås för att höra vad som var orsaken till att de inte ville komma tillbaka till sitt arbete. Då var det en av dem som talade om att hon för sin del bara arbetade så mycket att hon tjänade 2 500 kronor om

året. Hon är gift. Hon sade att dessa 2 500 kronor var skattefria, men det är de givetvis inte, eftersom de läggs tillsammans med makens inkomst. Men på det sättet har den borgerliga propagandan om sambeskattningen också varit ett hinder för att vi skulle få våra sjuksköterskor yrkesverksamma i fortsättningen.

Vi måste också komma ihåg att denna personalbrist har mycket olika karaktär i olika län. Jag hörde från regionsjukvårdsnämnden i Uppsala att man vid Akademiska sjukhuset i och för sig inte har någon väsentlig brist på läkare eller sjuksköterskor, men man har desto svårare att få undersköterskor och sjukvårdsbiträden. För oss i andra landsting är det tvärtom så att vi inte har några större svårigheter att få undersköterskor och sjukvårdsbiträden, men vi har brist på läkare och på sjuksköterskor.

När man från herr Lundströms och folkpartiets sida talar om bättre anställningsvillkor för denna personal, så är det riktigt som statsrådet säger att det inte är statsmakternas sak att fastställa lönerna. Men, mina vänner, kan vi om vi ser på medelinkomsten här i landet påstå att en nyutexaminerad sjuksköterska, som har en lön på 18 000 kronor, kan betraktas såsom tillhörande ett låglöneyrke? Eller har vi rätt att säga att sjuksköterskor som under föregående år haft en medelinkomst på mellan 22 000 och 25 000 kronor — och som efter den senaste löneuppgörelsen sannolikt kommer att ligga mellan 25 000 och 30 000 kronor, varvid jag gärna och villigt erkänner att då ingår ersättning för obehövlig arbetstid o. dyl. i denna lön — har en lön som på något sätt skulle vara avskräckande?

Nej, problemet ligger förvisso inte på det planet, utan det är helt enkelt så att vi borde — och jag beklagar att årets avtalsförhandlingar inte lyckats lösa den frågan — ha fått möjlighet till en differentierad lönesättning, där vi skulle haft möjlighet att ge sjuksköters-

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

kor inom svårrekryterade områden såsom sköterskor för långtidssjukvård, narkosköterskor och operationsköterskor en högre lön. Men det har hittills personalorganisationen, Sjuksköterskeförbundet, satt sig emot. Förbundet menar att det uteslutande är utbildningen som skall vara avgörande för lönesättningen. Då hjälper det inte hur vi höjer lönerna, ty det är fullt mänskligt och naturligt att då kommer sjuksköterskorna att söka sig till de jobb som inte har de besvärligheter som just dessa grupper har.

Herr Edström borde också ha kunnat hitta en annan grupp och en annan orsak som gör att vi har besvärligheter, och det är hans egen kår, alltså läkarkåren. Vi har ju en besvärlig läkarbrist, framför allt på de mindre lasaretten och främst på de odelade lasaretten, men också på vissa normallasarett som ligger ute i periferien. I och för sig är det väl också rätt mänskligt, ty läkarna gifter sig relativt tidigt. Deras hustrur har en utbildning som också gör att de vill ha en arbetsuppgift, och det är inte lätt att finna en sådan som passar dem i den mindre stad eller ort som maken skulle få plats på. Därför har vi en klar och tydlig tendens till att våra yngre läkare inte gärna vill flytta från de orter där undervisnings-sjukhusen är belägna. Därför har vi självfallet svårigheter i fråga om underläkarrekryteringen. Om det sedan skall lösas genom någon form av tjänsteplikt, vilket jag är absolut motståndare till, måste vi på något sätt hitta en utväg.

Man blir ytterst beklämd när man efter statsrådet Asplings tal i Malmö finner en ledare i Svensk läkartidning, där man går till häftigt angrepp mot statsrådet för hans anförande och totalt glömmer bort det läkarförbund man är officiellt huvudorgan för och vilken inverkan detta haft på läkarkrisen. Man brukar säga, att ett mannaminne inte räcker längre än ett halvt år, och det är tydligen detta man här försöker ri-

da på. Man är införstådd med att mäniskorna glömmer så lätt och därför kan man nu göra på detta sätt.

Det är otvivelaktigt så att när vi diskuterat läkarutbildningen här i landet har Sveriges läkarförbund ständigt varit »Motvalls käring» och envist försökt hindra en utökning. Vi behöver bara erinra oss den tilltänkta importen av ett femtiotal österrikiska läkare, där Sveriges läkarförbund avstyrkte, och jag tror t. o. m. att man vid något tillfälle hänvisade till att det fanns risk för ett läkarproletariat här i landet om man skulle öka utbildningen alltför mycket eller importera utländska läkare. Det är denna mycket tvivelaktiga attityd som är bakgrunden till att vi i dag har alltför liten tillgång till läkare. Nu har statsmakterna beslutat om en väsentlig utökning, men det tar 6—7 år att utbilda en läkare och därför dröjer det länge innan det blir klart.

Men, herr Edström, finns det inte också anledning att i Sveriges läkarförbund ta upp en allvarlig diskussion om en solidarisk lönepolitik? Vi har i dag väsentliga svårigheter att få läkare till mentalsjukvården och att få narkosläkare, som är absolut nödvändiga för att vi skall kunna använda oss av de möjligheter som de medicinska framstegen ger.

Vad är det som gör att vi inte kan få rekrytering till de tjänsterna? Det är uteslutande den mycket underliga form av ersättning till läkarna, som vi har här i landet. Den är säkerligen historiskt betingad, herr Edström, därför att de gamla, snåla kommunalmännen sannolikt tyckte att det var väldigt bra att ge läkaren på lasaretten en liten slant som fast lön och sedan fick han skaffa sig den övriga försörjningen genom patienterna. På så sätt har säkert detta lönesystem tillskapats. Men i dag medför det denna utomordentligt stora snedvridning när det gäller rekrytering inom läkarvården, och det uppstår flaskhalsar som gör att verksamheten i sin helhet har lätt för att stanna upp.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Därvidlag måste vi få en förbättring till stånd. Dessa stora avvikelser i inkomsterna kan inte vara naturliga. Exempelvis kan en ganska nybliven underläkare tjäna ungefär 100 000 kronor om han råkat hamna på en disciplin som ger god inkomst. Här är också att märka, att den något underliga diskussion som förekommit i press, radio och TV beträffande medicinalstyrelsens ersättning till sin generaldirektör och medicinalråden bottnar i dessa förhållanden. Det är väl rätt naturligt att det måste vara ytterst svårt att från ett lasarett få en välkvalificerad läkare som medicinalråd eller generaldirektör i medicinalstyrelsen, om han skall sitta med en avlöning på 70 000—80 000 kronor, medan hans egen underläkare kanske har en inkomst på cirka 100 000 kronor om året. Därför är det väl alldeles klart, att skall vi över huvud taget kunna få någon rätsida på detta problem, så måste vi få till stånd en förändring av ersättningsvillkoren som gör att det blir en jämnare utveckling av läkarnas inkomster, så att rekryteringen av läkare inte hindras på detta sätt.

Herr talman! Detta var i stort sett vad jag vid detta tillfälle ville säga. Därutöver vill jag mycket varmt instämma i det sista, som herr Edström sade i sitt första anförande, att det här gäller för oss att försöka hjälpas åt. Framför allt måste sjukvårdshuvudmännen göra det ute i länen. Jag skulle gärna vilja ge herr Lundström det goda rådet att han tar och ser på de län där hans parti och övriga borgerliga partier har en mycket stark majoritet och tar reda på vad man gör där för att åstadkomma några resultat. Det förhåller sig inte på det sättet, att socialministern eller regeringen eller riksdagen förhindrar initiativ från huvudmännens sida.

Jag skall bara ta ett enda exempel, herr Lundström, för att visa hur olika det kan vara och hur det kan variera i olika län.

Folkpartiet — och för all del även

centerpartiet — brukar varje år excellera i motioner som talar till förmån för hjälp åt handikappade människor. Det är inte någonting ont att säga om det; tvärtom finns det all anledning för oss att söka ge dem den hjälp de behöver. Men varför försöker man inte omsätta detta i praktiken? Man talar om vårdkris och om skyddade verkstäder, men hur ser den faktiska bilden ut i dag? Om vi tittar i Landstingsförbundets årsbok för 1966, så finner vi att driftkostnaderna för arbetsverkstäder och våra skyddade arbetsträningsverkstäder och skyddade verkstäder uppgått till 12 726 000 kronor. Av detta betalar det län som jag representerar en fjärdedel, alltså 3 225 000 kronor. Men om vi ser på siffrorna för ett län, som i så hög grad har borgerlig majoritet som Skaraborgs län, vad blir driftkostnaderna för detta landsting? Det finns, som Nils Ferlin säger, »icke en rad i Clarté» om den saken — det finns icke en enda rad i årsboken heller. Det finns bara ett streck och så en hänvisning, som meddelar att bidrag utgår ur anslaget till utbildningsbidrag m. m. Om man ser efter hur stort detta utbildningsbidrag är, finner man att det är 50 000 kronor.

Herr Lundström har en stor uppgift som missionär! Gå ut till folkpartigrupperna i de landsting som har en stark borgerlig majoritet och missionera i fortsättningen! Det rådet skulle jag vilja ge herr Lundström.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Blott en kort replik till herr Söderberg!

Han påstår att Sveriges läkarförbund ha motsatt sig en utökning av läkarutbildningen här i landet.

Det är minst 20 år sedan det förekom någonting sådant. Tvärtom har läkarförbundet alltid tillstyrkt de förslag till utökning av läkarutbildningen som har framkommit från myndigheterna under de senaste 20 åren.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Vidare påstår herr Söderberg att lönesystemet för läkarna skulle bero på läkarna själva. Men i alla löneförhandlingar finns det alltid två parter — här å ena sidan läkarna, å andra sidan landstingen eller sjukvårdshuvudmännen. Man skall inte säga, om man anser att ett lönesystem är felaktigt, att detta beror enbart på den ena parten. Herr Söderberg vet lika väl som jag, att det är svårt att ändra ett lönesystem, som en gång börjat tillämpas i landet, därför att löntagarna och även arbetsgivarna inte är så pigga på den saken.

Man kan aldrig säga, att inte även arbetsgivarna har sin andel i ansvaret för att systemet är som det är.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till herr Edström säga att arbetsgivarna, i detta fall sjukvårdshuvudmännen, alltid är benägna att ändra det oeffterrättliga lönesystem, som här gäller, men det är inte så lätt att få läkarna med på den saken som herr Edström vill påskina.

Vidare är det inte riktigt, herr Edström, att läkarna har varit på alerten när det varit fråga om utökning av läkarutbildningen. Det är väl inte mer än några år sedan som Sveriges läkarförbund avgav sitt yttrande om de österrikiska läkarna, och förbundet var då absolut negativt till en sådan import.

Det är därför felaktigt att påstå, att man från det hållet varit så pigg på att få denna utökning av läkarkåren. Tvärtom ansågs det då, att det fanns risk för att vi skulle få alltför många läkare här i landet.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Läkarna är inte några änglar — de är som folk är mest. Jag tror att de som arbetstagare reagerar ungefär som arbetstagare av annan art, exempelvis byggnadsarbetare eller murare. Det är ju här fråga om löneförhandlingar; vid dessa förhandlingar

kan det bli litet hårdare tag från arbetstagarsidan än från arbetsgivarsidan — det är vanligt i vårt land och mänskligt, läkarna är också människor.

Vad de österrikiska läkarna beträffar har Sveriges läkarförbund motsatt sig import av läkare av sådan utbildning, att de inte är lämpliga för den svenska sjukvårdens höga standard.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan ju inte gå in på alla de tillvitelser som här har riktats mot mig och mot folkpartiet. Låt mig bara säga, herr Söderberg, att vi inte har den uppfattningen i folkpartiet, att vi behöver tillfråga regeringen eller det socialdemokratiska partiet eller herr Söderberg om vilka synpunkter vi bör anlägga på dessa frågor — vi bildar oss en uppfattning själva. Sedan är det klart att herr Söderberg har rätt att anse, att vi har en felaktig mening. Men vi håller på vår uppfattning. Herr Söderberg erkänner ju att det inte var så dumt att vi för tio eller femton år sedan väckte motioner i vilka yrkades på förbättringar på olika vårdområden.

Jag vet inte vad jag i övrigt skall säga — jag kan ju inte ta upp alla de detaljer som herr Söderberg dragit fram. Jag fäste mig emellertid särskilt vid en sak. Herr Söderberg säger att han har frågat ett antal icke verksamma sjuksköterskor om vad som skulle behövas för att de skulle gå ut i verksamhet inom sitt område. För några år sedan deltog jag i en mycket stor undersökning som arbetade på detta sätt. Jag måste medge att jag, när den var färdig, måste fråga mig vad som var den väsentliga orsaken till det negativa resultatet. Ett sjukhus skrev till ett stort antal icke verksamma sköterskor inom sjukhusområdet och frågade, om de ville komma tillbaka i tjänst, och man redogjorde för alla förmåner som detta skulle medföra och för hur man hade planerat inrättande av barndaghem o. s. v. I vissa avseenden var sva-

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

ret klart: det hela berodde på ekonomiska frågor; sjuksköterskorna tyckte att skatten tog för mycket. Vid den tiden var inte frågan om frivillig särbeskattning aktuell, men jag förmodar att de ekonomiska synpunkterna även i dag spelar en stor roll — det är ju många som inte kan tillgodogöra sig förmånerna av en frivillig särbeskattning. Spörsmålet om det s. k. förvärvsavdraget har däremot flera gånger varit uppe. Det har påpekats att en ökning av detta avdrag skulle ha särskilt stor betydelse för sjuksköterskorna, och jag tror att det är riktigt.

Men i övrigt visade undersökningen att man inte fick någon klar bild av opinionen bland de gifta sköterskorna. En del lovade att komma i tjänst, men meddelade om någon tid att det blev svårigheter därför att de hade småbarn. Då svarade sjukhusledningen, att barnen kunde beredas plats på barndaghem och att vederbörande skulle få fria resor till arbetsplatsen o. s. v. Så kom efter någon tid ett nej i alla fall, där sköterskorna hänvisade till andra omständigheter.

Min slutsats av detta var då — och det tror jag att jag motionerade om — att man skulle göra en stor sociologisk undersökning på detta område för att verkligen penetrera problemet som ju är mycket intressant. Jag är alltså inte beredd att säga exakt vad oviljan att gå i tjänst beror på, men jag tror att det finns alla skäl att verkligen försöka analysera hur man skall komma till rätta med detta problem, som vi dock alla är ense om existerar.

Liksom herr Söderberg tror jag också att det i nuvarande läge är nödvändigt med en viss stängning av sjukhusavdelningar, just därför att det inte finns personal. Men jag tycker inte att det är bra att man *måste* företa stängningar, och där skiljer sig tydligen min och herr Söderbergs uppfattning.

För övrigt må bara noteras, att när jag hörde herr Söderbergs långa och detaljrika anförande, kom jag till den slut-

satsen att han bekräftade att det förekommer brister. Det är det vi i folkpartiet har velat peka på! Vi ber inte om ursäkt för att vi inte har skaffat oss tillstånd av herr Söderberg eller av regeringen att göra detta.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Edström nämnde att Läkarförbundets tidigare restriktiva inställning till intagning av medicine kandidater och import av utländska läkare låg långt tillbaka i tiden. Jag vill gärna säga, att Läkarförbundets nuvarande inställning till utbildning och till insatser över huvud taget för att stärka resurserna, så långt min erfarenhet och mina kontakter sträcker sig, är positiv.

Men det finns ett förflutet, herr Edström, och man behöver inte gå 20 år tillbaka i tiden. Jag skall bara nämna att läkarprognosutredningen i sitt betänkande år 1961 — det är inte så länge sedan — föreslog att intagningen av medicine studerande vid svenska läroanstalter snarast borde öka till högsta möjliga utan avkall på kvalitet och att möjligheterna att organisera utbildning av svenska studerande vid utländska universitet skyndsamt borde undersökas.

Läkarförbundet avstyrkte i sitt remissyttrande år 1961 att ett beslut skulle fattas om ökad intagning av medicine studerande på grundval av utredningens beräkningar. Svenska läkarsällskapet avvisade förslaget att utbilda svenska studenter vid utländska medicinska läroanstalter och var i övrigt synnerligen kritiskt mot väsentliga delar av utredningens betänkande.

Läkarsällskapet framhöll, att Sverige hade ett större antal vårdplatser inom den slutna vården och sannolikt också större sjukvårdspersonal i förhållande till antalet invånare än flertalet andra länder, och ansåg att den standard utredningen genom sitt utvecklingsprogram avsåg att nå år 1970 respektive 1980 borde kunna ernås genom ett icke oväsentligt lägre antal läkare.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Det var då, herr Edström. Jag noterar att man i dag möter en progressiv inställning från Läkarförbundet till dessa och andra liknande frågor.

Även folkpartiets förflutna är ju intressant. Herr Lundström nämnde att man mycket tidigt var ute med förslag etc. Han nämnde årtalet 1951, då man begärde att regeringen skulle lägga fram en tioårsplan för upprustning av efter-satta sociala vårdområden. Bortsett från att förslaget — så långt jag har kunnat finna — faktiskt inte alls tog upp kroppssjukvården men däremot innefattade fångvården, så kan man väl säga att folkpartiet åtminstone till en del fick sin önskan uppfylld. År 1955 framlade nämligen arbetskraftsutredningen ett betänkande, som bl. a. rörde personalbehovet inom sjukvården. Betänkandet, som undertecknades av bl. a. folkpartiets sekreterare vid den tiden, herr Dahlén, angav i sin tioårsprognos ett läkarbehov för år 1965, som vi i dag i det närmaste har fyllt.

Beträffande sjuksköterskorna ansåg herr Dahlén och de övriga utredarna att vi, med den utbildningskapacitet som gällde 1955, skulle ha ett överskott i dag på över 2 000 sjuksköterskor. Det är väl att anta att denna bedömning påverkade intagningen under de närmaste åren, till dess utvecklingen och verkligheten korrigerade prognoserna.

Det kan också — jag vill gärna säga som en kuriositet — erinras om att Läkarförbundet i sitt remissyttrande på arbetskraftsutredningens betänkande gjorde en egen långtidsprognos, som föranledde Läkarförbundet att begära en omedelbar minskning av intagningen till de medicinska utbildningsanstalterna.

Ja, det lönar sig naturligtvis inte mycket att diskutera det som har varit. Det gäller här naturligtvis i hög grad dagens problem och dagens uppgifter. Och jag vill gärna säga, att jag tycker herr Söderberg har gett en utomordentligt intressant och levande beskrivning av de problem som i dag möter en an-

svarig, aktiv ledamot av ett landsting, d. v. s. en huvudman på sjukvårdens område. Jag vill gärna ha noterat detta. Jag tror att det för många av oss var av stort värde att här få lyssna på en skildring, som rörde sig i den verklighet där vi befinner oss.

Herr Lundström — och jag skall stanna med det, herr talman — anmälde stark irritation över att jag bokstavligen skulle ha nekat honom att kritisera.

Nej, herr Lundström! Vi lever i ett gammalt demokratiskt, parlamentariskt samhälle. Att kritisera är oppositionens uppgift. Men man kan väl ändå, herr Lundström, få ha en personlig uppfattning hur en opposition bedriver denna sin kritiska granskning och analys.

Jag har sagt — och det står jag för — att folkpartiets skildring av den svenska sjukvården i dag är en ensidig svartmålning, som har den konsekvens jag redan har påpekat och som herr Söderberg har understrukt, nämligen att man också skrämmer folk för de viktiga uppgifter och insatser, som den svenska sjukvården gör i dag. Detta menar jag är orättvist. Visst har herr Lundström rätt att göra påpekanden här, och det antar jag att han kommer att göra också i fortsättningen. Men jag tycker, herr talman, att värdet av den mycket långa debatt, som vi haft i dag, har varit att vi har kunnat bli i tillfälle att även skildra *andra* sidor av svensk sjukvård, utan den ensidighet som i hög grad har präglat folkpartiets skildring av sjukvården — naturligtvis mest utanför de här väggarna.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundström har en sådan argumentnöd att han tvingas tillgripa sådana klyschor som att han inte tänker »tillfråga regeringen» och inte heller »be om ursäkt» för att han inte bett om att få ett sådant tillstånd. Jag vill bara säga herr Lundström, att

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

man ändå måste kräva av en opposition att den har så stark känsla av ansvar, att den inte med sin opposition vållar skada för medborgarna och i detta fall framför allt sjuka människor.

Den sociologiska undersökning, som herr Lundström efterlyste, har Landstingsförbundet redan rekommenderat landstingen att göra. I den s. k. personalvårdsutredningen har föreslagits, att det skall ske s. k. avskedsintervjuer när sjuksköterskor av olika anledningar slutar.

Så ett ord till herr Edström. Han talar om att orsaken till att Läkarförbundet på sin tid avvisade de österrikiska läkarna var att de inte hade den standard, som man kräver av svenska läkare. Herr Edström vet precis lika väl som jag, att när vi tar hit utländska läkare och även sjuksköterskor, så lagar vi också att de får den kompletterande undervisning som behövs för att de skall kunna motsvara de svenska kraven.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara helt kort understryka, att jag här *inte* har uttalat mig om den behandling som ges inom kroppssjukvården och mental-sjukvården i annat avseende än att jag pekat på de brister som föreligger när det gäller personaltillgången. Jag diskuterade inte vårdsituationen över huvud taget, och allra minst skulle det falla mig in att påstå att vården är dålig. Jag förstår inte herr Söderbergs resonemang om läkarvetenskapens framsteg, om alla nya mediciner och sådant. Det är klart att allt detta är bra, även om vi inte här kan göra så mycket till eller från när det gäller att framställa bättre mediciner.

När det däremot gäller förbättring av läget i fråga om arbetskraften inom sjukvården tror jag att vi kan göra någonting. Det var i den förhoppningen som denna interpellation väcktes — den präglas av en uppenbar inriktning just på detta.

Sedan må tilläggas, att jag inte tror att folk skräms upp genom att man påpekar vad som inte är tillfredsställande och försöker att stimulera till att bristerna avhjälpas. Däremot skrämmer man folk om man håller tyst och om rykten får spridas att det på somliga sjukhus är sådan brist på folk, att man får arbeta alltför mycket. Hemlighetsmakeri har aldrig varit till fördel för någonting, och det tror jag inte heller att det är i detta fall.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill fråga herr Lundström: Är det någon i denna debatt som har krävt att man skall hålla tyst om problem som föreligger? Vad jag har sagt och vad herr Söderberg har sagt är att folkpartiets ensidiga beskrivning av läget inom svensk sjukvård inte är rättvis. Det är ganska typiskt att den interpellation, som herr Lundström har väckt, slutar med följande rad: »Vilka åtgärder avser man från regeringens sida vidta för att förbättra det nuvarande krisläget inom vårdsektorn?»

Det är alltså den frågan herr Lundström har ställt till mig. Och jag tycker att det svar han har fått och de inlägg, som här har gjorts, borde ge folkpartiet anledning att i fortsättningen närmare begrunda den upplysningsverksamhet — om man nu inte helst bör sätta det ordet inom citationstecken — som folkpartiet bedriver på detta område.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte dra någon annan slutsats av detta resonemang, än att sådana här saker över huvud taget inte kan tas upp i riksdagen. Om man säger, att jag genom att påpeka de brister som föreligger faktiskt skadar sjukvården, så måste det väl innebära att man tycker att det är bättre att hålla tyst! Det är den enda slutsatsen jag kan komma till.

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Diskussionen har blivit lång under denna fridens förmiddag, men det är ju också ett mycket väsentligt problem vi diskuterar, och jag tror att det finns stor anledning för oss att ägna tid och uppmärksamhet åt att få problemet belyst från olika sidor. Samtidigt tror jag att vi i dag inte är betjänta av att i alltför hög grad föröda våra krafter på att anklaga varandra. Det angelägnaste är väl nu att vi försöker resonera oss fram till lösningar på de problem, som vi brottas med, och ett avhjälpande av den kris som jag nog ändå för min del vill göra gällande råder på väsentliga områden inom sjukvården.

Det innebär inte att jag tror att det egentligen ligger något fel i att försöka hålla diskussionen levande. Jag kan väl förstå att det kan vara irriterande, när denna diskussion mer eller mindre tar sig uttryck i form av kritik mot regeringens åtgärder på olika områden och denna kritik upprepas år från år under en lång tid, men jag tror att kritiken är nödvändig för att vi alla skall ha fullt klart för oss vikten av att spänna våra krafter till det yttersta för att åstadkomma tillfredsställande lösningar.

Jag skulle också vilja säga — kanske främst till herr Söderberg — att man inte har behövt vara utrustad med någon större profetisk begåvning för att förutse ungefär hur utvecklingen skulle bli inom sjukvårdens olika sektorer. Det har inte varit så svårt att förutse vart den medicinska och den övriga vetenskapliga forskningen skulle komma att leda oss och vad sjukvårdsreformerna skulle komma att betyda då det gäller anspråken på sjukvården i olika avseenden. Det hade väl inte heller behövts någon större visionär förmåga för att förutse de förändringar i befolkningspyramiden som skulle komma att inträffa i det här landet och de ökade anspråk som detta i sin tur skulle komma att innebära. Herr Edström har tidigare under debatten påpekat hur beho-

ven inom åldringsvården ständigt har ökat och att man på det området har att göra med ett klientel som kräver mångdubbelt större insatser både av materiella och personella resurser än på andra områden inom sjukvården.

Det är klart att om det statistiska materialet behandlas på det sätt socialministern har gjort — och det är väl i och för sig inte direkt något fel i detta sätt att se på det — ter sig situationen kanske inte alltför avskräckande, men jag skulle vilja göra gällande att detta inte ger hela sanningen. Vi har här att göra med i varje fall lokala svårigheter som är mycket allvarliga.

Jag ber att få peka på ett fall som jag väl känner till och som jag tycker kan vara rätt belysande för den situation som råder på många håll. Jag är ordförande i direktionen för ett sanatorium, där det också finns 50 å 60 platser för långtidssjuka. Läkarvården för dessa långtidssjuka skall sedan lång tid tillbaka tillgodoses genom besök ett par timmar två gånger i veckan av en läkare som bor åtta mil från sjukhuset. Detta är den läkarvård som vi efter mycket stora ansträngningar har lyckats åstadkomma. Jag vill framhålla att det här inte är fråga om någon ödemark. Jag tror även att dessa svårigheter ingalunda är ovanliga. Det är inte något enastående exempel, som jag här anför. Även om vederbörande läkare gör allt vad som rimligtvis kan begäras och kanske åtskilligt därutöver, finns det under sådana förhållanden givetvis inga möjligheter att erbjuda en verklig vård, aktivisering och rehabilitering; ännu mindre att kunna tillgodogöra sig den geriatriska forskningens resultat i olika avseenden.

Jag vill påstå att det är svårt att bli gammal i detta välfärdssamhälle. Även om statistiken kanske inte ter sig alltför avskräckande om man ser på helhetsbilden, bör vi inte glömma att det råder en snedbelastning på detta område, som är mycket allvarlig och som vi verkligen har anledning att ta itu

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

med. Här är det ingen överdrift att säga, att det är fråga om en katastrof. Vi kan bygga sjukhus och vi kan bygga nya vårdplatser. Det har vi tekniska möjligheter till i den mån som det är ekonomiskt möjligt. Det räcker dock inte alls med att vi kan erbjuda en säng att ligga i eller en bekväm stol att sitta i och vänta på slutet. Det svåra och det stora problemet just nu är hur vi skall kunna erbjuda verklig vård, framför allt när det gäller åldringsvården.

Jag har velat säga detta, och utan att egentligen anklaga någon vill jag påstå, att vi befinner oss i ett katastrofläge. Att bestrida detta är att ge en felaktig bild av läget i dag.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Det var närmast herr Söderberg som uppfordrade mig genom att säga, att man i Skaraborgs län inte bedriver någon verksamhet i skyddade verkstäder. Påståendet är felaktigt, ty i mitten på 1950-talet kom vi överens med primärkommunerna — vi hade även samråd med arbetsmarknadsstyrelsen — om att pröva huruvida man inte i primärkommunal regi skulle kunna anordna dessa skyddade verkstäder. I fem av länets städer finns skyddade verkstäder.

Om herr Söderberg tror, att Skaraborgs läns landsting bortser ifrån de mycket väsentliga frågor det här gäller, nämligen rehabilitering, kan jag nämna att landstinget har beslutat investera 6 miljoner kronor i ett arbetsträninginstitut i Skövde. Driftkostnaden är beräknad till 1 miljon kronor. Detta har dock ännu inte redovisats i landstingets årsbok.

Herr **SÖDERBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tvivlar ju inte ett ögonblick på att även Skaraborgs län har vaknat på detta område, men hittills har ingenting gjorts. Även om det nu finns beslut om en investering på 6

miljoner kronor, dröjer det innan resultatet visar sig i praktiken.

Detta borde man ha tänkt på tidigare. Man kan inte bara sitta här i riksdagen och kräva att statsmakterna skall vidtaga åtgärder. Vi är ju ändå inte så förskräckligt påpassade av staten, att vi inte får göra vad vi vill. Tvärtom har vi mycket stora möjligheter att åstadkomma en hel del bara vi vill och bara vi inte alltför hårt sneglar på landstingsskatten och försöker pruta bort en tjugofemöring då och en då.

Beträffande kommunerna vill jag säga, att herr Harald Pettersson ganska snart väl kommer underfund med att en sådan verksamhet som de skyddade verkstäderna helt enkelt inte går att genomföra på det primärkommunala planet. Där kräves nämligen en ordentlig och väsentlig samordning, något som inte kan ske annat än i landstingsregi.

Till herr Per Jacobsson vill jag säga, att det *inte* är fråga om att försöka hindra någon kritik mot regering och riksdag. Det är en underlig uppfattning man har inom folkpartiet; det gäller både herr Lundström och herr Jacobsson. Vad vi har begärt här är ju att kritiken skall vara av sådan form, att den leder till positiva åtgärder, vilket ju inte är fallet.

Sedan måste jag uttala min mycket stora beundran för herr Jacobsson och folkpartiet i övrigt när det gäller deras visionära förmåga. Han säger, att man inte behöver ha någon »större profetisk gåva» för att se hur utvecklingen på sjukvårdens område skulle gå.

Men låt mig ta några exempel — jag tänker på rehabiliteringsverksamheten. År 1955 började vi planera ett nytt centrallasarett i Västerås; det är nu under uppförande och kostar ungefär 100 miljoner kronor. Då vi var i stort sett färdiga med programmeringen kom generaldirektör Engel hem från ett besök i England där han studerat rehabiliteringsverksamheten. Det är rätt naturligt att de krigförande länderna varit före

Om åtgärder för att öka samhällets vårdresurser

oss på det området. Vi fick omedelbart ta under övervägande om vi inte också skulle ha en rehabiliteringsklinik. Ständigt är någonting nytt på gång — medan man håller på att planera kommer det nyheter som man måste ta hänsyn till. Det vore väldigt bra om jag skulle kunna få veta av herr Jacobsson vad som kommer att ske under t. ex. de närmaste tio åren, så att vi kan ta hänsyn till det i vår planering. Jag skall med glädje vända mig till herr Jacobsson i det fallet.

Så säger herr Jacobsson att det inte är någonting märkvärdigt att förutse befolkningspyramiderna. Detta är ett lika underligt påstående. I Västmanlands län lade vi 1954 fram ett betänkande om sjukvårdens utbyggnad. Tillgängliga befolkningsprognoser innebar att en viss ökning skulle ske, men redan när betänkandet trycktes hade prognosens siffror överskridits. Nu håller vi på med en precis likadan utredning för att komma underfund med vad som skall hända framåt år 1980 och år 2000, men det finns över huvud taget inga möjligheter att få fram tillförlitliga befolkningsprognoser. Förut använde man uteslutande födelse- och dödssiffrorna och tog ingen hänsyn till omflyttningarna i samhället. Nu försöker man beakta omflyttningarna, men det sker så att man räknar med en viss trend. Har befolkningsciffrorna i en kommun börjat sjunka, kan man med denna statistiska metod räkna ut att om ett visst antal år finns inte en enda människa kvar i den kommunen. Så är det med statistiken i detta sammanhang, herr Jacobsson.

Men jag tror att jag skall föreslå, att vi anställer herr Jacobsson som sakkunnig visionär då det gäller dessa problem.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller mig som om herr Söderberg söker göra det väl

lätt för sig. Jag har sannerligen inte här diskuterat några prognoser i detalj, utan vad jag har sagt är att det inte borde vara alltför svårt att förutse den allmänna tendens anspråken på våra sjukvårdsinrättningar skulle komma att få; och i det avseendet tror jag fortfarande att jag vågar vidhålla mitt påstående.

Herr Söderberg pekar på att man tidigare lagt fram prognoser som inte visat sig hållbara. Nej, såvitt jag förstår har de visat sig vara för optimistiska — verkligheten har korrigerat dem, utvecklingen har blivit ännu ogynnsammare än prognoserna förutsett.

Det är som sagt de allmänna tendenserna jag har diskuterat, och jag vill alltjämt hävda att det inte varit alltför svårt att i stora drag förutse dem.

Jag skall gärna, i den mån jag kan, ställa mina begränsade möjligheter till förfogande och söka hjälpa herr Söderberg och det landsting där han arbetar, när de planerar sin fortsatta verksamhet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det har redan varit en lång debatt i denna viktiga fråga, och jag skall bara be att få tillägga några ord.

Enligt min mening har herr Per Jacobsson sagt några väsentliga ord i den här debatten: Vi skall inte bara anklaga och kritisera varandra utan vi skall i stället försöka samarbeta och söka nå gemensamma lösningar på de problem som finns. Och dessa problem är minsann inte så lätta att lösa.

Jag kommer från ett län där vi för närvarande inte har några stängda avdelningar, men för den skull är inte vår personalsituation bra. Den är inte sådan som vi skulle önska att den vore. Vi skulle gärna vilja ha den bättre. I centrum och på sådana avdelningar där arbetet är omväxlande och där det kan vara meriterande att arbeta är det inga

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

svårigheter att få doktorer. I periferien där arbetet är mera enformigt, kanske mera bundet, och ger mindre meriter är det svårare att få doktorer. Det gäller också i viss mån om annan personal.

Jag skall inte här ta upp läkarnas ställning när det gäller dessa frågor. Jag kanske bara kan få erinra om det förhållandet att antalet läkare har fördubblats mellan åren 1925 och 1945, och detsamma är förhållandet mellan åren 1945 och 1965. En betydande ökning har sålunda i alla fall skett.

Vad gör vi då i allmänhet för att förbättra situationen? Ja, det görs ju inom samhället en mängd saker som är uttryck för att vi höjer standarden. Alla vill vi ju vara med om att höja standarden. Vi förlänger semestern och vi kortar av arbetstiden. Det har vi gjort genom gemensamma beslut. Vi har kunnat tala om att detta medför ökade svårigheter, men vi har gjort det genom gemensamma beslut.

Vi skall emellertid komma ihåg att både förkortningen av arbetstiden och förlängningen av semestern obestriddligen medför ökade svårigheter inom sjukvården.

Sjukvården innefattar ofta ett tungt och i många avseenden också obehagligt arbete. Vår höga standard har medfört att folk ogärna vill ägna sig åt sådant arbete som är tungt och dessutom obehagligt. Professor Gunnar Biörck erinrade i en artikel för någon vecka sedan om det förhållandet att man har tagit bort allt som sedan gammalt har kallats för kall och för plikt; det är sådana där i vår tid helt opassande termer. När man gjort det blir det svårare att få människor som vill ta hand om just de tunga och de obehagliga arbetsuppgifterna inom samhället.

Så är det inom sjukvården liksom inom andra delar av samhällslivet.

Man vill inte heller söka sig bort till platser som ligger långt avlägset när man lika lätt kan få ungefär samma in-

komststandard i centrum. Där har man möjlighet att få vara tillsammans med sina barn som går i skolan. Man har möjligheter till en — för att använda ett vanligt uttryck — samhällsservice som är betydligt mera utvecklad än den som förekommer i periferien. Det kommer alltid, om man inte ger särskilda förmåner, att vara svårt att rekrytera folk till besvärliga befattningar — till befattningar som skall skötas under förhållanden som är mindre gynnsamma än på andra ställen.

Vi kan inte klara sjukvårdsproblemen genom några trollkonster. Det gäller för oss alla att samarbeta och söka finna nya lösningar inom alla möjliga områden och att försöka utnyttja alla de möjligheter som kan komma att erbjuda sig. Det gäller arbetstidens förläggning, det gäller deltidstjänster, det gäller barntillsyn, det gäller utbildningsförhållandena och det gäller beskattningsförhållandena; om vi nu inte kan tala om sambeskattnings så kan vi väl tala om progressiv beskattning och om förvärvsavdrag, det sista något som säkerligen har en stor betydelse. Men vi måste också påminna oss om att vissa allmänna åtgärder, som vidtagits i vårt samhälle och som vi anser vara ett uttryck för vår höjda standard, också medfört ökade svårigheter inom vårdområdena.

Herr talman! Med dessa ord har jag framför allt velat påpeka betydelsen av att vi samarbetar och försöker finna nya lösningar, inte bara anklagar varandra, inte bara kritiserar varandra.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet GUSTAFSSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Åkerlunds interpellation

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

angående löneförmånerna för lektor med doktors grad, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Herr Åkerlund har ställt följande frågor till mig om löneförmånerna för lektor med doktorsgrad.

Han har sålunda frågat mig om utredning har gjorts och om den i så fall visar att nuvarande doktorslektorer blivit fullt eller skäligt kompenserade genom hittills varande högre lön för sina ekonomiska kostnader för förvärv av lektorskompetens.

Han har vidare frågat mig om jag vill lämna kammaren en redogörelse för de principer som ligger till grund för att i fortsättningen icke på lärarbanan kompensera nuvarande doktorslektorer för deras avhandlingsinsatser i den vetenskapliga forskningen.

Han har slutligen frågat mig om jag överväger att i annan form än lönegradsmässigt kompensera nuvarande doktorslektorer.

Med anledning av herr Åkerlunds frågor får jag anföra följande.

Beträffande anställnings- och arbetsvillkor för lektorer liksom för andra lärare gäller enligt stats- och kommunaltjänstemannalagarna vad som är bestämt i avtal. Löneförmånerna till lektor med doktorsgrad är därför beroende av vad som avtalas mellan statens avtalsverk och berörda personalorganisationer. De utredningar som behövs innan avtalsverket lämnar förhandlingsbud görs inom verket. Det är också avtalsverket som står bakom de principer som ligger till grund för förslag till lönesättning av vissa tjänster eller grupper av tjänster. Preliminärt avtal har nyligen träffats om lönegradsplacering m. m. för tjänstemän inom undervisningsväsendet. Enligt detta avtal placeras lektor, disputerad eller odisputerad, i U 20. Enligt en övergångsbestämmelse till avtalet får bl. a. disputerad lektor, som den 30 juni 1966 innehade ordinarie lektorstjänst i Ao 27, åtnjuta lön enligt en löneklass högre än

den han är placerad i om han övergår till motsvarande tjänst i Uu 20.

Jag vill i sammanhanget erinra om att en av grundtankarna bakom förhandlingsrättsreformen var, att riksdagens insyn i förhandlingsarbetet skulle öka. Därför inrättades riksdagens löne delegation. Den skulle på ett mera ingående sätt bli i tillfälle att följa löneförhandlingarna än vad riksdagen tidigare kunnat göra. Frågor om en lönerörelse och dess detaljer bör således behandlas av riksdagens löne delegation. Jag anser därför att jag med det sagda kan förbigå herr Åkerlunds två första frågor.

I de kollektivavtal som träffats mellan statens avtalsverk och personalens huvudorganisationer är lönerna angivna till fasta belopp, s. k. normallöner. Avsteg från normallönen i kollektivavtal måste bestämmas genom nytt kollektivavtal mellan avtalsverket och berörda personalorganisationer. Några överväganden från regeringens sida i den riktning som herr Åkerlund syftar på i sin sista fråga är inte aktuella.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för civildepartementet för svaret på mina frågor så långt som svaret nu går — det är ju litet knapphändigt.

Ärendet gäller som sagt kompensation i lön eller på annat sätt för ett statligt kompetenskrav som tidigare funnits för doktorslektorer. Detta kompetenskrav är numera avskaffat, och för doktorslektorerna föreligger en överkompetens. Men det har kostat mycket pengar för doktorslektorerna att skaffa sig denna kompetens, och det har för deras del varit ett tvång att lägga sig till med den. Det blir en förlust som doktorslektorerna förutsättes skola ta, om det är så att de inte på något sätt kompenseras för sina penninginsatser i detta hänseende. När avtalsverket lämnade sitt bud var inte någon kompensation för denna kompetens

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

medtagen, utan doktorslektorerna och licentiatlektorerna jämställdes. Till nu har det emellertid varit en löneskillnad på inte mindre än två lönegrader.

Detta är alltså dels en kompetensfråga, dels och framför allt en lönefråga. Statsrådet säger i sitt svar att frågor om en lönerörelse och dess detaljer bör behandlas av riksdagens löne delegation. Det är en uppfattning som jag helt instämmer i. Vid löne delegationens sammanträde den 18 oktober i år tog jag upp detta ärende och begärde att få svar på frågor av det slag som finns i interpellationen. Men då blev det tyst i löne delegationen. Det blev tyst som i Egyptens gravkamrar. I det läget bestämde jag mig för att interpellera. Men samtidigt som jag interPELLERADE i kammaren — eller kanske någon timme tidigare — dagen därpå, den 19 oktober, kom det ett bud från medlingskommisionen om att doktorslektorerna som en övergångsföreteelse skulle få en löneklass extra.

Detta är som jag ser det ett principiellt erkännande av kompensations tanken för den av staten påtvingade kompetensen, och det tycker jag i och för sig är bra.

Det är jag alltså tacksam för. Men sedan blir frågan närmast en skälighetsfråga. Det gäller om det är skäligt att företa en prutning från två till numera en löneklass. Inför det läget står väl frågan kvar om det gjorts en ordentlig utredning av lektorernas skuldbörda. Det såges nu i svaret att de utredningar som behövs innan avtalsverket lämnar förhandlingsbud göres inom verket. Det där med »som behövs» ställer frågan om man möjligen inte kan ha ansett att det inte behövs någon utredning när det gäller dessa lektorer. Har man å andra sidan gjort en utredning, kunde det väl vara rimligt att vi finge veta resultatet.

Civilministern förbigår detta, och det tycker jag verkar litet sjukt.

När det gäller min tredje fråga, om man kunde tänka sig någon annan form

än lönemässigt att kompensera doktorslektorerna blev svaret klart negativt, och det är ett besked som man helt enkelt bara får konstatera. Det blir ingenting. Men kvar står nu att staten tvingat ett antal studerande en gång i tiden att ta på sig rätt betydande skulder för att staten skulle få en önskad standard på undervisningen i gymnasierna och även för att få bidrag till forskningen. Man lämnar alltså till en början en viss hjälp till förräntning och amortering av dessa skulder i form av en lönekomensation, men sedan drages den antingen bara in eller reduceras. Detta tillvägagångssätt är principiellt, tycker jag, en fråga av visst intresse. Man kan väl inte heller komma ifrån att villkoren för forskningen kommer att försämrats om denna inställning mera allmänt skulle slå igenom på forskningsfältet.

Jag är för min del i denna fråga inte nöjd med en princip som innebär en nedvärdering av doktorslektorerna för deras ofta mycket förnämliga insats i yngre år. Enligt min mening bör en utredning om doktorslektorernas skuldbörda och deras ekonomiska ställning göras och den bör självfallet redovisas, och därefter bör lönekomensationen avvägas på basis av ett sakligt material. Självfallet bör vi inte krypa bakom löntagarorganisationerna. Riksdagens löne delegation skall handlägga även en sådan sak som denna. Det är emellertid statens sak att fastställa kompetenser. I fråga om komensationen för kompetenser må det bli en förhandlingsfråga mellan de olika parterna på arbetsmarknaden.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret, som jag dock anser inte helt tillfredsställande.

Herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Man kan resonera länge om komensation för högre kompetens. Jag föreställer mig att många anser att utfallet av årets lönerörelse på lärar-

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

området kan vara kompensation nog även för dem som råkar vara doktorerade lektorer.

Sedan beklagar jag att herr Åkerlund icke fick något svar den 18 oktober vid lönelegationens sammanträde. Det berodde helt och hållet på att jag glömde bort frågan, och herr Åkerlund kom inte heller tillbaka och påminde om just denna fråga bland en del andra som framfördes.

Jag tror emellertid inte att herr Åkerlund skall tolka mitt uttalande och inte heller den uppgörelse som nyligen träffats som ett principiellt erkännande av att man skall ge särskild kompensation till de doktorerade lektorerna. För mig är i varje fall den avgörande principen att man betalar lön för det arbete som utföres och inte för den kompetens som vederbörande arbetstagare eventuellt råkar ha. Man har varit mycket angelägen om att i så stor utsträckning som möjligt tillämpa ungefär samma principer på det offentliga området som på den enskilda marknaden. Om vi tar det exemplet att en person söker ett arbete som svarvare på en verkstad och vederbörande råkar ha en teknisk examen får han inte därför mer betalt än vilken annan svarvare som helst på samma verkstad.

Sedan finns det beträffande de doktorerade lektorerna en hel del befordringsmöjligheter för dem både vid universitet och högskolor och även inom lärarutbildningen. Jag tror att man kan säga att de befordringsmöjligheterna är goda och att det är en tillräcklig stimulans för att disputera. När det gäller gymnasierna har vi inget annat behörighetskrav än fil. lic.-examen, vilket helt sakligt är tillräckligt på den nivån. Det kan givetvis vara en värdefull merit ibland att en lektor har doktorerat. I de allra flesta fall finns det nu möjligheter för dessa lektorer att få befordringstjänster. Då placeras de också i en högre lönegrad än vad de andra lektorerna har.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag godtar givetvis statsrådet Gustafssons beklagande av att frågan inte besvarades i lönelegationen. Jag hoppas att vi i framtiden skall kunna fortsätta med diskussioner både om frågor av detta slag och om andra lönefrågor.

Jag reagerar emellertid mot vad statsrådet sade nu senast, att betalning skall ges för arbete men inte för kompetens. Det uttalandet öppnar ganska vidsträckt perspektiv. Det är ju staten som fastställer kompetensvillkor, och de tillämpas i praktiken strängt inom hela undervisningsväsendet. Enligt min mening är det riktigt att kompetens är en grund inte bara för befordran utan också för bättre ersättning. Kompetensen avser nämligen att säga att det är skillnader i arbetet — allt arbete är inte likadant inom undervisningsväsendet. Jag undrar om civilministern verkligen kan upprätthålla sin princip i fortsättningen.

När det gäller den speciella frågan om doktorslektorernas ställning får vi inte glömma att för dem var det inte något fritt val när de hade att ta ställning till om de skulle disputera och skaffa sig denna kompetens eller inte. Staten ställde detta krav för att de över huvud taget skulle kunna ifrågakomma som lektorer. De har uppfyllt den delen av avtalet mellan sig själva och arbetsgivaren Staten när de har skaffat sig kompetensen. Under sådana förhållanden tycker jag att det är rimligt att de kompenseras även lönemässigt, eller, om detta inte går, på annat sätt.

Statsrådet säger också att det finns goda befordringsmöjligheter för doktorslektorerna inom universitetsväsendet. Det är ju tänkbart att det i och med den nya universitetsorganisationen med universitetsfilialer och dylikt kan öppnas vissa möjligheter för doktorslektorer att gå över och bli universitetslektorer, men för de allra flesta av dem torde denna möjlighet inte vara någonting att räkna med. De är redan

Ang. löneförmånerna för lektor med doktors grad

fast rotade i sin gamla verksamhet. Möjligheten för dem att hoppa över till andra tjänster är nog inte fullt så stor som civilministern här tycks förutsätta.

innan de kunde bli lektorer. Att man nu har sänkt kompetenskravet och satt det lika för alla lektorer kan inte vara ett tillräckligt skäl för att göra den högre kompetensen helt värdelös.

Herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Bara ett par ord till herr Åkerlund! Han tycks ha fått den missuppfattningen, att jag menade att man skulle kräva samma kompetens för alla kategorier över hela undervisningsområdet. Det har jag givetvis vare sig sagt eller menat.

Men när det gäller just den grupp som vi nu diskuterar, så finns det inget annat kompetenskrav än fil.lic.-examen. Det räcker med det. Här är det fråga om en undervisningstjänst och det är den vi skall diskutera. Om det då är någon som har skaffat sig en fil. doktorsgrad, som han egentligen inte har någon praktisk användning av i sin undervisningstjänst, uppstår ju den principiella frågan: Skall man i ett sådant fall betala mera för en kompetens som arbetsgivaren i detta fall inte har något behov av i den befattning som vederbörande har och i det arbete han skall utföra?

Herr Åkerlund kommer tillbaka med kravet att denna högre kompetens skall kompenseras — om det inte går lönegradsmässigt, säger han, bör det kunna kompenseras på något annat sätt. Ja, men nu har vi ju accepterat en ordning som säger att ersättning för utfört arbete förhandlar man om, och detta görs mellan organisationerna och statens avtalsverk. Skall vi då åter föra bestämmandet av ersättningen för utfört arbete till den här församlingen igen, får väl herr Åkerlund komma med ett förslag i den riktningen.

Herr ÅKERLUND (h):

Bara en kort anmärkning, herr talman, nämligen att det vi nu talar om är doktorslektorerna och att de var tvungna att skaffa sig denna kompetens

Herr statsrådet GUSTAFSSON:

Men detta är väl ändå en sak som man får ta upp i förhandlingssammanhang och klara av där. Man har också tagit upp denna sak i det avtal som nyligen träffats. Där har man för dem som befinner sig i den situation som herr Åkerlund beskrivit gått med på att doktorslektorerna får åtnjuta lön enligt en löneklass högre än övriga lektorer.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 46, sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, sammansatta konstitutions- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtande nr 163 och memorial nr 164, tredje lagutskottets utlåtande nr 60 och memorial nr 62 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande och verkställighet av skiljedomar i vissa internationella investeringstvister, m. m.; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Föredrogos ånyo statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 156, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

varvid utlåtandena nr 157, 158 och 159 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den

28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 november 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 151, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits, att procentsatsen för beräkning av intäkt enligt villaschablonen skulle differentieras. För närvarande bestämdes intäkten för alla villor till ett belopp, som motsvarade 2 % av taxeringsvärdet. I propositionen hade förordats, att denna beräkningsgrund skulle bibehållas för villor med taxeringsvärde upp till 100 000 kronor. För villor med högre taxeringsvärde skulle 2 % tillämpas i botten och 4 % för den del av taxeringsvärdet, som låge mellan 100 000 och 200 000 kronor samt 8 % för den del av taxeringsvärdet som låge däröver. Förslaget beräknades medföra ökade skatteintäkter med cirka 8 miljoner kronor per år, varav 6 miljoner kronor för staten och 2 miljoner kronor för kommunerna.

I propositionen hade vidare bland annat föreslagits, att s. k. garageföreningar och liknande företag skulle beskattas efter samma schablonmetod, som tillämpades för bostadsföretag.

De nya bestämmelserna vore avsedda att träda i kraft den 1 januari 1967 och tillämpas från och med 1968 års taxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) motionen I: 800, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Wallmark*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta följande ändringar av de i propositionen föreslagna bestämmelserna, nämligen

att vid schablonbeskattningen för enfamiljsfastigheter och därmed jämförli-

ga villafastigheter skulle upptagas som intäkt ett belopp motsvarande *två procent* av fastighetens taxerade markvärde och den del av det taxerade byggnadsvärdet, som icke överstege 125 000 kronor, *tre procent* av den del av det taxerade byggnadsvärdet, som överstege 125 000 kronor men icke 200 000 kronor, samt *sju procent* av den del av det taxerade byggnadsvärdet, som överstege 200 000 kronor,

samt att de nya bestämmelserna skulle träda i kraft den 1 januari 1968 men tillämpas först från och med 1969 års taxering;

2) de likalydande motionerna I: 801, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 976, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 151 måtte besluta antaga den av villabeskattningsutredningen föreslagna inkomstberäkningen i fråga om villafastigheter, innebärande att intäktsprocenten 2 skulle gälla upp till ett taxeringsvärde av 125 000 kronor i stället för i propositionen föreslagna 100 000 kronor;

3) de likalydande motionerna I: 802, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 975, av herr *Björkman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle antaga det vid propositionen nr 151 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändring av 24 § 2 mom., som framginge av i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåg, att den nuvarande villaschablonen skulle bibehållas för villafastigheter med taxeringsvärde upp till 125 000 kronor och att den konventionella metoden för inkomstberäkningen skulle tillämpas för villafastigheter med taxeringsvärde däröver;

4) motionen II: 977, av herr *Sjöholm m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att avslå propositionen nr 151 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 151 och med avslag på de likalydande motionerna I: 801, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 976, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, I: 802, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 975, av herr *Björkman m. fl.*, ävensom motionen I: 800, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Wallmark*, samt motionen II: 977, av herr *Sjöholm m. fl.*, — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 801, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 976, av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 802, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 975, av herr *Björkman m. fl.*,

3) motionen I: 800, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Wallmark*, ävensom

4) motionen II: 977, av herr *Sjöholm m. fl.*,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Yngve Nilsson*, *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 151 och med bifall till de likalydande motionerna I: 802, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 975, av herr *Björkman m. fl.*, — måtte antaga

dels i reservationen infört förslag till ändrad lydelse av 24 § 2 mom. kommunalskattelagen,

dels ock de i propositionen föreslagna ändrade lydelserna av punkterna 3 och 6 av anvisningarna till 24 § kommunalskattelagen samt punkt 3 av anvisningarna till 39 § samma lag;

Ang. beskattningen av villafastigheter

II) av herrar *Skårman, Mattsson* och *Tistad*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Boo* och *Sterne*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 801, av herr Sundin m. fl., och II: 976, av herr Larsson i Umeå m. fl., — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att 24 § 2 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse;

III) av herrar *Yngve Nilsson, Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vilka under åberopande av vad i motionen I: 800 anförts rörande ikraftträdandebestämmelserna ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till motionen I: 800, av herrar *Gösta Jacobsson* och *Wallmark*, i nämnda del, måtte antaga följande ikraftträdandebestämmelser till de föreslagna ändringarna i kommunalskattelagen: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968. Äldre bestämmelser gälla dock fortfarande in fråga om 1968 års taxering och eftertaxering för år 1968 eller tidigare år.»;

IV) av herrar *Skårman, Mattsson* och *Tistad*, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Boo* och *Sterne* beträffande ikraftträdandebestämmelserna, dock utan angiven mening.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 62 behandlar det nya förslaget till villabeskattning, vilket inefattar ungefär följande. Den lägsta gränsen sättes vid 100 000 kronor taxeringsvärde och med ett uttag av 2 procent. För villor med högre taxeringsvärde tillämpas 2 procent i botten och 4 procent för den del av taxeringsvärdet som ligger mellan 100 000 kronor och 200 000 kronor samt 8 procent för

den del av taxeringsvärdet som ligger däröver.

Före år 1953 har den avkastning som ägaren fått ut av en fastighet i form av hyra eller förmån av fri bostad ansetts böra bli föremål för beskattning. Även villorna beskattades således på detta sätt. Det rådde då ingen tvekan om att det var nettointäkten av fastigheten som skulle beskattas. Detta förhållande gällde både flerfamiljsfastigheter och villor.

Så kom schablonmetoden år 1953 och innebar i förhållande till tidigare metod en betydande förenkling av taxeringsarbetet, vilket också var ett av de starkare motiven för reformens genomförande. Vid detta tillfälle framhöll både de sakkunniga och departementschefen att det genomsnittliga utfallet skulle bli ungefär detsamma som tidigare.

Nu verkar det emellertid som om finansministern då det gäller de större eller värdefullare villorna anser det vara motiverat att den inkomst som skall beskattas skulle motsvara en skälig förräntning, inte blott av det taxerade värdet, utan därutöver av det dolda kapital som fastigheten representerar, medan andra principer skulle gälla för övriga villor. Vidare skulle en person som äger en tvåfamiljsvilla bli hårdare beskattad än den person som äger två villor, vilka tillsammans representerar samma värde som tvåfamiljsvillan. En sådan ordning strider mot vad som annars tillämpas inom skattelagstiftningen. Det skulle med andra ord komma att innebära att räntan på detta område blir beskattad, trots att den inte uppburits. Ett sådant förhållande måste ju vara lika befängt som om man skulle beskatta en människas arbetsinkomst efter vad vederbörande borde haft i inkomst, om han arbetat mera eller haft ett mera lönande arbete, och inte efter den verkliga inkomsten.

Vidare bör det vara uppenbart att den som vill skaffa sig en bostad räknar med de betingelser som råder vid

tillfället i fråga, d. v. s. vederbörandes inkomst och kapital i förhållande till de utfästelser han måste ikläda sig vid förvärvet. Häri inbegripes givetvis även den långsiktiga planeringen. Om belastningen på fastigheten genom lagstiftning väsentligen förändras kan det leda till en hård belastning på vederbörandes budget, vilket kan resultera i ekonomiska svårigheter.

Det är naturligtvis inte heller riktigt att skapa olikformighet vid beskattningen genom att skärpa densamma för en grupp villaägare. Det förslag som nu föreligger innebär i realiteten att en ny form av progressivitet införes vid beskattningen.

Enligt den uppfattning som motionärerna och reservanterna företräder bör beskattningen av fastigheter utformas på ett sådant sätt, att det blir nettovinsten som beskattas. Principen bör därvid vara att såsom intäkt skall tas upp hyresvärdet för ägaren enligt ortens pris och från denna avdrag göras för kostnaderna för intäktens förvärvande.

Vi är emellertid medvetna om att ett visst merarbete härvid skulle uppstå för taxeringsmyndigheterna. Därför har vi valt att förorda schablonen för villor upp till ett taxeringsvärde av 125 000 kronor och ett tvåprocentigt uttag till inkomstbeskattning. Om man begränsar schablonen till dessa villor, återstår cirka 12 000 villor för vilka vi förordar en återgång till den konventionella metoden. Vi tror inte att merarbetet vid taxeringen kommer att bli särskilt betungande — detta merarbete har väl för övrigt mindre betydelse om man kan få större likformighet med hänsyn till inkomstbeskattningen. Det i propositionen utformade förslaget kommer säkerligen också att medföra merarbete, och det är väl inte lätt att i dag avgöra vilket av dessa två förslag som kräver mest merarbete.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservation I.

Då det gäller ikraftträdandet anser

Ang. beskattningen av villafastigheter vi att rimlig hänsyn till de drabbade skattskyldiga motiverar att de får nödigt rådrum, åtminstone under ett år, att anpassa sin ekonomi till det nya läge som kan komma att uppstå, om reformen genomföres. Särskilt angeläget är detta för pensionärer och andra med begränsade inkomster. De sitter fastlåsta i gamla villor och blir orimligt hårt drabbade, därför att de ofta saknar möjligheter att skaffa sig någon annan bostad. Att de nya skattereglerna träder i kraft först den 1 januari 1968 synes mig vara ett rimligt krav.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall även till reservation III.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Liksom samhället i sin helhet mår bäst av en klok planläggning och en jämn och konsekvent utveckling enligt denna planläggning måste detsamma gälla även för den enskilde individen. För att han skall kunna planlägga sin tillvaro och ekonomi fordras att levnadsbetingelserna förblir någorlunda konstanta eller åtminstone att samhällets krav på honom inte utsättes för alltför stor inkonsekvens och ryckighet. En grupp samhällsmedborgare, som har anledning att begrunda hur samhället i det hänsendet handlar, är villaägarna.

När 1965 års allmänna fastighetstaxering som en konsekvens av den rullande inflationen visade en tendens att rätt avsevärt höja fastighetsvärdena, var man 1965 beredd att mildra konsekvensen därav genom att sänka intäktsprocenten för en- och tvåfamiljsfastigheter från 2,5 till 2 procent av taxeringsvärdet. Samtidigt därmed tillsatte man villabeskattningsutredningen för att överse reglerna för inkomstberäkningen av egnahem och vissa andra fastigheter. Nu 1966 är man beredd att för vissa villor införa en avsevärd skärpning av den beskattning man året dessförinnan sänkte.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Att denna skärpning inte bör drabba en- och tvåfamiljsfastigheter av typen vanliga egnahem är vi alla ense om — hur skulle det för övrigt vara om vi med ena handen stöder bildandet av egnahem genom fördelaktiga lån och med andra handen tar tillbaka stödet genom att skärpa beskattningen. Emellertid har genom de s. k. underskottsavdragen många villabyggare lockats att bygga mycket påkostade villor av ibland ren lyxklass. Det har betytt att sådana skattskyldiga i höga inkomstlägen kunnat skaffa sig omotiverade bostadssubventioner skattevägen. En sådan ordning är enligt den mening som centern och folklpartiet framfört i motionerna I: 801 och II: 976 icke rättvis. Den gynnar även byggande av onödigt dyra villor, vilket i dagens bostadsläge inte är försvarbart. Vi är därför beredda att i denna del gå med på förslagen i proposition nr 151.

En annan sak är gränsdragningen för den skärpta beskattningen. Villabeskattningstudredningen har där satt gränsen vid 125 000 kronor, vilket vi finner skäligt. Departementschefen har dock utifrån rent allmänna resonemang sänkt gränsen till 100 000 kronor. Alla vet vi att byggnadskostnaderna under de senaste åren stegrats så avsevärt att man för ett ganska normalt egnahem ofta kommer åtskilligt över den genomsnittliga produktionskostnaden, som statens institut för byggnadsforskning år 1964 fått fram till att vara 127 300 kronor. Departementschefens resonemang här om kan vara värt att anföra. Jag citerar ur propositionen:

»Den favör som villaägarna åtnjuter genom att ett visst kapital i villan inte blir räntebeskattat anser jag vara tillräckligt redan om gränsen dras vid ett taxeringsvärde av 100 000 kr. Jag förordar därför att den nedre gränsen för skärpt beskattning sänks i förhållande till utredningens förslag med 25 000 kr. till 100 000 kr. Härmed vinner man även att en del mer påkostade villor

utanför storstadsregionerna träffas av den skärpta beskattningen, låt vara i mycket begränsad utsträckning. Å andra sidan grundar jag inte detta mitt ställningstagande på uppfattningen att villor i Stockholm med taxeringsvärde strax över 100 000 kr. är av lyxkaraktär. Som jag nyss nämnde är grunden i stället att finna i den omständigheten att ett i kronor räknat alltför stort kapital blir obeskattat redan ovanför denna nivå. Härtill kommer olika praktiska fördelar med en gräns just vid 100 000 kr.»

Vad menas för övrigt med olika praktiska fördelar? Det har jag aldrig fått någon förklaring på. Är det manne lättheten att subtrahera med 100 000 kronor? Det är väl ett för enkelt motiv i så fall. Mitt citat visar också att inga sakliga skäl anförts för att gå ifrån de sakkunnigas förslag. Endast ett allmänt tyckande av typen »här går gränsen för vårt folk», som finansministern undslapp sig vid en TV-debatt för ett par år sedan, får motivera ändringen.

Herr talman! Med dessa ord och den motivering i övrigt som anförts i motionerna ber jag att få tillstyrka reservation II till bevillningsutskottets betänkande.

När det gäller ikraftträdandet står mitt namn under en blank reservation. Vi har under utskottsbehandlingen uttalat vår sympati för förslaget i herr Jacobssons motion, att den skärpta villabeskattningen inte skulle träda i kraft förrän den 1 januari 1968. Vi är fullt medvetna om att ett stort antal egnahemsägare på grund av bostadsbristen blivit tvingade att för sig och sin familj engagera sig i villaköp och byggen, som för dem betytt att deras ekonomi blivit hårt pressad. Vi finner det skäligt att de beredes en viss övergångstid för att ställa om sina åtaganden, och jag vill deklarerera att jag, om kammaren icke bifaller reservation II, kommer att stödja reservation III av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till att börja med vill jag göra två uttalanden av principiell art. För det första anser jag det felaktigt att man, på sätt som skett under de senaste riksdagarna, gör dellösningar i fråga om kapital- och förmögenhetsbeskattningen. Det hände under vårriksdagen, och det har även hänt tidigare. Det borde ha funnits en gemensam lösning av dessa frågor, så att man kunnat se orsakssammanhanget och komma fram till ett riktigt resultat. Emellertid har så inte skett, utan delförslag har presenterats, till vilka riksdagen blivit mer eller mindre tvingad att ta ställning.

För det andra vill jag säga, när vi nu ställts inför detta fullbordade faktum, att jag och vårt parti inte på något sätt anser det orättvist att man beskattar de villor av lyxkaraktär som finns i vårt land. Den utredning som sysslat med denna fråga och där jag har suttit med var också enhällig i denna uppfattning. Av det insamlade material som stod till utredningens förfogande framgick med all tydlighet att här fanns enskilda personer som via lån på sina s. k. lyxvillor kunde dra undan vissa belopp från beskattning, ett förfaringssätt som enligt utredningens mening icke är med rättvisan överensstämmande.

Vad beträffar propositionen kan man väl säga att finansministern tar utredningens förslag i dess helhet utom på en enda punkt, den inte minst väsentliga, nämligen i fråga om gränsen där progressiviteten skall sätta in. Finansministern sänker denna gräns från av utredningen föreslagna 125 000 till 100 000 kronor. Av utredningens material, som även presenterats i motion nr 801 i denna kammare, framgår att produktionsvärdet exempelvis i de »heta» regionerna år 1964 uppgick till mer än 127 000 kronor. Det är inte minst från den synpunkten som man tycker att det är underligt att finansministern nu föreslår en sänkning till 100 000 kro-

Ang. beskattningen av villafastigheter
nor. Det är också betänkligt att bevillningsutskottets majoritet i det här sammanhanget följer finansministern. Det finns ju en tumregel som säger att skillnaden mellan produktionsvärdet och taxeringsvärdet är 20 procent. Med 1964 års siffror, som återfinnes i betänkan- det från den av mig omtalade utred- ningen, innebär det att vanliga villa- ägare kommer att drabbas av progres- sionen.

Jag har roat mig med att se hur pro- duktionskostnaderna har utvecklats från år 1964 till juli månad år 1966. Siffrorna kommer från byggnadsforsk- ningsinstitutet; samma källa som ut- redningen har hänvisat till. Produk- tionskostnaderna under tiden januari —juli år 1966 belöper sig till 139 400 kronor. Om vi från detta belopp drar 20 procent kommer vi fram till ett taxe- ringsvärde på 111 520 kronor. Då pro- gressionen — de fyra procenten — en- ligt propositionens och bevillningsut- skottets förslag inträder vid 100 000 kronor, skulle detta innebära att denne villaägare får en merbelastning av inte mindre än 460 kronor.

I proposition nr 30 år 1965 med riktlinjer för fastighetstaxeringen säger departementschefen, att den nu före- slagna skatteskärpningen inte borde drabba en- och tvåfamiljsfastigheter av det slag som i dagligt tal innefattas i begreppet egnahem.

Med denna siffermässiga redogörelse har jag, herr talman, klart visat att de- partementschefen i den nu framlagda propositionen frångått det som han an- såg vara naturligt år 1965, nämligen att skatten inte skall drabba egnahem. Detsamma är även fallet med bevill- ningsutskottets majoritet.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation II i detta utskottsbetänkande.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad herr Sundin sade beträffande det

Ang. beskattningen av villafastigheter

olämpliga med dellösningar i skattefrågor.

Om en stund kommer nu ånyo ett dåligt skatteförslag att klubbas igenom.

Vid den traditionella budgetdiskussionen på handelshögskolan talade en professor i nationalekonomi varmt för en form av lyxvillabeskattning — jag minns inte riktigt om det var i år eller i fjol. Jag undrar just vad denne professor i dag säger om det misslyckade resultatet av hans propå till finansministern.

Förutom den kritik som redan har framförts av herr Yngve Nilsson och i vilken jag instämmer, vill jag tillägga ett par saker.

Denna skatt blir en utpräglad storstadsbeskattning. Det kan inte vara riktigt att en villa i t. ex. Enskede, Kungälv eller Limhamn kommer att representera en högre beskattningsbar inkomst än exakt samma villa i t. ex. Eneyda eller Kumla. Det kan röra sig om skillnader på 50 000 kronor eller mer, och särskilt för äldre villafastigheter med stor tomtareal, svårskötta byggnader och höga underhållskostnader blir beskattningen orimligt hård. De flesta villor som drabbas av den nya beskattningen ligger i de tre storstadsområdena. Effekten blir alltså, om man ett ögonblick tänker geografiskt, till dessa områdens utpräglade nackdel som så många gånger förr i andra avseenden. Man skall inte ett ögonblick tala om rättvisa i detta sammanhang, särskilt inte sedan man genom sänkning av gränsen till 100 000 kronor kommit att inkludera många människor i storstädernas ytterområden med tämligen moderata familjebostäder i gruppen av s. k. lyxvillägare. Jag kan framför mig se en tjänsteman med hustru och fyra barn — en familj med behov av relativt goda utrymmen — som med uppoffring av annat skaffat sig just en sådan bostad och som nu med förvåning och ilska finner sig straffbeskattad för denna goda planering.

Visst har det förekommit missbruk

till följd av de nuvarande bestämmelsernas utformning. Men kom ihåg att det är den socialdemokratiska skatte- och bostadspolitiken i kombination, och den framreglerade bostadsbristen i förening med det höga ränteläget, som ytterst har lett till att gällande schablonregler på villabeskattningens område blivit olämpliga.

När jag hörde den ursprungliga diskussionen på handelshögskolan — som i det avseendet leddes av den nyss åsyftade professorn — fick jag det intrycket att man tänkte arbeta fram någonting som skulle kunna vara en stimulans, ett incitament till raskare amorteringar på fastighetslånen. Det vore ju någonting positivt och nyttigt. Men nu föreliggande förslag verkar snarare i rakt motsatt riktning.

Enligt min mening borde förslaget haft en helt annan konstruktion, eller också borde man skattetekniskt ha ordnat en bakdörr som gjorde det möjligt för de villaägare, som drabbas av progressionen, att komma ur denna genom att bringa ned sina lån. När skattebelastningen enbart är beroende av taxeringsvärdet, som i det föreliggande förslaget, finns absolut icke denna sparstimulerande effekt.

Så bråttom ur statsfinansiell synpunkt är det väl knappast med ett skatteförslag som beräknas ge 8 miljoner, att man skall behöva forcera fram en i skattelagstiftningen helt ny och klart felaktig princip som dubbelprogressionen. Ingen berättigad protest hade enligt min åsikt kunnat framföras — jag vet att man inte är helt enig i det fallet på den borgerliga kanten — om man försökt komma åt verkligt missbruk av gäldavdraget för lyxvillor och samtidigt åstadkommit en stimulans till god ekonomisk planering för familjens boende.

Det föreliggande majoritetsförslaget är dåligt. Reservation I försöker göra det bästa av situationen — utan att resultatet blir helt tillfredsställande — och i avvaktan på ytterligare förslag till

ändringar får jag yrka bifall till denna reservation.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 151 — som i sin tur ligger till grund för bevillningsutskottets betänkande nr 62 — har bl. a. lagts den s. k. villabeskattningsutredningens förslag. Man resonerar i den utredningen ur principiell synpunkt om schablonmetoden och gör en sammanfattning i tre punkter. För det första säger utredningen, att man har eftersträvat en enkel metod för villabeskattningen i stället för den konventionella, som orsakat mycket besvär i samband med taxeringen både för villaägarna och taxeringsmyndigheterna och fört med sig många processer. För det andra kunde villafastigheterna inte betraktas som förvärvskällor i vanlig mening, eftersom ändamålet i allmänhet är att tillgodose ägarnas bostadsbehov. Slutligen ansåg man sig, trots det bristande förvärvssyftet hos villaägarna, inte kunna bortse från att dessa så gott som alltid lagt ner visst kapital i fastigheten; räntan på det kapitalet borde av rättviseskäl beskattas. — Det är sålunda utredningens utsago som jag här refererar.

Bevillningsutskottet har vid sin behandling av föreliggande frågor även tagit ställning till från vårt håll väckta motioner, I: 802 och II: 975. I dessa motioner har vi framlagt förslag — herr Yngve Nilsson redogjorde nyss för dessa förslag — som innebär att vi till nöds kan godta schablonmetoden för fastigheter med taxeringsvärden upp till 125 000 kronor. Beträffande fastigheter med taxeringsvärden över detta belopp vill vi ha en återgång till den konventionella metod som tillämpades före år 1953.

Utskottsmajoriteten avfärdar motionerna genom att säga att utskottet för sin del inte kan dela de principiella betänkligheter, som motionärerna hyser mot schablonmetoden. Utskottet sä-

Ang. beskattningen av villafastigheter
ger vidare att det föreligger en markant skillnad mellan förvärvskällor i allmänhet och sådana fastigheter, som huvudsakligen förvärvats för att tillgodose det egna behovet av bostad eller, som fallet är med sommarvillor o. d., behovet av rekreation. Eftersom den skattskyldiges levnadskostnader enligt praxis inte ansetts böra påverka den skattemässiga inkomstberäkningen, kan det enligt utskottets mening inte anses strida mot principerna för beskattningen att villafastigheterna är undantagna från inkomstbeskattningen enligt vanliga grunder.

De principer som vi har fört fram och som utskottsmajoriteten inte vill acceptera är inga märkvärdiga saker, utan kända sedan gammalt. Enligt vår mening bör beskattning av fastigheter — det må gälla hyresfastigheter tillhörande olika kategorier av ägare — utformas på sådant sätt att beskattningen träffar nettointäkten. Det är sålunda den allmänt vedertagna principen som gäller vid beräkning av all inkomst. Man tar upp bruttointäkten av en förvärvskälla och får göra avdrag för omkostnader enligt bestämmelserna i våra skattelagar, och man får slutligen fram en nettointäkt som skall beskattas.

Om schablonmetoden skall tillämpas över lag utgår man från en genomsnittligt beräknad nettointäkt som utgör viss procent av taxeringsvärdet. Då blir beskattningen av ungefär samma storlek år från år, oavsett om man har haft stora utgifter under ett år för reparationer och underhåll men inte några sådana utgifter under ett annat år. Detta kan inte vara riktigt. Vi anser att den som haft avdragsgilla kostnader bör få göra avdrag för dessa de år som de har utgivits och varit för den skattskyldige kännbara. Under de år som han inte har haft några kostnader har han helt naturligt större möjligheter att betala skatten. Då har han ju tillgång till de pengar som inte behövt gå till reparationer o. d. och kan disponera dessa för den väntade höga beskattningen.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Jag ställer mig i högsta grad frågande till den skatteprincip som utskottsmajoriteten tillstyrker. Den innebär att en eventuell intäkt, eller en beräknad intäkt, skall göras till föremål för en starkt progressiv beskattning, först vid framräkandet av själva intäktsoberopet och sedan ytterligare i skatteskalan som bestämmer skatteoberoppets storlek.

Vilken form man än väljer — vare sig man vill kalla det förvärvskälla eller inte förvärvskälla — måste man ha någon grund för beskattningen. Kalla inkomsten vad man vill! Låt oss säga att det är beskattning av kapitalinkomst — där gör man ju ingalunda på det sätt som nu föreslås. När det gäller inkomst av bankräntor, aktieutdelningar och liknande lindrar man beskattningen genom generella avdrag som kanske tillkommit för att stimulera sparandet. Men då tycker jag att det inte kan vara riktigt att här göra precis tvärtom och skärpa beskattningen på detta sätt. Det kan ju även förekomma sparande i den egna fastigheten, och det i betydande omfattning. Detta sparande är kanske väl så värdefullt som det som avser andra objekt.

Nu är det ingenting ovanligt att vi i detta hus har olika meningar om utformningen av beskattningen. Men jag tycker att det är ganska betänkligt att vid höstriksdagens avslutning — de sista dagarna — besluta ändrade författningar som skall gälla redan från och med 1967 och som får så vittgående konsekvenser för en stor grupp medborgare.

Det är helt naturligt inte så lätt, allra minst i dagens läge, att helt plötsligt anpassa sin livsföring till väsentligt ändrade förhållanden i familjebudgeten. Kammarrättens majoritet har också pekat på detta i sitt remissyttrande som refereras i propositionen. Jag skall inte dra hela yttrandet. Jag vill bara erinra om att kammarrättens majoritet understryker att verkningarna av utredningens förslag kan bli mycket kända

bara för dem som för att lösa sin bostadsfråga på ett från deras synpunkt tillfredsställande sätt funnit sig nödsakade att köpa en fastighet med högt taxeringsvärde och hög anskaffningskostnad och därvid i sin ekonomiska kalkyl utgått från det procenttal och det taxeringsvärde som gällde vid upprättandet av kalkylen. Höjningen på intäktsidan och därmed höjningen av boendekostnaden blir betydande. Kammarrätten ifrågasätter om detta är förenligt med den allmänna hyrespolitiken i dag och med vad som kan komma att gälla även sedan hyrespolitiken framdeles kan ha getts ett annat innehåll.

Jag vill alldeles särskilt understryka detta remissyttrande. Jag återkommer strax även till vad presidenten i kammarrätten sagt. Han har visserligen formellt inte gått på avslagslinjen, men har gjort vissa påpekanden av principiell natur som är värda att noga begrundas i detta sammanhang.

Det finns sedan gammalt en grundläggande bestämmelse i våra skattelagar som säger att vid tillämpningen av författningarna skall vederbörande taxeringsmyndigheter bl. a. tillse att taxeringarna står i överensstämmelse med skatteförfattningarna och vara »i möjligaste måtto likformiga och rättvisa». Presidenten i kammarrätten har den uppfattningen att förslaget inte skapar jämlikhet mellan de berörda skattebetalarna. Jag skall referera hans uppfattning, därför att jag som jag nyss sade finner värt att — i varje fall från min synpunkt — beakta uttalandet från presidenten i kammarrätten.

»Presidenten i kammarrätten har uppfattningen att procenttalet för intäktsoberäkningen bort höjas i anslutning till höjningen av det allmänna diskontot. Med denna utgångspunkt finner kammarrättspresidenten det svårt att avstyrka ett förslag» — jag ber nu de närvarande vara vänliga att lyssna — »som visserligen enligt hans mening ingalunda tillfredsställer kravet på jäm-

likhet i beskattningen villaägarna emellan men som å andra sidan innebär sett ur en vidare synvinkel en viss anpassning till en mer jämlik beskattning.»

Med kännedom om den ofantligt stora erfarenhet som kammarrätten fått under åren i alla besvärsmål som där passerar, så skapar detta en alldeles speciell förmåga att kritiskt bedöma föreliggande fakta utifrån de jämlikhetssynpunkter som alla beskattningstolar trycker mycket hårt på. Det uttalande som kammarrättspresidenten gör vill jag alldeles särskilt stryka under. Det utmynnar visserligen formellt i en tillstyrkan, men det motiv som ligger bakom tolkar jag så, att här har vederbörande myndighet velat fästa uppmärksamheten på en synnerligen allvarlig brist hos detta förslag, ehuru det med vissa jämkningar från hans synpunkt dock till sist kan accepteras.

När jag övervägt de olika förslagen och de inkomna remissvaren har det lett mig fram till slutsatsen att vi inte nu bör gå in för en för många medborgare så skärpande skattemetod som detta förslag innebär. Om det förslag som högerpartiet lagt fram och där jag ingår bland reservanterna antages, innebär det att vi får en schablontaxering för fastigheter på upp till 125 000 kronors taxeringsvärde, men för de stora fastigheterna där en schablon slår mycket sämre, vare sig det är åt ena eller andra hållet, får vi en riktigare taxering enligt vårt förslag. Om man tar upp hyresvärdet enligt ortens pris och den skattskyldige får avdrag för sina verkliga kostnader, reparationer, underhåll och allt vad det kan vara, kommer man fram till en slutlig nettointäkt. Detta måste i varje fall ur jämlikhetssynpunkt vara vida överlägset det förslag som utskottsmajoriteten förordar.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få instämma i herr Yngve Nilssons yrkande.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Även om antalet företrädare för reservanterna och motionärerna är stort, så tror jag inte att de kan initiera någon större debatt i detta ämne, eftersom mittenpartierna i princip ansluter sig till det förslag som här läggs fram. Det är endast beträffande gränsen för progressiviteten som man inte är ense. Mina företrädare i debatten har också dessbättre befriat mig från att redogöra för propositionens förslag till den ändrade villabeskattningen, och de har även redogjort för effekten av den nuvarande schablonbeskattningen av villafastigheter.

Herr Yngve Nilsson, som inledde debatten, gav en antydning om förhistorien till införandet av schablonbeskattningen, och de som då befann sig i denna kammare erinrar sig säkert att det rådde något delade meningar om den reformen. En på den tiden mycket prominent och uppskattad ledamot av denna kammare framförde stora betänkligheter mot reformen ur den synpunkten att man med denna schablonmetod skulle ge ganska betydande skattepreferenser just åt villaägarna. Otvivelaktigt var det redan i inledningsskedet på det sättet, och utvecklingen har visat att den ledamoten blev sannspådd i litet för hög grad, ty det förslag som nu föreligger går ju ut på att försöka mildra den skattepreferens som själva villabeskattningen innebär.

Den motion och den reservation som herr Yngve Nilsson och nu senast herr Enarsson pläderade för ansluter sig inte till den principiella uppfattningen i propositionen och majoritetsförslaget. Man avser att för villor med taxeringsvärde över 125 000 kronor återgå till den konventionella metoden eller anknyta inkomsttaxeringen av fastigheten till vad som gäller för annan fastighet. Det skulle i och för sig innebära ett motsatt syfte mot vad finansministern och utskottsmajoriteten eftersträvar. Införandet av den konventionella metoden för villafastigheter, alldeles oavsett

Ang. beskattningen av villafastigheter

vilka gränsskikt de befinner sig i, kan leda till ett direkt motsatt resultat därför att själva nettobeskattningen blir högre och följaktligen även ränteavdraget. Utskottet har därför inte heller ansett sig kunna gå med på den typen av reformering.

Den motion som väckts av herr Sundin m. fl. i denna kammare och herr Larsson i Umeå m. fl. i andra kammaren anknyter däremot i princip till den reform som nu föreslås. Då är frågan var man skall stanna när det gäller taxeringsvärdet. Det har uttalats ett ganska hårt omdöme om finansministern för att han frångått utredningens förslag om en gräns på 125 000 kronor och i stället föreslagit en gräns på 100 000 kronor. Man har, som herr Skårman, efterlyst motivet till att finansministern frångått utredningsförslaget på den punkten.

Herr talman! När det gäller sådana avvägningar är det väl ganska svårt att exakt bedöma vilken gräns som kan ge den riktiga effekten, lika väl som det är svårt att exakt bedöma vilka procentsatser man skall använda i detta trappstegsformade förslag. I det senare fallet har finansministern sagt, vilket utskottsmajoriteten understrukt, att det synes nödvändigt att i den högsta värdeklassen välja ett så pass högt procenttal att man därmed kan angripa en tämligen högt beräknad avkastning.

Jag skall försöka belysa mitt ställningstagande till 100 000-kronorsgränsen genom ett konkret exempel. Jag har i min hand en ganska nyutkommen broschyr från ett småvillaföretag som gör reklam för sin vara. Där beskrivs ett hus vars produktionskostnad kommer att uppgå till bortåt 110 000 kronor inklusive tomt. Denna villa kommer att hamna i ett taxeringsvärde under de 100 000 kronorna. Villan är så utformad, både i fråga om storlek och kostnad, att den kan bli föremål för statlig belåning, och den finansieringskalkyl som presenteras i broschyren tar också upp effekterna av en statlig

belåning. Det innebär en räntekostnad på 6 800 kronor, som emellertid tack vare räntebidragen reduceras med 2 400 kronor — en direkt statlig subvention. Dessutom tillkommer — vilket den här finanskalkylen inte redovisar — den förhållandevis låga ränta som ligger i det statliga bostadslånet, här framräknat till 19 600 kronor.

Skulle man göra en annan kalkyl och räkna fram vad denna villa egentligen räntesubventioneras med, så skulle man finna ett belopp som skulle ligga på ungefär 30 procent. Det är väl också ungefär den effekten man har räknat med när man har konstruerat såväl räntebidragen som räntorna för de statliga bostadslånen. Man kommer då för driftkostnader inklusive amortering fram till en summa av 9 280 kronor.

Sedan kommer det en särskild rad i broschyren som effektivt sänker kostnaden, nämligen om skatteåterbäring. Skatteåterbäringen blir för en person med 30 000 kronors årlig inkomst 2 100 kronor — där har vi ytterligare en sänkt bostadskostnad med ungefär 23 procent.

Denna kalkyl visar helt enkelt att även för en villa med ett taxeringsvärde icke överstigande 100 000 kronor en innehavare med en inkomst icke överstigande 30 000 kronor får en bostadssubvention på inte mindre än 53 procent. Detta är väl ett tillräckligt argument — jag höll på att säga för att sälja villan till er, som nu lyssnar, men jag är ju inte ute i det ärendet. Det är emellertid ett försäljningsargument som måste vara mycket starkt. Även utifrån de synpunkter som vi diskuterar här i dag är exemplet ett starkt underbyggt argument för förslaget om att stanna vid en taxeringsgräns på 100 000 kronor.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja säga några ord till herr Lundberg innan jag berör ikraftträdandet. Herr Lundberg betecknade propositionen som ett mycket dåligt förslag. — Jag undrar hur man skulle reagera i kam-

maren, om finansministern verkligen skulle lägga fram en skatteproposition om vilken herr Lundberg skulle stiga upp och säga, att det här var ju ett verkligt bra förslag! Det är herr Lundberg alldeles säkert ur stånd att göra, av den enkla anledningen att vi har så stora skillnader i värderingar när det gäller skatternas utformning.

Herr Enarsson ville gärna understryka — han underbyggde det med att hänvisa till vissa remissutlåtanden — att man i skattelagstiftningen bör eftersträva att få jämlikhet och rättvisa i beskattningen. Det är svårt att få jämlikhet och rättvisa i beskattningen, eftersom vi har så väsentligt skilda värderingar när det gäller dessa frågor. Vi kommer därför aldrig att kunna tillfredsställa vare sig herr Lundberg eller herr Enarsson, eftersom deras uppfattning om jämlikhet och rättvisa så väsentligt skiljer sig från den uppfattning som jag företräder.

När det gäller ikraftträdandet av de föreslagna bestämmelserna anförde herr Enarsson, att vi nu befinner oss i slutet av höstsessionen och att det föreslås en betydande skattereform som kommer att påverka många människors levnadsvillkor för de påföljande åren. Jag är inte så alldeles säker på den punkten. Det sägs i den motion det här gäller att det finns många äldre människor, framför allt pensionärer, som har begränsade inkomster och som sitter fastlåsta i gamla villor, där reparationskostnaderna är höga. Men detta har inte med saken att göra. Det är otvivelaktigt på det sättet, att äldre villor drar högre underhållskostnader än nya villor, men den frågan kommer inte in i denna bild annat än om man skulle godkänna högerreservationen och tillämpa en konventionell skattemetod. Snarare är det väl på det sättet, att äldre villor — och det bekräftade också herr Skårman vid utskottsbehandlingen — skall ha en synnerligen god utrustningsstandard för att ens komma upp i ett taxeringsvärde av 100 000 kro-

Ang. beskattningen av villafastigheter nor. Jag vet inte om herr Skårman är så sakkunnig på den punkten, men jag litar på hans uttalande och tröstar mitt samvete med att vi i varje fall inte kommer att våldföra oss på den grupp av människor som här speciellt har berörts när det gäller motivet för att ta ett annat datum för ikraftträdandet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Herr Einar Eriksson har gentemot den konventionella skattemetod som vi har föreslagit i vår motion och vår reservation framhållit att man inte kan acceptera en sådan metod, eftersom vi därigenom skulle nå ett motsatt syfte, gentemot förslaget i propositionen, nämligen en lägre beskattning. Jag tror inte att vårt förslag kommer att få ett sådant resultat. Det blir i stället en mera likformig beskattning. Flertalet villor med höga taxeringsvärden är dessutom nybyggda, och om jag förstår saken rätt innebär detta att det för dessa villor inte nu blir några reparationer att tala om, och på så sätt skulle inte de resultat uppstå som herr Eriksson i Uppsala har talat om.

Vad sedan gäller våra skatteskalor känner ju alla till att beskattningen är starkt progressiv. Om denna proposition bifalles blir resultatet att vi får en progressivitet även i villabeskattningen. När det gäller just de villor som drabbas av denna progressivitet blir resultatet en dubbel progressiv beskattning — och det är en sak som vi inte kan acceptera.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Allra först vill jag bara säga några få ord om gäldräntan.

Jag tror att det var herr Yngve Nilsson som nämnde att man när det gäller villor med ett taxeringsvärde över-

Ang. beskattningen av villafastigheter

stigande 125 000 kronor borde finna någon norm för ett riktigt gäldränteavdrag — om jag fattade honom rätt. Men jag är glad om jag skulle ha fattat fel, ty vi hyste ju inom utredningen stora betänkligheter mot att över huvud taget ändra på principen om avdrag för gäldränta. Dessutom var schablonmetoden det absolut enklaste. Skulle vi välja ett annat system skulle vi komma tillbaka till det krångel som rådde innan vi fick schablonmetoden.

Till herr Einar Eriksson vill jag säga att vi i princip har anslutit oss till propositionens förslag. På en av de mest väsentliga punkterna har vi en avvikande mening, nämligen när det gäller skillnaden mellan de 100 000 och 125 000 kronorna. Inledningsvis har jag klart framhållit det oriktiga i att regeringen när det gäller kapital- och förmögenhetsskatt sönderdelar de olika objekten så att vi över huvud taget inte får en enhetlig beskattning. Herr Einar Eriksson säger att finansministerns motiv — nu finns ju statsrådet själv här i bänken — torde vara att man måste göra en bedömning och dra gränsen någonstans. Nu råkade gränsen dras vid 100 000 kronor.

Herr Einar Eriksson har själv en annan bedömning, nämligen när han med hjälp av en broschyr visar vilka avdrag man får göra skattemässigt på grund av räntesubventioner osv. Men, herr Eriksson, var inte dessa förhållanden rådande när vi behandlade proposition nr 30 år 1965, i vilken departementschefen klart säger ifrån att reglerna inte skall utformas så att de ger högre beskattning för dem han kallar egnahemsägarna. Utöver detta har vår vördade finansminister vid näst föregående val, om jag minns rätt, sagt: »Egnahemsägarna det är mitt folk.» Om han i stället sade »vårt folk» med hänsyftning på socialdemokratien spelar ingen roll, tankegången var densamma. När man ser hur produktionskostnaderna har ökat under detta år kan man fråga sig om finansministern

har glömt bort vilka som är hans folk i detta sammanhang.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja påminna herr Einar Eriksson om att det är finansministern — som nu sitter i kammaren — som har frångått sina tidigare motiv, i vilka han klart uttalat att denna skattehöjning inte skulle drabba ägare av normala egnahem. Vi har visat att genom byggnadskostnadernas ökning drabbas just dessa egnahemsägare av beskattningen genom att gränsen har sänkts från 125 000 till 100 000 kronor. Det exempel som herr Einar Eriksson tog upp — jag måste erkänna att jag inte hann följa med riktigt — förändrar inte situationen, och situationen är den att de bostadslösa, som nu tvingas att bygga eller köpa nybyggda hus, får lägga ner ett mycket stort kapital och således får stora hyreskostnader. Det är de som till råga på allt dessutom nu drabbas av en extra skatt.

Jag vill fortfarande vidhålla mitt tillstyrkande till reservation II och därjämte III så att ägarna får möjlighet att avveckla sina fastighetsaffärer under en övergångstid, för det fall att propositionen i övrigt blir antagen.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Herr Einar Eriksson sade nyss bl. a. att en återgång till den konventionella metoden för taxering, som vi föreslagit i våra motioner och i högerns reservation, skulle stå i motsättning till syftet i finansministerns förslag. Jag är litet bekymrad över herr Erikssons tankegångar på den punkten. Jag talade förut mycket om vilket avseende jag fäster vid likformigheten i beskattningen. För mig är det oacceptabelt att komma fram till ett visst resultat, om vägarna dit icke följer likformighetens princip. Det vill jag mycket kraftigt understryka.

Man kan dra en parallell i det här fallet: Fastighetsägaren får, om han råkar ha en något större villa, en skärpning av själva inkomstbeloppet, vare sig det är beräknat eller det är verkligt. En inkomsttagare som har 100 000 kronor om året råkar ut för en mycket kraftig progressiv beskattning, men märk väl endast i skatteskalan! Man tillskapar inte någon form att för honom räkna upp även den taxeringsmässiga inkomsten och sålunda slå till honom på två olika sätt, utan där nöjer man sig med — och det är enligt vårt sätt att se mer än tillräckligt — den skala vi har för att ta ut progressiv statlig inkomstskatt och förmögenhetskatt, den senare inte att förglömma.

Även för de olika fastighetsobjekt som skall beskattas föreligger väsentliga skillnader. Det finns ett inte så litet bestånd av villafastigheter som är byggda av trä. De kan vara i någorlunda gott skick, men alla vet att de kräver ett ganska stort underhåll. De skall målas, rötskador skall lagas o. s. v. Jag ifrågasätter mycket starkt om en sådan fastighetsägare — om han har ett någorlunda stort tomtområde till sin träfastighet och då drabbas av denna skärpta beskattning på taxeringsvärdet — blir beskattad på samma sätt som ägaren till en nybyggd modern fasadtegelvilla, som ju praktiskt taget är underhållsfri. För min del anser jag att här föreligger en skillnad som jag icke kan acceptera. Schablonmetodens utformning är inte rättvis. I det av mig anförda exemplet skulle den konventionella metoden ge ett riktigare resultat av den avkastning man får — det kan jag inte komma ifrån. Hur man än beräknar — vare sig man säger att det är en förvärvskälla eller inte — så måste väl ändå beskattningen stå i rimlig proportion till de inkomster man rör sig med. Enligt mitt sätt att se leder förslaget om skärpt schablonberäkning till oriktiga konsekvenser. De som drabbas hårdast av den skärpta beskattningen är sådana personer som

Ang. beskattningen av villafastigheter
kanske under ett hårt skattetryck har försökt att på allt sätt betala sin villa för att de efterlevande skall slippa ifrån skulder. Det finns faktiskt ännu kvar sådana människor. I dessa fall kommer inte det stora ränteavdrag som medför underskott att till någon del verka, utan där blir fastighetsägaren beskattad på ett mycket hårt sätt för det i fastigheten nedlagda kapitalet, om vi accepterar den föreslagna metodiken. Det är inte nog med att han får den dubbla progressiviteten på den beräknade inkomsten. Även på förmögenhetsidan råkar han ut för den progressiva skalan. För min del har jag mycket svårt att se någon jämlikhet eller rättvisa i en sådan beskattning.

Herr Einar Eriksson sade att vi aldrig skulle kunna mötas när det gäller att avgöra vad som är rättvis beskattning. Men det tror jag nog vi skall kunna göra, om vi bara söker någon gemensam nämnare, där det går att föräna sig. I de fall jag här berört kan jag inte — det får herr Eriksson förlåta mig — inse att det finns vare sig likformighet eller rättvisa.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Efter herr Enarssons anförande har jag ingenting att tillägga i sak, men vill säga till herr Einar Eriksson, som påstår att det är stor skillnad mellan våra värderingar, att det är möjligt att så är fallet. Hur stor den är har jag ingen aning om, eftersom herr Eriksson inte i sitt anförande, vad jag kunde höra, i sak på något sätt tog upp de punkter som jag hade behandlat.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Till herr Lundberg vill jag säga att det skulle vara ganska onödigt att från den här talarstolen redovisa skillnaderna i våra värderingar, eftersom dessa ligger på det ideologis-

Ang. beskattningen av villafastigheter

ka planet, och sådana övningar har vi ju inte just nu.

Jag vill också passa på att svara på herr Lundbergs fråga som löd: Vad säger i dag den professor i nationalekonomi, som i en debatt med finansministern för någon tid sedan tog upp villabeskattningen, om det här förslaget? Jo, professor Muténs reaktion på detta förslag står att läsa i den tidskrift som finns ute i tamburen och som heter Veckans Affärer. Jag kan bara säga att han accepterar inte förslaget.

Jag vidhåller, herr Enarsson, att det förslag som högermotionärerna och nu även herr Enarsson pläderar för kan leda till att det blir en större nettoförlust på fastigheten. Det kanske inte blir det varje år, men i alla fall blir det förlust det år villan blir föremål för underhåll. Gäller det gamla villor så kan sådana underhåll bli nödvändiga rätt ofta, kanske varje år.

Jag vill ställa den frågan till herr Enarsson: Om man nu vill ha likformighet i beskattningen, varför kommer man då inte med ett förslag om att slopa schablontaxeringen för alla villafastigheter? Nog går det väl röta och husbock även i hus som har ett taxeringsvärde under 100 000 kronor. Följaktligen bör de väl också få den här förmånen. Nu håller man sig till fastigheter under 125 000 kronor där man kan förutsätta att de ägs av just sådana människor som har behållning av att kunna få redovisa ett stort underskott på sina fastigheter.

Till herr Skårman kan jag säga att de prisuppgifter som jag lämnade beträffande villorna gäller per den 1 oktober 1966 och alltså är rätt färska. Man får då de effekter som jag redovisade. I det sammanhanget vill jag säga till herr Sundin, att jag inte ser det här förslaget — och det gör inte departementschefen heller — bara ur skattemässiga utan även ur bostadspolitiska synpunkter, när det gäller att bedöma effekten.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Utan att förlänga en debatt, som är i sitt definitiva avslutningsskede, kanske jag skall börja med att säga någonting om min värderade debattmotståndare professor Mutén. Jag mötte honom i en diskussion på Nationalekonomiska föreningen, där han mycket starkt kritiserade mig för att vi hade genomfört en beskattning av villorna vilken, som han uttryckte det, var alldeles orimligt välvillig mot dem som var innehavare av dyrbara villafastigheter. Han reagerade utomordentligt starkt emot detta utifrån rättvisesynpunkter. Jag minns att jag sade, att jag skulle ta honom på orden. Jag skall lova professorn att inom den närmaste tiden försöka prestera ett förslag för riksdagen i vilket en del av denna skattefavourisering elimineras, sade jag.

För kanske ett par månader sedan hade jag tillfälle att på nytt träffa honom vid en diskussion på handelskammaren i Gävle. Då hade förslaget presenterats och han hade vissa kritiska synpunkter på detaljer i det. Jag fattade honom emellertid på det sättet att han fortfarande ansåg att man välvilligt behandlat innehavarna av de dyrbara villorna även här.

Jag skall inte bestrida detta. Jag har emellertid fattat det så att den fullständiga rättvisan på detta område är omöjlig att åstadkomma men att förslaget ändå är ett steg i rätt riktning. Det råder väl ingen tvekan om att vi allesammans har läst uttalanden i raljanta former, där det sagts att man har råd med sin villa helt enkelt därför att — som det populärt brukar heta — Sträng ju betalar en sådan avgjord del av ens kostnader för villan.

Att vi på detta område under de senaste decennierna har haft en utveckling, som man kan bli socialt indignerad över, är väl också alldeles uppenbart. I en tid med utpräglad bostadsbrist för människor som har ont om pengar, för gamla människor och för

ungdomar som behöver något litet krypin, produceras det omkring denna stad med den längsta bostadskön och den största officiella bostadsbristen lyxvillor i detta ords egentliga bemärkelse på löpande band. De har under den senaste tiden haft vissa svårigheter att bli placerade. Slår ni upp en dagstidning, kan ni finna annonsen: »50 villor från Långsjöhöjden till Mälaren till salu. Lägsta pris 275 000 kronor.» Man måste då göra den enkla reflexionen att det ju har gått åt i sämsta fall — eller i bästa fall kanske jag från mina utgångspunkter skall säga — 275 000 kronor för att här producera en bostad åt en familj. Normalt har kanske satsats 300 000—350 000 kronor på en hel del av dessa villor. Det finns här i Stockholms omgivningar villor, som i produktionskostnad har legat närmare miljonen. Jag har haft möjligheter att i det konkreta fallet övertyga mig om detta. Genom en sådan produktion har man slösat bort kapital och arbetskraft på ett sätt som en ansvarsmedveten medborgare inte kan försvara. Tre bostadslösa familjer skulle ju ha kunnat beredas bostad för den reella insats av arbetskraft och kapital som nu har gått åt för att ge en familj en bostad.

Något måste ju göras på detta område, och det är också vad jag har försökt med detta förslag. Till min glädje har jag även funnit att i stora drag väl också riksdagen har ansett skälen tillräckligt starka för att här genomföra en ny ordning. Naturligtvis kan ett sådant här nytt utspel aldrig fylla alla anspråk på den fullständiga rättvisan, och självfallet har jag tagit emot en flod av brev under de senaste månaderna, där man i vältaliga ordalag utvecklat hur orättvist denna beskattning skulle slå. Man har tagit upp frågan om en gammal och stor villa. Här anfördes från talarstolen skillnaden mellan en villa med träpanel och en villa med fasadtegel. Man har tagit upp diskussion om den lilla villan på den

Ang. beskattningen av villafastigheter
stora tomten och motsatsen och gjort alla erforderliga och möjliga jämförelser. Men så länge man arbetar med en schablonlösning, och denna även i skärpt form fortfarande är en favorisering av villaägarna, ligger det ju i schablonens egen natur att den aldrig kan åstadkomma den fullständiga rättvisan. Man får ta inadvertiserna och olikheterna, om man skall vinna schablonen, och på det hela taget är schablonlösningen ändå en favorit.

Från talarstolen anfördes nyss argumentet att det inte tas hänsyn till de snabbt stigande produktionskostnaderna. Byggnadskostnadsstegringen gör ju att det av utredningen föreslagna beloppet 125 000 kronor rätteligen borde ha varit någonting närmare 140 000 kronor — det sades kanske 139 000 — men vad är det som är avgörande, ärade kammarledamöter? Jo, det är vad fastigheten hade för byggnadsvärde den 31 december 1964. Sedan spelar det ingen roll vad det blir för produktionskostnadsökning under tiden fram till nästa fastighetstaxering, som väl kommer att ske 1969 eller 1970. Finner man då på grund av saluvärdena att det är rimligt att räkna upp fastighets-taxeringsvärdena rent allmänt med 25 procent eller någonting sådant, står vi i den situationen att vi får ta under övervägande om gränsen mellan två och fyra procent bör förändras från 100 000 till 125 000 kronor eller någonting där i närheten med hänsyn till den allmänna uppräkningsvärderna. Hela den diskussionen, som då och då införts i debatten, har emellertid sin aktualitet då och inte nu. Nu får vi hålla oss till de taxeringsvärden som sattes vid den senaste fastighetstaxeringen.

Eftersom jag tyvärr, herr talman, kom in litet för sent i debatten här vet jag inte huruvida vad jag nu tänker säga redan är anført. När schablon-taxeringen initierades 1953 var den normala räntan 3 procent, och man satte schablonen till 3 procent. I dag

Ang. beskattningen av villafastigheter

kan ju den som placerar sina pengar på en sparobligation få ut 8 procent på pengarna, och han får taxera för en 8-procentig avkastning på sina pengar. Den som i dag behagar sätta sina besparingar på en 12 månaders kapitalräkning på en affärsbank eller sparbank får, om jag minns rätt, 6 3/4 procent på sina pengar och får skatta för den avkastningen. Men den som sätter in sina besparingar i ett eget hem kommer undan med 2 procent under 100 000 kronor och 4 procent mellan 100 000 och 200 000 kronor.

I den här debatten har man fört in talet: Anser finansministern att en villa som är taxerad för 105 000, 110 000 eller 120 000 kronor är en lyxvilla? Jag kan säga att jag inte anser det, men jag anser att den är väl behandlad skattemässigt. Även om en villa är fastighetstaxerad till 200 000 kronor och rimligtvis bör ha ett saluvärde på 250 000 och i vissa fall 300 000 kronor, så är ju räntan enligt regeringsförslaget 3 procent — 2 procent upp till 100 000 kronor och 4 procent mellan 100 000 och 200 000 kronor — och detta i ett ränteläge, när vem som helst kan placera sina besparingar till en avsevärt högre ränta. Stiger taxeringsvärdet över 200 000 kronor, ja, då har jag den uppfattningen att det gäller ett villabestånd av lyxkaraktär. Man får gå ända till ett taxeringsvärde på 500 000 kronor, försiktigtvis med ett antaget saluvärde av 600 000 å 700 000 kronor, utan att avkastningen på den egna insatsen beskattas högre än med 6 procent. Det är i dagens marknads-läge ingen hög utan i stället en låg siffra.

Jag har sagt detta för att verifiera att villaägarna är favoriserade även enligt det här förslaget. Och naturligtvis skall de ha en liten favör eftersom schablonen inte medger att man som tidigare gör avdrag för renhållning, sotning, reparationer och allt annat som hörde till den gamla konventionella beskattningsformen. Men även

med beaktande av det står favoriseringen kvar. Och under de senaste åren har jag oändligt många gånger fått höra att det inte är riktigt att behålla det gamla systemet, utifrån synpunkten att medborgarna skall bära skattebördan något så när solidariskt.

Det är, herr talman, inte fråga om någon förföljelse av en speciell grupp utan en strävan och ett försök att åstadkomma en riktigare och rimligare ordning med utgångspunkt från principen att skattebördan skall bäras solidariskt och fördelas så rättvist som möjligt.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Herr Einar Eriksson ställde en direkt fråga till mig, varför vi inte har velat tillämpa konventionell metod ända från botten. Vi säger i motionen att detta vore principiellt riktigt, och jag har själv från denna talarstol i en debatt med herr Eriksson för ett par, tre år sedan i samma fråga förklarat att det skulle vara bättre att återgå till konventionell metod. Nu är det emellertid en liten skillnad här. Bottenskiktet drabbas ju inte av den extra progressivitet som vi anmärker på, och detta har bidragit till att vi i reservationen säger att vi till nöds kan acceptera att det lägsta skiktet schablontaxeras. Det gäller ett stort antal villaägare, det rör sig inte heller penningmässigt om så stora belopp och variationer och det innebär en förenkling i taxeringen. Detta har vi aldrig bestritt. Men i de högre klasserna ger den nya metoden enligt vår uppfattning ett oriktigt utslag, och det är då vi säger att man får ge avkall på önskemålet om förenklat taxeringsförfarande för att uppnå ett riktigare resultat vid den slutliga beskattningen av denna typ av fastigheter.

Herr finansministern gjorde en jämförelse i procent med avkastningen på bankmedel, obligationer och liknande. Han slutade med att säga att skatten

bara blir 6 procent för en villa eller fastighet som är taxerad till 500 000 kronor. Men detta är väl inte riktigt jämförbart. På pengar i bank eller i obligationer får jag räntan utan avdrag och dessutom, om jag är gift, schablonavdraget med 800 kronor — här beskattas jag för ett nettobelopp efter alla mina utgifter för fastigheten. Och ingen av oss i denna sal kan säga hur stora utgifterna för en fastighet av denna typ blir. Det kan mycket väl hända att en mycket hög procentuell avkastning i själva verket är fiktiv men beskattas enligt reglerna för villabeskattningen. Därför tycker jag att man i varje fall inte helt kan dra en parallell och anse att kapitalavkastningen är likvärdig med villabeskattningen i detta avseende.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman, ärade kammarledamöter! Vi har nu av finansministern fått höra anledningen dels till att en utredning tillsattes och dels till att detta förslag har framlagts. Efter den förklaringen får vi väl under kommande år vända oss exempelvis till professor Mutén och be honom framföra sin mening om den eller den utredningen till finansministern. Då kommer det måhända ett förslag till riksdagen. Det är kanske en genare väg än de utredningar som vi ibland begär av regeringen.

Jag har i ett tidigare anförande — när finansministern inte var närvarande i kammaren — sagt att jag principiellt inte har någonting att invända mot förslaget i annan mening än den jag tidigare har deklarerat och som jag inte skall upprepa.

Jag ser inte skatteinkomsterna, herr Einar Eriksson, som det viktigaste i detta sammanhang, eftersom det här rör sig om tämligen små belopp. Den stora frågan är i stället hur rättvisa skall kunna skapas. Vi har inom utredningen och även inom mittenpartierna haft den uppfattningen att gränsen vid

Ang. beskattningen av villafastigheter 125 000 kronor med hänsyn till nuvarande produktionskostnader är lågt tilltagen.

Förlåt mig herr finansminister, men är det riktigt att säga till kammarens ledamöter att det i stort sett inte har någon betydelse hur stora de nuvarande produktionskostnaderna är — de ligger i genomsnitt vid 139 400 kronor — eftersom vi ändock skall utgå från 1964 års fastighetstaxering? Rent praktiskt och kommunalpolitiskt, herr finansminister, åsätts ju en villa som byggs nästa år ett taxeringsvärde som står i förhållande till de produktionskostnader som villaägaren har åsamkats. Då kommer man ju in på den problematik som jag här har dragit upp.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Professorer har ju ibland så lika namn. Det var Erik Dahmén jag åsyftade. Men jag vill nu ta chansen att låta Leif Mutén med ett litet citat få komma in i protokollet.

I den tidigare omtalade tidningen Veckans Affärer skriver Mutén följande: »Den höga 8-procentsschablonen — — — är närmast en straffskatt. Mycket talar för att den kommer att drabba ojämnt och hårt. Vill man stoppa lyxbyggen kan det ske med enklare medel, t. ex. gällande byggreglering.» Jag var angelägen om att det sista skulle komma med.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner beträffande utskottets förevarande betänkande komme att framställas först särskilt beträffande punkten A utom i fråga om ikraftträdandebestämmelserna, därefter särskilt rörande punkten A såvitt avsåge ikraftträdandebestämmelserna samt vidare särskilt i vad gällde punkten B.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Med avseende å punkten **A utom i fråga om ikraftträdandebestämmelserna**, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Nilsson, Yngve*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Skårman*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid betänkandet anförda, med II betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Yngve*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Skårmans* yrkande.

Herr *Nilsson, Yngve*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 62 punkten **A utom i fråga om ikraftträdandebestämmelserna** antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Skårman* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen I, av herr *Yngve Nilsson* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 30.

Därjämte hade 66 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 62 punkten **A utom i fråga om ikraftträdandebestämmelserna**, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Skårman* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 46.

Därjämte hade 15 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten A *såvitt avsåge ikraftträdandebestämmelserna*, anförde nu herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 62 punkten A såvitt avser ikraftträdandebestämmelserna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Yngve Nilsson m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;
Nej — 54.

Ang. beskattningen av villafastigheter

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets i punkten B gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 53, i anledning av motioner om krediter för investeringar i vägmaskiner m. m.;

nr 55, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor med förslag till bestämmelser angående Riksdagens författningssamling m. m.; och

nr 56, angående uppskov med behandlingen av visst till bankoutskottet hänvisat ärende.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 43, angående uppskov med vissa ärenden;

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av vissa underhållsbidrag, dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 78, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om förhandlingsrätt för pensionärer.

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 september 1966 dagtecknad proposition, nr 128, vilken såvitt avsåge lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmånsrätt för fordringar enligt samma lag hänvisats till lagutskott och i övrigt till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:ts förslaget riksdagen, såvitt nu vore i fråga, att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om vissa gemensamhetsanläggningar och
- 2) lag om förmånsrätt för fordringar enligt lagen om vissa gemensamhetsanläggningar.

I propositionen hade framlagts förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar med syfte att reglera frågor om samverkan mellan fastigheter för utförande, underhåll och drift av anläggningar, som vore av stadigvarande betydelse för fastigheterna. Som exempel hade i förslaget angivits parkeringsanläggningar, förbindelseleder, gårdsutrymmen, lekplatser, anordningar till skydd mot grundvatten, ledningar, värmeanläggningar och tvättstugor.

Meningen vore, att det skulle bli va möjligt att skapa ett i princip upplös-

ligt samband mellan anläggningen och de anslutna fastigheterna. En sådan fastighet skulle alltså icke få överlåtas eller ens säljas exekutivt utan att delaktigheten i anläggningen följde med. I första hand avsåges, att ett frivilligt samgående skulle få starkare rättsverkningar än för närvarande. I vissa fall skulle fastighet dock kunna anslutas även utan ägarens samtycke. Utrymme för anläggningen skulle också under vissa förutsättningar kunna tagas i anspråk tvångsvis. Förslaget innehöll vidare närmare bestämmelser om de berörda fastighetsägarnas inbördes rättigheter och skyldigheter i övrigt.

För prövning av att förutsättningarna för att inrätta en gemensamhetsanläggning föreläge, hade föreslagits en förrättningsform, som i åtskilliga hänseenden påminde om förrättningar enligt lagstiftningen om fastighetsbildning och om enskilda vägar. Byggnadsnämnden skulle få ett avgörande inflytande på frågan om anläggningen skulle komma till stånd.

När det gällde bedrivandet av den gemensamma verksamheten skulle fastighetsägarna organiseras i en samfällighet. Reglerna för den hade utformats efter mönster av de bestämmelser, som gällde liknande sammanslutningar enligt t. ex. vattenlagen och lagen om enskilda vägar. Flera betydelsefulla förenklingar hade emellertid föreslagits.

För att få medel till verksamheten skulle samfälligheten hava rätt att taxera ut bidrag från delägarna. Samfälligheten skulle i viss omfattning äga åtnjuta förmånsrätt för fordran på bidrag före inteckningar i delägarnas fastigheter. Reglerna härom vore sammanförda i en särskild förmånsrättslag.

Genom 17 § förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar hade byggnadsnämnden tillagts befogenhet att med bindande verkan för förrättningsmannen bestämma, att gemensamhetsanläggning icke finge inrättas. Som förutsättning för denna byggnadsnäm-

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

dens vetorätt gällde, att nämnden funne, att anläggningen strede mot fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande eller att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvårades. Mötte ej hinder mot anläggningen i berörda hänseenden, skulle nämnden lämna sitt medgivande till anläggningen. Sådant medgivande finge också lämnas när särskilda skäl föreläge och nämnden ägde medgiva avvikelse från planen eller bestämmelserna enligt vad som i allmänhet gällde.

I 19 § förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar återfunnes regler om i vilka fall sakägarna skulle svara för *förrättningskostnad*. Motsättningsvis följde av dessa bestämmelser, att sakägare icke vore berättigad till ersättning för sådana kostnader, som han själv haft för utredning eller arbete med talans väckande eller utförande. Detta gällde såväl för fastighetsägare, som deltog i anläggningen, som för ägare till helt utomstående fastighet, vars mark ianspråktoges för anläggningen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 766, av herr *Alexanderson m. fl.*, och II: 940, av herr *Tobé m. fl.*, i vilka motioner hemställdes,

I. att riksdagen måtte i anledning av propositionen nr 128 för sin del besluta,

A. att 1 § första stycket, andra punkten, i lagförslaget skulle erhålla lydelsen: »Lagen gäller dock ej anläggning, vars inrättande gemensamt för två eller flera fastigheter kan enligt särskilda bestämmelser prövas av domstol eller annan myndighet»,

B. att 17 § i lagförslaget skulle utformas i enlighet med 17 § i lagrådets förslag samt att i följd härav även bestämmelserna i 21 § om byggnads-

nämndens talerätt skulle utformas i enlighet med lagrådets förslag till 21 §, samt

C. att i 19 § skulle intagas en bestämmelse i enlighet med 19 § andra stycket i lagrådets förslag om rätt till kostnadsersättning för sakägare mot vilken riktades anspråk om upplåtelse av utrymme för anläggning;

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext, däribland erforderlig redaktionell justering i 18 § och eventuellt även andra lagrum; samt

III. att riksdagen måtte understryka behovet av kompetent och välutbildad förrättningspersonal samt uttala, att en snar översyn av lagen vore önskvärd;

2) de likalydande motionerna I: 767, av herr *Jansson, Erik*, och II: 938, av herr *Hammarberg*;

3) de likalydande motionerna I: 768, av herr *Åkerlund m. fl.*, och II: 939, av herr *Ringaby m. fl.*, i vilka motioner anhållits, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 128, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att nytt förslag till lag om gemensamhetsanläggningar borde, med beaktande av de i motionerna framförda synpunkterna, framläggas i samband med kommande förslag om ny jordabalk.

De i motionerna I: 766 och II: 940 framlagda förslagen avsågo

beträffande *byggnadsnämnds befogenheter* (17 §), att nämnden icke skulle avgiva ett särskilt beslut utan i stället ett yttrande i fråga om den planpolitiska prövningen,

beträffande *ersättning till sakägare för nedlagda kostnader vid förrättning* (19 §), att lagförslaget skulle kompletteras med en regel av innebörd, att sakägare, mot vilken riktades anspråk på upplåtelse av utrymme för anläggning, skulle vara — i den mån ej annat föranleddes av stadgandena i rättegångsbalken 18 kap. 6 och 8 §§ — berättigad till ersättning för sina kostnader i anledning härav.

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 768 och II: 939, såvitt däri yrkats avslag på förevarande förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmånsrätt för fordringar enligt samma lag;

B. att riksdagen, med förklaring att förevarande proposition, såvitt nu vore i fråga, icke kunnat oförändrad bifallas, måtte med avslag å motionerna

- a) I: 766 och II: 940 samt
- b) I: 767 och II: 938,

såvitt däri yrkats ändring i lagen om gemensamhetsanläggningar, för sin del antaga de genom propositionen framlagda förslagen till lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmånsrätt för fordringar enligt samma lag med den ändringen, att 9 § i förstnämnda lag erhöles i utlåtandet angiven lydelse;

C. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 766 och II: 940 i skrivelse giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i fråga om de mindre vatten- och avloppsanläggningarna; samt

D. att följande motioner, nämligen

1. I: 766 och II: 940,
2. I: 767 och II: 938 samt
3. I: 768 och II: 939, såvitt nu vore i fråga,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den av utskottet föreslagna ändringen i 9 § förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar vore av redaktionell natur.

Reservationer hade anförts

vid A i utskottets hemställan

I. av herr *Lidgard* och herr *Bengtson* i Solna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse,

som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 768 och II: 939 och med avslag på propositionen nr 128, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nytt förslag till lag om gemensamhetsanläggningar m. m. måtte, med beaktande av vad reservanterna anfört, framläggas på sätt i reservationen närmare berörts i anslutning till kommande förslag om ny jordabalk;

vid B i utskottets hemställan

II. av herrar *Alexanderson*, *Ernulf* och *Tobé*, vilka i fråga om *byggnadsnämndens befogenheter* (17 §), m. m., ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 766 och II: 940, såvitt nu vore i fråga, måtte för sin del antaga förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar med sådana ändringar, att i reservationen angivna paragrafer erhöles den lydelse, denna reservation visade;

III. av herrar *Alexanderson*, *Ernulf*, *Ferdinand Nilsson*, *Grebäck* och *Tobé* samt — i andra hand — av herr *Lidgard* och herr *Bengtson* i Solna, vilka i fråga om *ersättning till sakägare för nedlagda kostnader vid förrättningen* (19 §) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 766 och II: 940 i denna del måtte för sin del antaga förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar med sådan ändring, att 19 § erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

IV. av herr *Ferdinand Nilsson* och herr *Grebäck*, vilka i fråga om *ikraftträdandebestämmelser* för de lagförslag varom här vore fråga ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa, att riksdagen måtte för sin del — vid bifall till förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmånsrätt för fordringar enligt sam-

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

ma lag — vidtaga sådan ändring, att ikraftträdandebestämmelsen för vardera lagen finge följande lydelse: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1967 och gäller till och med den 30 juni 1970.»

De i reservationen II förordade ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag såvitt gällde byggnadsnämnds befogenheter innebure, att frågan om anläggningars tillåtlighet från plansynpunkt skulle prövas av det organ, som handhade prövningen i övrigt av frågan om anläggningens inrättande, d. v. s. i detta fall förrättningsmannen; byggnadsnämnden skulle underrättas om första sammanträdet och förrättningsmannen hade att före ärendets avgörande inhämta yttrande från nämnden.

Herr LIDGARD (h):

Herr talman! Det behövs väl egentligen inte någon längre tids erfarenhet av de problem som kan möta en högst vanlig byggnadsnämnd när den skall försöka få olika fastighetsägare inom samma kvarter att samsas om gemensamma anläggningar. Frågan om gemensamhetsanläggningar är tydligen inte något särskilt lätt problem. Den har varit föremål för diskussioner och utredningar under de senaste femton—sexton åren, och först nu har man kommit fram till ett första förslag om lösning av denna fråga.

Det är naturligtvis en fråga som framför allt berör de större städerna, där saneringsbehov i rask takt anmäler sig i innerstadsområdena, där kvartersmarken ofta är splittrad på ett flertal fastighetsägare och mera sällan samlad i kommunens ägo. I de fall där kommunen varit ägare till tomtmarken har man i viss utsträckning kunnat bemästra problemen genom vissa villkor i samband med tomträttsupplåtelse. Här i Stockholm har förhållandena närmast varit aktuella i den centrala staden, där man genom Norrmalmsregleringen har tvingats till omfattande expropria-

tioner. Tunnelbanebygget har också medfört en hel del sådant, men där har man tills vidare i viss utsträckning kunnat kringgå problemen. Allt eftersom nya stadsdelar blir saneringsmogna kommer man naturligtvis att finna att samordningsbehoven växer även där.

Det råder alltså inget tvivel om att det behövs en lagstiftning som reglerar tillkomsten och skötseln av sådana för flera fastigheter gemensamma anläggningar, antingen det, för att ta ett exempel, är fråga om ett stort underjordiskt garage i ett nybygge, som skall vara tillgängligt inte bara för den fastighet som inrymmer garaget utan också för de andra fastighetsägarna, eller en så enkel anordning som ett gemensamt gårdsutrymme med en samordnad planering och en gemensam renhållning.

Detta ärende är alltså i sak synnerligen angeläget både för fastigheternas ägare och för dem som bebor och brukar fastigheterna. Även för den kommunala samfälligheten föreligger betydande intressen att bevaka.

Hur kan i ett sådant läge vi reservervanter motivera, hur kan vi förklara och försvara, att vi likväl har ställt oss bakom ett yrkande som går ut på att propositionen skall avslås och att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om ett nytt förslag i ärendet?

Problemet har ju varit aktuellt sedan början på 1950-talet, varför det alldeles uppenbart är angeläget att lagstiftningen kommer till stånd utan ytterligare tidsutdräkt.

Ja, man kan kanske säga att utskottets majoritet själv tillhandahåller en del av den argumentation som ligger till grund för mitt ställningstagande i ärendet. Man skulle naturligtvis kunna gå ännu djupare och gräva fram de tveksamma remissinstanser som finns, de som av olika skäl menat att föreliggande förslag inte borde upphöjas till lag.

Nu skall jag emellertid inte göra det,

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

utan jag skall nöja mig med några citat ur utlåtandet för att försöka ge en bild av vad som föranlett mitt ställnings-tagande.

Utskottet säger, att propositionsförslaget är »svårtillgängligt och sannolikt kommer att bereda vissa svårigheter i tillämpningen». Det förra — svårtillgängligheten — är illa nog, men den får man kanske med hänsyn till ärendets svårighetsgrad ändå i viss utsträckning tolerera. Det senare däremot, att vi redan från början förutser att lagstiftningen kommer att bereda svårigheter i tillämpningen, förefaller mig vara nästan otillåtligt. Det betyder ju att vi med öppna ögon medverkar till en lagstiftning som kan skapa rättsosäkerhet, som i sig själv innehåller ett frö till tvister och motsättningar och som åsamkar de berörda onödiga kostnader och utgifter för att få sin rätt utredd, bevakad och tillgodosedd.

Utskottsmajoriteten känner sig uppenbarligen själv en smula osäker inför den lagstiftning som den tillstyrker. Utskottet understryker att den framtida tillämpningen av lagen måste noga uppmärksammas, och i fråga om förmånsrättslagstiftningen säger utskottet redan nu, att det inte anser sig ha blivit övertygat om att lagen fått den lämpligaste utformningen. Med hänsyn härtill rekommenderar utskottet, att utvecklingen på området skall följas med uppmärksamhet och vid behov leda till revidering.

Med den återhållsamhet, som brukar prägla officiellt svenskt språkbruk, innehåller dessa ord väl egentligen ingenting annat än en sorts underkännande av lagförslaget med avseende på en av dess hörnstenar. Det är för mig ganska svårförståeligt att den omedelbara nytan av till synes otillfredsställande regler på området anses mera angelägen än att regelsystemet göres lättillgängligt, överskådligt och, inte minst, att det samordnas med annat beslätat lagstiftningsarbete. Detta senare hör också till det som vissa remissorgan, med an-

knytning till både lagstiftning och lagtillämpning, har efterlyst.

Med den vikt, som ägandet av fast egendom har här i landet, förefaller det särskilt angeläget att man inte tillskapar en lagstiftning som blir alltför vacklande. Det kan absolut inte vara bra, om man om några år finner att den förmånsrättsordning, som man nu vill fastställa, mot bakgrunden av en senare bedömning kanske måste kastas om. Detta om något är ägnat att framkalla rättsosäkerhet och kan naturligtvis också i viss utsträckning åstadkomma svårigheter att utnyttja fastigheterna som kreditobjekt.

Men låt mig, herr talman, gå över från dessa mera allmänna synpunkter till några principfrågor, beträffande vilka vi reservanter har haft invändningar. Det har sagts att ett huvuddrag i lagförslaget är dess privaträttsliga karaktär. Med en sådan beskrivning vill man väl gärna förknippa en viss valfrihet, i varje fall en valfrihet på så sätt, att den som inte vill begagna sig av det institut som lagen reglerar också skall slippa att göra det. Nu går det kanske inte att i detta sammanhang acceptera en fullständig sådan valfrihet, utan vi får väl finna oss i vissa begränsningar och vissa inskränkningar. Men frågan är bara var en sådan gräns skall dras. Enligt det föreliggande förslaget kan en enda fastighetsägare i ett kanske rätt stort kvarter genomdriva — om förutsättningar i övrigt är för handen — tillkomsten av en gemensamhetsanläggning.

Jag förvaltar en vanlig fastighet i ett vanligt kvarter i en gammal stadsdel här i Stockholm. Jag har försökt att sätta mig in i vad som skulle hända i det kvarteret, om någon fastighetsägare skulle komma på den idén att man i detta kvarter, där det över huvud taget inte finns några garageanläggningar, skulle ha en gemensamhetsanläggning. Jag kan nästan utgå ifrån att av de tretton fastighetsägare som det nu är fråga om — det gäller också lika många fastigheter —

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

skulle några säga att det var en god idé. Några skulle vara tämligen likgiltiga för denna tanke — det kan vara fråga om folk som har gamla fastigheter och som enligt vad jag vet planerar att göra sig av med dem inom en nära framtid — och det kan vara ytterligare någon eller några, som skulle känna sig stå inför någonting som kanske med en viss överdrift skulle kunna betecknas som en ekonomisk katastrof, eftersom de över huvud taget inte har några medel att satsa i en sådan här gemensamhetsanläggning. De må ha rätt eller fel i sin uppfattning när det gäller den sista frågan, men ett faktum är att de skulle känna det på det sättet.

Vi reservanter har föreställt oss att man skulle kunna nå en viss uppmjukning i det föreliggande förslaget, om man kom fram till att en majoritet av de fastighetsägare, som skulle kunna bli berörda av ett sådant här förslag, skulle ansluta sig till förslaget. Det är alldeles självklart att majoritetsbeslut naturligtvis inte skulle kunna ändra på någonting, som skulle innebära en ekonomisk katastrof för den ene eller den andre fastighetsägaren, men det skulle väl ändå kännas som om man hade fått ytterligare någon liten garanti för att ärendet i fortsättningen skall bli objektivt behandlat och objektivt bedömt.

I övrigt har tvångsbestämmelserna kommit till uttryck i 3 § av lagförslaget. Det verkar kanske inte så egendomligt och farligt i början, när vi läser den paragrafen, men paragrafen utmynnar dock i en skyldighet för en fastighetsägare att finna sig i — även om hans fastighet åsamkas en betydande olägenhet — att fastigheten tas i anspråk för en gemensamhetsanläggning.

Jag skulle vilja anknyta till detta ett ögonblick. Det är väl alldeles naturligt, att om en fastighetsägare känner att han håller på att fångas in i den senare delen av paragrafen och blir tvungen att upplåta sin fastighet och inte vill göra det, kommer han att göra vad han kan för att skydda sin egen-

dom. Han kommer att engagera både advokater och tekniker för att få till stånd en bevisning för att anläggningen kanske kan utföras på något annat sätt, som inte är kostnadsfördyrande, och att hans fastighet på det sättet skall gå fri.

Det förefaller mig vara tämligen obilligt att en fastighetsägare, som på det sättet engagerar sig till skydd för sina egna intressen, inte skall kunna påräkna någon ersättning för de kostnader som han åsamkas. Lika obilligt tycker jag det är, om han till slut förlorar målet och fastigheten tas i anspråk i sådan utsträckning att han inte kan använda den alls eller kanske kan utnyttja den i mycket liten utsträckning i fortsättningen för det ändamål, som den från början har varit avsedd, att han inte i det läget skall ha rätt att göra anspråk på inlösen av fastigheten. Det är ju alldeles uppenbart att ingen vill köpa fastigheten, som har blivit tämligen värdelös, och fastighetsägaren har bara bekymmer och besvär av att ha den kvar i sin ägo. Det vore rimligt att de som har tagit initiativet till den gemensamma nyttigheten också finge ta kostnaderna för hela fastigheten och inte betala enbart för det ekonomiska intrånget.

Herr talman! Mot bakgrund av det anförda hemställer jag om bifall till den reservation som herr Bengtson i Solna och jag har framfört.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! De problem, som det här föreliggande lagstiftningskomplexet är avsett att lösa, har som redan påpekats varit aktuella under en mycket lång tid, och de är mycket viktiga inte minst för åstadkommande av en så god bostadsmiljö som möjligt både i nybyggelse och i äldre bostadsområden.

Egentligen skulle jag väl inte efter den värtaliga framställning om angelägenheten av denna frågas lösning, som

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

herr Lidgard redan lämnat, gå vidare in på detta, men jag skall ändå tillägga något.

Som exempel på anläggningar som här avses nämns i lagtexten parkeringsanläggningar, förbindelseled, gårdsutrymme, lekplats, anordning till skydd för grundvatten, ledning, värmeanläggning och tvättstuga. Allt detta — och det är ändå bara exempel — är anordningar som kan vara av stor betydelse för de boende och som mycket ofta löses mest rationellt och ekonomiskt genom samverkan genom flera, ofta ett stort antal fastigheters ägare. I en del fall kan sådana behov tillfredsställas genom åtgärder av det allmänna, vanligen kommunen, men i andra fall löses problemen bäst genom samverkan av de enskilda fastighetsägarna. Det är dessa fall som avses i den nu föreliggande lagstiftningen.

Vissa möjligheter finns redan med nuvarande lagstiftning att träffa frivilliga uppgörelser om sådana anordningar, men dels kan det vara svårt — särskilt när det gäller många intressenter — att uppnå överenskommelse med alla, som rationellt sett bör vara med, och dels är de nu befintliga juridiska instrumenten inte tillfredsställande, framför allt när det gäller anordningar som kräver kontinuerlig skötsel eller avsevärda underhållskostnader.

På ett område, nämligen när det gäller vägar, har motsvarande synpunkter redan för länge sedan gjort sig så starkt gällande, att man stiftat en särskild lag av i princip samma innebörd som den nu ifrågakommande.

Det är väl i och för sig riktigt att den nu föreslagna lagstiftningen rymmer åtskilliga både juridiska och praktiska problem, vilkas lösning kan diskuteras från olika synpunkter. Emellertid synes det mig vara helt klart att den samfällighetsrätt som föreslagits av lagberedningen bara i begränsad omfattning kan fylla det behov som här har gjort sig starkt gällande. Framför allt tillfredsställer detta institut

inte önskemålet att man med en samlad bedömning bör kunna avgöra för vilka en gemensamhetsanläggning lämpligast bör utföras och med ledning därav fördela kostnaderna på dessa fastigheter i förhållande till nytan.

På grund härav och med hänsyn till att det torde dröja åtskilliga år ännu innan den nya jordabalken kan träda i kraft har utskottet i likhet med departementschefen funnit, att en särskild lagstiftning om gemensamhetsanläggningar nu bör genomföras. Utskottet har till och med ansett det i och för sig önskvärt att lagen göres tillämplig även på ett slag av anläggningar, som undantagits i propositionen, nämligen vatten- och avloppsanläggningar av mindre omfattning. Med hänsyn till att alla konsekvenser härav ännu inte kan överblickas har utskottet emellertid i detta avseende hemställt att Kungl. Maj:t snarast möjligt studerar utredningen i fråga.

Man får sålunda ta de olägenheter som kan följa av att det kan tänkas uppstå problem vilka hellre hade bort lösas på ett annat sätt. Man får räkna med att kanske efter ett par års erfarenheter vidta en eller annan ändring i lagen.

Beträffande de av herr Lidgard i reservationen särskilt framförda synpunkterna vill jag tillägga följande. Vad först beträffar kravet att man borde ha en majoritet av fastighetsägarna för att ett sådant här tvångsbeslut skall kunna fattas vill jag erinra om att precis samma ståndpunkt, som härvidlag intages, också finns i lagen om enskilda vägar. Men man kräver ju att det skall vara av synnerlig vikt för fastigheternas utnyttjande, att en gemensamhetsanläggning skall komma till stånd. Det har också visat sig vid tillämpning av lagstiftningen om enskilda vägar att om det inte finns ett stort intresse för saken bland dem, som närmast är intressenter, så blir det inte heller något beslut.

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

Jag tror något liknande kommer att bli resultatet här. Det kommer troligen inte att genomföras några större anläggningar på krav från en mindre del av de berörda fastighetsägarna. Jag tror att bedömningen av huruvida den anläggningen är av synnerlig vikt kommer att influeras ganska starkt av det intresse som visas från de berörda fastighetsägarna.

Att även en fastighet, som inte har nytta av anläggningen, kan åläggas att upplåta mark är inte heller en nyhet för det nu framlagda lagförslaget. Det samma gäller också för lagen om enskilda vägar, och vissa bestämmelser i byggnadslagen ger också rätt för enskilda fastighetsägare att i vissa fall inlösa annan tillhörig egendom.

Vad beträffar kravet på att ägaren, om fastigheten genom intrånget blir praktiskt taget oanvändbar, bör ha rätt att påfordra inlösen vill jag framhålla, att ersättning enligt lagen skall utgå för all skada som förorsakats. Lagens konstruktion är emellertid sådan, att dess tillämpning inte medför ändring i fastighetsindelningen eller äganderättsförhållandena, och därför har den inte utrymme för någon inlösenrätt. Om fastigheten blir värdelös, får emellertid ägaren ersättning för fulla värdet, och det bör då inte lända honom till skada att han kvarstår som formell ägare till en restfastighet.

Vad beträffar byggnadsnämndens initiativrätt är det att märka, att byggnadsnämnden bara har rätt att påkalla att förrättning inledes. Däremot kräves det yrkande från en eller flera fastighetsägare för att det skall bli något positivt beslut.

Beträffande den särskilda förmånsrätten uppstår uppenbarligen svåra juridiska problem. Men man får utgå ifrån att en fastighet, som belastas med särskild förmånsrätt enligt lagen, även tillföres värdeökning till motsvarande belopp. På grund härav och eftersom de belopp som besvärar fastigheten kommer att framgå av gravationsbevis

synes några risker för efterföljande kreditgivare inte uppstå.

Det är visserligen beklagligt att den nu ifrågavarande lagstiftningen inte kan anstå till dess att lagstiftningen om förmånsrätt i fast egendom kunnat överses. Jag anser dock inte att det bör erbjuda alltför stora svårigheter att anpassa den nu föreslagna lagen till en reformerad förmånsrättslagstiftning.

Med hänvisning till det anförda vill jag i princip tillstyrka bifall till propositionen. Dock anser jag att i vissa detaljer jämkningar bör vidtas.

Till att börja med vill jag uppta den fråga som behandlas i reservation II vid utskottsutlåtandet. Det gäller här byggnadsnämndens ställning i det tilltänkta förfarandet. Enligt förslaget skall förrättningsmannen, sedan förutsättningarna för den ifrågavarande anläggningen utretts, underställa byggnadsnämnden frågan om anläggningen från planpolitiska synpunkter bör komma till stånd. Om byggnadsnämnden avslår eller förser sitt medgivande med särskilda villkor kan detta särskilt överklagas genom förvaltningsbesvär, d. v. s. till länsstyrelsen, och eventuellt vidare till Kungl. Maj:t. Även det slutliga förrättningsbeslutet kan överklagas, i detta fall till ägodelningsrätt eventuellt hovrätt och högsta domstolen.

Enligt lagrådets mening är denna ordning onödigt omständlig och inte överensstämmande med vad som är vanligt i liknande sammanhang. Det vore lämpligare att avgörandet fattades av förrättningsmännen efter byggnadsnämndens hörande och att endast förrättningsbeslutet kunde överklagas. Det är att märka att i de flesta fall — i varje fall om det gäller anläggningar i tätort — byggnadsnämnden skall i vanlig ordning bevilja byggnadslov innan anläggningen kan komma till utförande. Det är självklart att förrättningsmännen inte kommer att fatta beslut om en anläggning som byggnadsnämnden sagt sig inte kunna meddela

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

byggnadslov till. Med anledning härav anser reservanterna att den enklare förrättningsgång som lagrådet föreslagit bör genomföras.

Slutligen vill jag också i anslutning till reservationen III påtala den oformlighet, som vidlåter den föreslagna lagtexten i fråga om kostnader som sakägare haft vid själva förrättningen. Enligt förslaget skall sakägare inte ha någon som helst rätt till ersättning för dylika kostnader. I vad det gäller kostnader för sakägare i egenskap av intressenter i gemensamhetsanläggningen är ingenting att erinra häremot. I den mån däremot en sakägare ålägges att upplåta utrymme för anläggningen eller eljest lider skada av den, är det rimligt att ersättning utgår för de kostnader som kan ha varit erforderliga för att klarlägga skadans storlek. Denna ersättning bör då givetvis gäldas på samma sätt som anläggningskostnaderna i övrigt. Även i detta avseende ansluter sig reservanternas yrkande till en anmärkning och ett lagförslag av lagrådet.

Med återopande av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna II och III samt i övrigt till utskottets utlåtande.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! Såväl herr Lidgard som tredje lagutskottets ordförande herr Alexanderson har ingående redogjort för väsentliga delar av propositionen, varför jag inte tänker uppehålla mig vid den. Herr Alexanderson har också yrkat bifall till propositionen, med undantag av de delar som behandlas i reservationerna II och III. Jag skall därför i någon mån uppehålla mig vid dessa reservationer.

I reservation II har invändningar framförts mot byggnadsnämnds befogenhet. I detta avsnitt framhåller tredje lagutskottet i likhet med departementschefen det angelägna i att byggnadsnämnderna i sin egenskap av företrä-

dare för kommunernas bebyggelsepolitiska strävanden får ett starkt inflytande på prövningen av hithörande ärenden. Det kan inte anses vara till fyllest med en rätt för nämnden att endast framföra synpunkter vid förrättningen eller att avge yttrande till förrättningsmannen. Eftersom förrättningsmannen kan vara en hos byggnadsnämnden anställd tjänsteman, är det ur principiell synpunkt betänkligt att denne skall vara med och pröva nämndens ställningstagande i yttrandet för att sedan ändock kunna känna sig obunden härav. Om däremot nämnden fattar beslut i frågan, uppstår icke detta förhållande.

Det bör vidare framhållas som angeläget att nämnden avger ett besked i sådana former att någorlunda säker garanti erhålles för att nämnden vid den efterföljande prövningen av byggnadslov ställer sig positiv till företaget beträffande de förhållanden som prövats. Detta får betraktas som varande av avsevärd betydelse för den enskilde fastighetsägaren.

Den av reservanterna påtalade kompetenskonflikten mellan förrättningsmannen och byggnadsnämnden behöver knappast befaras, eftersom de vardera har ett avgörande inflytande inom sitt område. Den påtalade risken för överklagande bör inte tillmätas alltför stor vikt, då besvärsrätten i princip begränsas till de fall då nämnden vägrat medgivande till anläggningen.

Vad beträffar reservation III är det ju riktigt, som det har framhållits, att vissa skäl kan tala för reservanternas uppfattning. Vid ett första påseende kan det förefalla egendomligt att sakägare, vars utrymme inte skall anslutas till anläggningen, icke får ersättning för nedlagda kostnader. Om man emellertid tar del av kommitténs förslag och departementschefens uttalande i anslutning till frågan, finner man att det skulle innebära ett felaktigt ställningstagande att ansluta sig till reservationens förslag. Departementsche-

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

fen uttalar i anslutning härtill, att man bör följa den allmänna principen i förrättnings-sammanhang och tillägger att när det är fråga om tvångsförvärv av rätt till mark har sakägare inte rätt till ersättning för sina kostnader. Således förekommer likartade förhållanden på andra områden.

I denna del gör kommittén ett uttalande, som är betydelsefullt: »Behovet av en regel om rätt till sådan ersättning blir mindre framträdande med hänsyn till att erforderliga utredningar enligt förslaget skall verkställas genom förrättningsmannens försorg.»

En bestämmelse av detta slag skulle för övrigt kunna medföra frestelse för sakägarna att i alltför stor omfattning själva föranstalta om utredningar, vilket skulle medföra risk för en kraftig stegring av förrättningskostnaderna. Utskottet gör gällande, liksom departementschefen, att det skulle vara inkonsekvent om en sakägare, som representerar fastighet i vilken utrymme önskas upplåtet men som inte skall anslutas till anläggningen, vore berättigad till ersättning för nedlagda kostnader men däremot inte den som tvångsanslutes till anläggningen.

Med det sagda anser jag att det inte finns motivering för ett bifall till vare sig reservation II eller reservation III och yrkar därför avslag på dessa, vilket innebär ett bifall till tredje lagutskottets hemställan och därmed ett bifall till propositionen.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Det lagförslag som nu föreligger i proposition nr 128 och som jag hoppas riksdagen kommer att antaga innebär en efterlängtd åtgärd. Säkert kommer man inom våra städer och olika samhällen då att kunna lösa en rad frågor, som är aktuella men som inte nu har kunnat lösas genom att ett instrument härför saknats, och där våra byggnadsplaner ofta har utformats för helt andra krav än dem som

nuet och framtiden ställer. Till detta kommer att äganderätten till mark och fastigheter är uppdelad på ett flertal personer, vilka även om viljan har funnits ofta har haft svårigheter att erhålla en utformning av våra innergårdar på ett sådant sätt att goda lösningar för biluppställningsplatser, lekplatser m. m. kunnat erhållas.

De gemensamhetsanläggningar som lagen avser att främja kommer säkerligen att medföra, att ett flertal fastighetsägare nu intresserat kommer att engagera sig för att nå fram till lösningar av aktuella parkeringsbehov, förbindelseleder och bättre gårdsutrymmen, vilka möjliggör skapandet av lekplatser för barnen, men som även kan ge en lösning till skydd mot grundvatten när det gäller värmeanläggning eller tvättstuga. Redan när diskussionen om nödvändigheten av en genomgripande sanering av våra städer och tätorter aktualiserades, var avsikten ej bara att få en lösning av problemet med den bostadsslum som förefanns och som alljämt förekommer. Även bristen på anläggningar, som gav utrymme för en växande bilism, liksom ett ökat krav på en bättre hygien gjorde, att man måste påskynda saneringen. De gamla affärs- och bostadskvarteren saknade ofta alla de gemensamhetsanläggningar eller den utrustning i form av lekplatser m. m. som man har avsett att nå fram till genom föreliggande lagförslag.

Om man långt tidigare hade varit medveten om att våra bostäder och affärer även måste utrustas med erforderliga utrymmen för människornas trivsel, hade säkert flera av de fastigheter som nu har blivit nedrivna i stället kunnat bli föremål för en upprustning, som i dagens bostadsbrist utgjort en tillgång. En bidragande orsak till en påskyndad sanering har varit att våra innergårdar och bostadsområden har varit så hårt exploaterade, att man inte har beaktat de olika behov som människorna har haft på skilda områ-

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

den. Våra nya stadsplaner eller byggnadsplaner har med sin utformning för den nu pågående byggnationen liksom den framtida bebyggelsen i stor utsträckning beaktat nu aktuella behov av parkeringsplatser, lekplatser liksom övriga anordningar som är nödvändiga för att de boende skall känna den trivsel som en modern bostad bör skänka.

Lagen synes i första hand komma att bli ett värdefullt instrument för att lösa den redan befintliga bebyggelsens problem, främst den som helt eller delvis saknar de nu aktuella anläggningarna. Men även för den bebyggelse som planeras bör lagen fylla en stor uppgift. Även om fastigheter rivs, kvarstår ofta de många små äganderätterna till olika tomter, och äganderättsförhållandena kan vara sådana — även om man eftersträvar att genom inköp sammanföra tomter och staten skapat instrument för att underlätta sådana sammanslagningar, bland annat genom expropriationslagen — att flera ägare med fördel kan gemensamt lösa vissa frågor och klara angelägenheter till exempel av den art som anges i lagförslaget. Diskussionen om luftföroreningarna tilltar i styrka, och vi är alla medvetna om att luftföroreningarna blir allt svårare. I samband med den planerade bebyggelsen är det angeläget att framhålla önskvärdheten av att värmecentralerna sammanföres i större enheter och att man om möjligt kommer bort från den ordningen att varje fastighet inom ett kvarter skall ha sin egen värmeanläggning.

Det är sådana problem och synpunkter som varit avgörande för mig vid ställningstagandet till en av de frågor som är kontroversiella i denna diskussion, nämligen byggnadsnämndernas ställning. Jag anser det naturligt, att byggnadsnämnderna erhåller ett starkt inflytande på de många frågor som berörs i lagförslaget. Byggnadsnämnderna har att svara för planeringen, och när nya initiativ tas — som i berörda fall genom förrättningsman — är det

angeläget att de förslag som denne kommer fram till skall underställas byggnadsnämnden. I reservationen sägs att risk för konflikter mellan förrättningsmannen och byggnadsnämnden kan uppstå. Rent allmänt måste man väl ändå utgå från att byggnadsnämnderna till sitt förfogande har folk som kan mäta sig med förrättningsmännen när det gäller kvalifikationer. Därtill kommer att byggnadsnämnden som planeringsmyndighet har en bättre överblick av planfrågorna och därmed också synes ha bättre förutsättningar att bedöma lämpligheten av att gemensamhetsanläggningar av ena eller andra slaget utföres. Om förrättningsman, såsom framhållits i debatten, kan utses bland den tekniska personal som sorterar under byggnadsnämnd, synes det också mera naturligt att ärendena underställes byggnadsnämnden än att, såsom reservanterna förordar, endast yttrande skall inhämtas från byggnadsnämnd.

Med det anförda och då herr Kristiansson redan tidigare motiverat den ståndpunkt som tredje lagutskottets majoritet intagit ber jag, her talman, att få yrka bifall till tredje lagutskottets förslag i detta ärende, ett förslag som överensstämmer med propositionens.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Föreliggande förslag måste ur många synpunkter hälsas med stor tillfredsställelse. Man kan vara glad över att en lagstiftning utformas som ger möjligheter att komma till rätta med problem vilka är betydelsefulla för både större och mindre tätorter vid nyexploatering och även vid sanering av gammal bebyggelse. Utifrån sådana rent allmänna synpunkter har jag ställt mig positiv till förslaget. När det gäller detaljfrågorna har jag endast anslutit mig till reservation III av herr Alexander-son m. fl. Enligt min mening talar rimliga skäl för att den kostnadsersättning,

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

som ifrågavarande reservation syftar till, också skall utgå.

Samtidigt som jag sålunda finner att här föreligger ett påtagligt behov kan jag inte dölja att lagförslaget är behäftat med åtskilliga brister. Jag konstaterar att det tycker också lagberedningen och lagrådet. Utskottet har likaledes sagt ganska beska saker angående möjligheterna av att tillämpa det föreliggande förslaget. Utskottet säger bl. a. att förslaget är oklart och att det möter svårigheter att praktiskt tillämpa det, vilket inte är någon rekommendation för en lag. Det har också sagts av utskottet att det hade varit lämpligt om lagen hade kunnat komma till i samband med utformningen av jordabalken och annan lagstiftning som därmed sammanhänger. Det är alldeles klart att detta hade varit önskvärt, men enligt vår uppfattning har dessa synpunkter inte varit så tungt vägande att vi vill avstå från de praktiska vinsterna av att få en lagstiftning på detta område.

Jag har av den anledningen nöjt mig med att till utlåtandet anteckna en reservation, i vilken jag utifrån de utgångspunkter jag anfört konstaterar att det i grund och botten ligger i linje med utskottsutlåtandet att betrakta detta förslag som någonting ofullbordat, någonting som behöver kompletteras.

Jag har i andra sammanhang deltagit i utformandet av förarbeten för jordlagstiftning, för bestämmelser i fråga om en lagstiftning som likaledes har avsett en viss varaktighet. Det har i dessa sammanhang ansetts vara riktigt att innan man fann den fasta formen tidsbegränsa lagens tillämpning. En sådan tidsbegränsning har också i detta fall förefallit mig vara riktig, och från den utgångspunkten har jag velat bestämma en lämplig tidpunkt. Vi har under hand inhämtat att den nya jordabalken kan beräknas vara klar om cirka tre år. Detta har så att säga blivit den tidrymd som ansetts att vi borde kunna avvakta.

På grund av de anförda skälen har

jag tillsammans med herr Grebäck yrkat, att vid bifall till förslaget till lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmånsrätt för fordringar enligt samma lag sådan ändring bör vidtagas, att ikraftträdandebestämmelsen för vardera lagen får följande lydelse: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1967 och gäller till och med den 30 juni 1970.» Jag vet inte om jordabalken föreligger klar just då. Jag har emellertid varit med om att dylika tidsbegränsningar har skett, och när det har visat sig att den utredning och det förslag som man velat avvakta inte har hunnit framläggas så har man förlängt den tid under vilken lagen har avsetts att vara i kraft och gjort justeringar på den punkten.

Nu kan om det som berörts sägas att det här är fråga om åtgärder av en avsevärd räckvidd, att åtgärder i enlighet med det föreliggande lagförslaget är sådana som kommer att bestå framöver. Det kan vara en smula besvärande om åtgärderna har vidtagits efter de föreslagna principerna och man sedan, såsom utskottets ärade ordförande sade, måste modifiera och förändra ett och annat för att få samstämmighet av det nya med övrig lagstiftning och med hänsyn tagen till gjorda erfarenheter.

Utskottet påpekar ju att lagens tillämpning bör följas med särskild uppmärksamhet i syfte att justeringar skall kunna åstadkommas. Det är riktigt. Om man emellertid har den uppfattningen att modifikationer bör ske blir ju förhållandet detsamma, oavsett om lagen tidsställs eller inte. En del förrättningar kommer till stånd enligt de nuvarande bestämmelserna, andra när ändringarna skett. Vinsten med att tidsställa de båda lagarna är att man på det viset får en direkt anledning att i samband med det kommande lagstiftningsarbetet upptaga denna lag till behandling och därigenom erhålla en systematisk, eu bättre avvägd och en på erfarenheterna under tiden grundad lagstiftning.

Jag anser detta lagstiftningsområde

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.

vara så viktigt att jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med undantag av yrkandet i reservation III av herr Alexanderson m. fl. och det yrkande som framställts i reservation IV av mig och herr Grebäck, till vilka reservationer jag således ber att få yrka bifall.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag vill med anledning av herr Nilssons anförande säga, att jag i princip kan ansluta mig till vad han framhöll att det är önskvärt att lagen blir föremål för omprövning och eventuellt ändringar inom en relativt kort tid, kanske ungefär den tid som har angetts som provisorisk giltighetstid.

Men jag tror att detta tekniskt sett inte gärna kan komma till uttryck på det sätt som herr Nilsson föreslår. Man måste även besluta regler, som reglerar de förhållanden som skulle råda efter det att lagstiftningen upphört att gälla. Det kan vara förrättningar som påbörjats och inte hunnit avslutas eller som är föremål för prövning i högre instans. Det kan också vara anläggningar som är utförda och där det gäller att klara ut hur skötsel och bidrag till underhåll i fortsättningen skall ske o. s. v.

Jag tror därför att man måste gå den väg som är föreslagen i utskottets utlåtande, att man uttalar önskemålet att lagstiftningen blir föremål för omprövning och överväganden inom en relativt snar framtid.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag konstaterar att det råder en principiell överensstämmelse mellan vad jag tidigare anförde och vad herr Alexanderson nu säger. Jag vill erinra om hur professor Lundstedt i Uppsala uttryckte saken så vid en stor diskussion: »En fördömd princip är den som det inte går att tillämpa i praktiken.»

Jag konstaterar också att de praktiska svårigheter som herr Alexanderson pekar på — förrättningar på gång och ändrade bestämmelser då vi har sett lagens verkningar o. s. v. — uppträder även om man reviderar lagen i dess olika detaljer. De uppträder inte oftare i det ena fallet än i det andra.

Så praktiskt skulle jag vilja bedöma det, men det kanske man inte kan göra ur den högre juridikens synpunkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets förvarande utlåtande komme att framställas *först* särskilt angående punkten A, *därefter* särskilt rörande punkten B såvitt avsåge byggnadsnämnds befogenheter, m. m., *vidare* särskilt i fråga om punkten B i vad gällde ersättning till sakägare för nedlagda kostnader vid förrättning, *ytterligare* särskilt i avseende å punkten B såvitt gällde ikraftträdandebestämmelser, *härpå* särskilt angående punkten B i övrigt samt *slutligen* särskilt beträffande utskottets hemställan under punkterna C och D.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lidgard och herr Bengtson i Solna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lidgard* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lidgard och herr Bengtson i Solna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lidgard* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 24.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande *punkten B i vad avsåge byggnadsnämnds befogenheter, m. m.*, gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57 punkten B såvitt avser byggnadsnämnds befogenheter, m. m., röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Alexanderson*

Ang. vissa gemensamhetsanläggningar m. m.
m. fl. vid utlåtandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;
Nej — 25.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å *punkten B såvitt gällde ersättning till sakägare för nedlagda kostnader vid förrättning*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57 punkten B såvitt avser ersättning till sakägare för nedlagda kostnader vid förrättning, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Alexanderson*

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom m. m.

m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 59.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande *punkten B i vad anginge ikraftträdandebestämmelser* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ferdinand Nilsson och herr Grebäck vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 57 punkten B såvitt gäller ikraftträdandebestämmelser, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ferdinand Nilsson och herr Grebäck vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Ferdinand*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;
Nej — 38.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad *utskottet i övrigt* hemställt i *punkten B*.

Slutligen bifölls vad utskottet i *punkterna C och D* hemställt.

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 november 1966 dagtecknad proposition, nr 158, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom;

2) lag angående ändrad lydelse av punkt 1 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning;

3) lag angående ändrad lydelse av bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 456) om ändrad lydelse av 17 kap. 7 § handelsbalken;

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom m. m.

4) lag angående ändrad lydelse av bestämmelsen om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 457) om ändring i förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva;

5) lag om ändrad lydelse av bestämmelsen om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 458) angående ändrad lydelse av 2 och 13 §§ lagen den 8 april 1927 (nr 85) om dödande av förkommen handling;

6) lag angående ändrad lydelse av bestämmelsen om införande av lagen den 13 maj 1966 (nr 136) om ändrad lydelse av 4 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits, att tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom och lagen om företagsinteckning samt vissa lagar, som anknöte till dessa lagar, skulle ändras från den 1 januari 1967 till den 1 juli samma år.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat de i anledning av densamma väckta likalydande motionerna I: 807, av herrar *Blomquist* och *Dahlén*, samt II: 981, av herr *Regnéll m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att lagen om vad som är fast egendom och lagen om företagsinteckning jämte övriga i propositionen nr 158 omnämnda lagar skulle träda i kraft den 1 april 1967.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med avslag på motionerna I: 807 och II: 981 måtte bifalla förevarande proposition, nr 158.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson*, *Akesson*, *Nyberg*, *Hedin*, *Tobé* och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven

del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med förklaring att förevarande proposition, nr 158, icke kunnat oförändrad bifallas, måtte i anledning av motionerna I: 807 och II: 981 för sin del besluta, *dels* att de i propositionen avsedda lagarna skulle träda i kraft den dag Konungen bestämde, *dels* att punkterna 1 och 2 i bestämmelserna om införande av lagen den 29 juli 1966 (nr 453) om vad som är fast egendom skulle erhålla i reservationen angiven lydelse.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom samt lagen om företagsinteckning, fastställdes tidigare i år till den 1 januari 1967. Departementschefen har nu föreslagit att tidpunkten framflyttas med sex månader till den 1 juli 1967, vilken tidpunkt utskottet har godtagit. Reservanterna är medvetna om att det har uppstått svårigheter att följa den uppgjorda tidsplanen och att ett uppskov är motiverat. Men en ändring i tidsplanen kommer givetvis också att vålla kreditinstitutens svårigheter och kredittagarna besvikelser. Ur den synpunkten bör man inte göra uppskovet längre än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Vi har i likhet med motionärerna uttryckt den förhoppningen att ikraftträdandet kunde ske den 1 april 1967. Utskottet har underrättats om och även uttalat i utlåtandet att vissa möjligheter torde finnas att lagen kan träda i kraft vid nämnda tidpunkt, enär propositionen om ändring i utsökningslagen beräknas föreligga redan vid värriksdagens början. Reservanterna är som nämnts medvetna om att tidsmarginalen är snäv, och det kan vara svårt att fastlägga ett tidigare datum.

Ang. tidpunkten för ikraftträdandet av lagen om vad som är fast egendom m. m.

Om man nu lyckas få det hela klart kan också en tidigareläggning vara möjlig genom att det överlämnas åt Kungl. Maj:t att med hänsyn till omständigheterna bestämma dagen härför.

Vi hemställer om detta i vår reservation, till vilken jag yrkar bifall.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det är beklagligt att det har blivit nödvändigt att ändra tidpunkten för ikraftträdandet av dessa så sent som i våras antagna lagar. Av vissa skäl har detta emellertid blivit nödvändigt.

Nu gäller frågan hur lång tid framflyttningen av ikraftträdandet skall avse. Det är givetvis en omdömesfråga.

När utskottet har tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som innebär att lagbestämmelserna skall träda i kraft först den 1 juli 1967, har vi lagt huvudvikten vid den synpunkten, att det är angeläget att allmänheten och de som berörs av dessa bestämmelser i god tid får veta vid vilken tidpunkt bestämmelserna träder i kraft. Vissa förberedelser krävs nämligen både på det administrativa området och för kreditinstituten. Av den anledningen har vi ansett att det knappast finns möjlighet att låta lagarna träda i kraft tidigare än som här har föreslagits.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 46.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m. jämte motioner i ämnet.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. affärstidslag

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till affärstidslag jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 oktober 1966 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till affärstidslag.

I propositionen hade föreslagits, att den nuvarande butikstängningslagen skulle upphävas och ersättas med en väsentligt enklare och friare reglering av affärstiderna i en affärstidslag. Den vanliga affärstiden skulle utsträckas till kl. 20 på vardagar. Huvuddelen av den handel som för närvarande efter dispens finge ske på annan tid än vanlig affärstid — bland annat hela kioskhandeln — skulle undantagas från regleringen. Kommun skulle för särskilt fall medgiva längre affärstid än den vanliga affärstiden, om det vore påkallat med hänsyn till allmänhetens intresse.

Det hade föreslagits, att affärstidslagen skulle träda i kraft den 1 januari 1967 och gälla till och med den 31 december 1971.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 772, av herr *Tistad m. fl.*, och II: 945, av herr *Werbros m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 788, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Svanström*, samt II: 963, av herr *Mattsson* och herr *Nilsson* i Tvärälund,

de likalydande motionerna I: 789, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr

Carlsson, Eric, samt II: 965, av herr *Persson* i Heden och herr *Dockered*,

de likalydande motionerna I: 790, av fru *Olsson, Elvy*, och herr *Wikberg*, samt II: 962, av herr *Larsson* i Öskeviksby och herr *Johansson* i Skärstad,

de likalydande motionerna I: 791, av herr *Wallmark* och herr *Hansson, Gustaf Henry*, samt II: 966, av fröken *Wetterström m. fl.*, ävensom

de likalydande motionerna I: 792, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 964, av herr *Mundebo m. fl.*

I motionerna I: 789 och II: 965 hade hemställts, *dels* att dispensgivningen för öppethållande av de stora företagens butiker enligt affärstidslagens § 2 måtte handhavas restriktivt för tillgodoseende till någon del av synpunkter anförda av affärsanställdas förbund, *dels* att försäljningen från s. k. familjebutiker med ingen eller endast ringa anställd arbetskraft utöver familjemedlemmar måtte undantagas från bestämmelser om affärstid.

I motionerna I: 790 och II: 962, I: 791 och II: 966 samt I: 792 och II: 964 hade anhållits, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 144 måtte besluta, att butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608) skulle upphävas från och med den 1 januari 1967.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1. I: 790 och II: 962,
2. I: 791 och II: 966 samt
3. I: 792 och II: 964;

B. att riksdagen med avslag på motionerna I: 789 och II: 965 måtte bifalla förevarande proposition, nr 144; samt

C. att motionerna I: 772 och II: 945 samt I: 788 och II: 963 i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. affärstidslag

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Affärstidsutredningen har i sitt betänkande Affärstiderna redovisat en rad skäl för att 1948 års butikstängningslag inte längre motsvarar kraven i ett modernt service-samhälle. Den motsvarar inte konsumenternas önskemål i fråga om affärstider, kanske främst beroende på att de gifta kvinnorna i ökad utsträckning ägnar sig åt förvärvsarbete. Lagen är vidare till sin natur konkurrensbegränsande och står därför inte i överensstämmelse med 1953 års lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet. Som exempel på det kan nämnas kioskhandelns uppsving, då den haft en privilegierad ställning i butikstängningslagen. Kommunala avvikelser är också ur konkurrenssynpunkt högst diskutabla. Den nuvarande lagen är dessutom svår att tillämpa för de många myndigheter som har att besluta efter den, vilket leder till orimligt mycket arbete och krångel.

Affärstidsutredningen finner i sin sammanfattning flera skäl, som talar för att butikstängningslagen bör upphävas utan att ersättas med någon ny lagstiftning, men redovisar också synpunkter för fortsatt lagstiftning och föreslår att en ny lag utfärdas med karaktär av ramlagstiftning, som ger större utrymme åt detaljhandeln att själv bestämma över affärstiden. Utredningen anser att man med stöd av erfarenheterna av denna nya lag senare får avgöra om man bör ta steget fullt ut och helt avstå från en lagfäst reglering.

Remissinstanserna kan indelas i tre grupper. Den största gruppen biträder utan reservationer utredningens förslag. En annan grupp tillstyrker förslaget, men stryker starkare under att ramlagstiftningen skall ses som en etapp på vägen mot ett helt nytt system. En tredje och relativt stor grupp med bl. a. ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor uttalar sig för en

omedelbar övergång till ett fritt system.

Föredragande statsrådets slutsats är att flera omständigheter kan anföras till stöd för ett antagande att man med beaktande av konsumenternas och de affärsanställdas intressen bör kunna avvara lagstiftning, åtminstone på längre sikt. Trots övertygelsen om fördelarna med ett fritt system viker statsrådet, liksom tredje lagutskottet, undan och följer utredningens förslag om en liberaliserad affärstidslag under en femårsperiod. Anledningen till denna försiktighet är att ett omedelbart införande av ett fritt system antas medföra betydande olägenheter i vissa avseenden.

Enighet råder således om att lagstiftningen på det här området är onödig och att till och med begränsningar i affärsmännens rätt att på vanliga företagsekonomiska grunder avgöra, när butikerna skall vara öppna, har oförmånliga verkningar. Huvudfrågan är således inte för eller emot lagstiftning, utan när det fria systemet skall införas.

Många motionärer i såväl denna kammare som medkammaren har inte blivit övertygade om de påstådda olägenheterna med ett omedelbart införande av ett fritt system och har därför yrkat avslag på propositionen.

Jag vill, herr talman, med några ord bemöta de tre huvudinvändningar som framförts mot ett fritt system.

För det första befaras höjda priser på grund av de ökade personalkostnader som ett vidgat kvällsöppethållande medför. Utredningen har diskuterat denna fråga och säger: »Personalkostnaderna kommer visserligen säkert att bli högre om obekvämt arbetstid tas ut i större utsträckning. Kostnadsökningen måste därvid slås ut på konsumenterna. Emellertid vet man inte säkert om detaljhandeln kommer att utnyttja möjligheten till kvällsöppet i sådan utsträckning att personalkostnaderna blir ett större problem än nu. De som kommer att utnyttja möjligheten kan

Ang. affärstidslag

tänkas motverka ökade lönekostnader genom att i större utsträckning än f. n. tillämpa självbetjänings- eller självvals-system och genom att hålla stängt under tider när kundfrekvensen är låg, t. ex. en eller annan förmiddag. Utredningen finner det svårt att förutsäga om varupriserna kommer att stiga men anser det i vart fall inte säkert att så blir fallet. Skulle det bli en prisstegring torde den bli obetydlig, åtminstone om den slås ut på alla konsumenter.» Jag delar utredningens synpunkter i denna fråga.

För det andra har den invändningen gjorts att vissa olägenheter för de affärsanställda skulle bli följden. Det är i detta sammanhang viktigt att erinra om att de affärsanställdas arbetstid regleras — liksom andra löntagares — av arbetstidslagstiftningen och att de fackliga organisationerna naturligtvis på sedvanligt sätt, d. v. s. förhandlingsvägen, kommer att bevaka sina medlemmars intressen.

För det tredje har farhågor uttalats för att affärsinnehavare, som driver sina företag utan anställda eller med endast någon enstaka medhjälpare, skulle få särskilda svårigheter. Det gäller således i hög grad den affärsgrupp som också kan benämnas närhetsbutiker, antingen de är förlagda ute på landsbygden eller i städernas förorter. Det går inte att bestrida att urbaniseringsprocessen och handelns strukturomvandling drabbat denna grupp särskilt hårt under senare år och att affärer av den typen därför minskat kraftigt i antal. Utvecklingen har säkert inte stannat i det avseendet utan kommer att fortsätta, antingen man inför ramlagstiftningen såsom den nu föreslås, eller ett helt fritt system beslutas. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om inte just närhetsbutikerna skulle erhålla en betydligt bättre chans, om de fick möjlighet att använda konkurrensmedlet att sälja på »rätt tid», d. v. s. välja öppethållande efter vad som ur ekonomisk synpunkt är mest lönsamt och inte hind-

ras av lagstiftningen. Mycket av det som dessa affärers kundkrets nu köper i exempelvis kiosker skulle med rätt till kvällsöppethållande för närbutikerna försäljas där i stället. Mycket talar för att en fri utveckling skulle leda till en affärstyp som kan betecknas som en kombination av kiosken och närhetsbutiken; en affärstyp som säkert skulle ge konsumenten en förbättrad service.

Jag har, herr talman, med detta velat stryka under att vi snarast bör komma fram till ett fritt system beträffande affärernas öppethållande. Skälen för detta är mycket starka, medan det som anförts emot förefaller vara grundat på synnerligen osäkra premisser.

Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 792 och II: 964, I: 791 och II: 966 samt I: 790 och II: 962, vilket innebär avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 144 och att butikstängningslagen av den 21 juli 1948 upphävs fr. o. m. den 1 januari 1967.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få anknyta till vad den föregående talaren sade angående den stora nedläggningen av butiker som skett och kommer att ske.

År 1963 upphörde netto enbart inom livsmedelsbranschen 1 600 butiker. En prognos för tiden 1964—1970 från Detaljhandelns utredningsinstitut visar en minskning av butikernas antal med 18 200, varav ungefär hälften enbart livsmedelsbutiker. Mer än hälften av hela nedgången avser familjebutiker. Det är småföretagen som har svårt att klara konkurrensen med de stora varuhusen. Jag har sett exempel på hur det går till i det fallet i min hemtrakt. Där har den stora affären, Konsum, placerat ut sina filialer litet varstans i socknarna och samvetsgrant slagit ihjäl småbutikerna. När detta var utfört drogs filialerna in och handeln koncentrerades på tätorterna. Denna utveckling är mycket betänklig för människorna där. Man måste också göra klart för sig att

Ang. affärstidslag

detta inte bara är ett glesorternas problem utan i lika hög grad ett problem i förorterna till de stora befolkningscentra där butikerna numera är mycket sällsynta och där butiksdöden har gått fram härt.

Jag ber att få konstatera vad det innebär rent miljöpolitiskt när en liten affär försvinner. För de människor, som haft nära till affären och där kunnat göra sina inköp, träffa bekanta, resonera med affärsinnehavaren o. s. v., är det en miljöförlust, bygden blir fattigare när dessa affärer upphör.

Jag är betänksam redan mot det förslag som föreligger om att utöka affärstiden, då jag vet vad det innebär ur dessa konsumenters synpunkt. Man förstår lätt vad det kan betyda för de ensamma och för de gamla människorna att behöva resa lång väg och sedan stå i snabbköpsbutikernas kassaköer i stället för att kunna få en pratstund i affären i närheten. Människor som rör sig mycket ute kan skämta om detta, men för dessa gamla och ensamma människor är det ett problem.

Jag vill också påpeka en annan sak. Vad betyder detta för de affärsanställda? De affärsanställdas förbund säger själva att deras fackliga organisation är svag. De räknar med endast 55 procents anslutning och de har svårt att klara sig. De som däremot är väl organiserade är arbetsgivarna på området. Vad hjälper det med en arbetstidslagstiftning om övertid om det inte finns möjlighet att få ut en skälig ersättning? Jag har uppfattningen att det är olyckligt att på det viset gynna de stora affärsammanslutningarna så att de får möjlighet att slå ut närbutikerna. Men fördärvar möjligheterna för många människor att göra sina inköp på nära håll. Jag konstaterar också att man på det sättet bereder svårigheter för en grupp av anställda som har betydande hinder i sin fackliga verksamhet: en stark motpart och en svag egen organisation. Man kan inte komma ifrån att detta problem är någonting som betyder väl-

digt mycket i alla glesbutiksbygderna, således inte bara i glesbygderna utan även i förorterna till de stora befolkningscentra.

Ur dessa synpunkter har jag och mina medmotionärer kommit till den uppfattningen att det inte kan vara rimligt och riktigt att dels genom ett dispensystem ytterligare försvåra möjligheterna för de anställda, dels införa en arbetstidsbegränsning för människor som inte har anställda, således i fall där de fackliga problemen inte existerar. Skulle man inte kunna gå så långt i generositet att den som har ett eget företag, som han sköter med hjälp av sin familj och kanske någon halvtidsanställd eller liknande, skall få ha öppet när han vill och slå igen butiken när han vill.

Utredningen har antytt att det är svårt att tillämpa en butikstängningslag. Javisst, det förstår var och en när det gäller så att säga bekantsskapskretsen kring den lilla affären. Varför skulle man inte kunna rätta till detta genom att säga att dessa små familjeföretag som icke bereder sociala olägenheter för affärsanställda skulle kunna få ha en större frihet? Utifrån dessa utgångspunkter önskar vi motionärer att § 2 i förslaget till affärstidslag skall få lydelsen:

»Vanlig affärstid är vardagar mellan klockan 8 och 20.

Om det för särskilt fall är påkallat med hänsyn till allmänhetens intresse skall kommunens styrelse eller nämnd som utses av fullmäktige i kommunen medge affärstid utöver den vanliga dock att beträffande försäljning från större affärsföretag med hänsyn till de affärsanställda sådan dispens må meddelas endast restriktivt.»

Vidare har vi föreslagit att i § 3 som ett nionde moment tillägges, att försäljning som handhaves av affärsinnehavare huvudsakligen med hjälp av egna familjemedlemmar och med biträde endast i ringa omfattning av annan anställd personal undantages från lagen.

Ang. affärstidslag

Det talas i utredningens betänkande om att kioskbutikerna har en favör i förhållande till andra affärsföretag. Skulle inte familjeföretagen, som hotas av den butiksdöd jag siffermässigt berörde en smula i början, kunna få chansen att konkurrera på samma villkor som kioskerna? Det uppstår därvidlag inga sociala problem för någon personal, utan innehavarna skulle kunna ha öppet när de vill och stänga när de vill, och det ligger någonting rimligt och riktigt i det.

Jag ber att få yrka bifall till det förslag till lagtext som fogats till motion nr 789 i denna kammare och som återfinnes även i motion nr 965 i andra kammaren.

Herr KRISTIANSSON, SVANTE, (s):

Herr talman! I propositionen föreslås att den nuvarande butikstängningslagen upphävs och ersättes med en affärstidslag med väsentligt enklare och friare reglering av affärstiderna.

Av det av 1962 års affärstidsutredning avgivna betänkandet framgår, att överväganden har förelegat huruvida den nuvarande butikstängningslagen borde upphävas utan att ersättas med ny lagstiftning. Efter gjorda överväganden har man emellertid ansett det inte vara tillrådligt att utan vidare upphäva butikstängningslagen och förordar därför att en ny lag utfärdas. Departementschefen har följt utredningens förslag och föreslår att nuvarande butikstängningslag upphäves och ersättes med en affärstidslag som är enklare och friare till sin utformning.

Genom att affärstiden utsträcks till kl. 20.00 ges en möjlighet för affärsidkare att bättre kunna betjäna sina kunder. Viss försäljning är fritagen från lagens tillämpning, bl. a. kioskrörelse. I de fall det kan anses angeläget med avvikelser från lagstadgad affärstid, kan dispens ges härför. Det skulle enligt förslaget ankomma på kommunerna att besluta härom, motiverat med att dessa bäst känner till de lokala behoven.

Även om en del av remissinstanserna har uttalat sig för ett upphävande av butikstängningslagen och föreslår fullständig frihet beträffande öppethållandet, har departementschefen i likhet med utredningen ansett att detta skulle kunna leda till vissa konsekvenser i synnerhet för de anställda och för de affärsidkare som driver sin rörelse utan anställd arbetskraft. Lagen har föreslagits gälla en begränsad tid, nämligen t. o. m. den 31 december 1971. Man får då erfarenhet för att ompröva ett nytt ställningstagande.

Tredje lagutskottet tillstyrker enhälligt förslaget. Som framgår av utskottsutlåtandet förelåg visserligen ganska många motioner, men det var dock inte någon ledamot som tillstyrkte dessa. De flesta motionerna motiveras med att man vill slå vakt om småbutikerna, vilket väl i och för sig är riktigt. Jag tror dock man har missförstått det hela när man försöker nå sina mål genom att yrka avslag på butikstängningslagen och kräva ett fritt öppethållande. Detta skulle ju innebära att de som blir värst utsatta är just småbutikerna för den händelse man får ett fritt öppethållande. Alla bör väl ha klart för sig att det för de stora affärerna och varuhusen inte är någon svårighet att hålla öppet strängt taget när som helst, ty de har ju ekonomiska resurser att ha antingen heltidsanställd eller deltidsanställd personal. För de butiksinnehavare som själva driver sin affär kan det väl inte vara rimligt att kräva ett öppethållande efter kl. 20.00. Man måste räkna med att alla affärsmän som själva driver sin rörelse även har någonting för butikens vidkommande att syssla med efter kl. 20.00, vilket naturligtvis skulle bli en orimlig arbetsuppgift. Jag tror att motionärerna i sitt nit har missförstått vilka konsekvenserna skulle bli för småbutikerna om öppethållandet släpptes fritt.

Herr Ferdinand Nilsson har tillställt kammaren ett yrkande. Jag skall gärna medge att i hans yrkande beträffande

Ang. affärstidslag

§ 2 ligger en tanke, då han vill slå vakt om familjebutikerna. Denna paragraf innebär restriktivitet beträffande öppet-hållandet med möjlighet till dispenser för de stora affärerna och varuhusen. Förslaget innehåller dessutom att kommunerna skall bestämma i sådana frågor, och de bör ju vara kapabla att bedöma i vilken mån dispenser skall ges. Därför kan man enligt min mening knappast göra gällande att det ligger någon fara i vad som föreslås enligt § 2.

Yrkandet beträffande § 3 gäller försäljning som handhaves av affärsinnehavare huvudsakligen med hjälp av egna familjemedlemmar och med biträde endast i ringa omfattning av annan anställd personal. Jag har väldigt svårt att förstå hur man skall kunna utfärda någon bestämmelse i anslutning till det förslaget. Att precisera antalet familjemedlemmar i sådana fall är en uppgift som, förefaller det mig, gränsar strängt taget till det omöjliga. Likaså är det mycket svårt att precisera innebörden i uttrycket »biträde endast i ringa omfattning».

För min del anser jag alltså att det saknas förutsättningar att åstadkomma några bestämmelser, och därför är det inte möjligt att biträda herr Ferdinand Nilssons yrkande.

Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Först vill jag understryka att när jag önskade ge familjebutikerna möjlighet att hålla öppet avsåg jag inte någon skyldighet att hålla öppet dygnet runt. Min mening var helt enkelt att eftersom de inte har något problem med anställda och inte behöver någon arbetstidslagstiftning skulle de kunna hålla öppet när detta anses motiverat och sedan stänga.

Hur många medlemmar det sedan skall vara i familjen — ja, förlåt mig, det överlåter jag till familjeplaneringen så att säga, det är inte min detalj! Den saken lämnar jag fullständigt därhän.

Då det gäller uttrycket med hjälp endast i »ringa omfattning» vill jag understryka att detta begrepp finns i en hel del andra lagar, exempelvis när man från omsättningsskatt undantar försäljning som bedrivs »i ringa omfattning». Begreppet »ringa omfattning» är ingen nyhet i svensk lag, och vi behöver därför inte vara så rädda för det. Om man använder praktiskt förstånd och inte bara försöker resonera bort saken går det nog att klara detta. Så pass mycket är jag övertygad om att man kan borta i kanslihuset, att vi skulle kunna få en förordning som det gick att tillämpa ganska hyggligt — det är ju så många andra förordningar man kan åstadkomma.

Jag har en bestämd känsla av att om vi kan bidra till att bevara en mängd närbutiker och andra små företag gör vi en stor tjänst åt många, många av de konsumenterna som det här väsentligen är frågan om. Konsumenterna har ganska nära till butiken i en storstads centrum och i en större tätort, men alla de människor som bor ute i bygderna och i förorterna har problemet på ett helt annat sätt. Tänk litet på dem också, när ni talar om konsumentintresset!

Det sägs att kommunerna skulle vara kapabla att sköta dispenserfrågorna utan den där hänvisningen. Men i alla fall är det bra att ha någonting att hålla sig till, att veta om man skall vara restriktiv eller generös. Den synpunkten tycker jag att man inte alldeles skall bortresonera.

Och det måste jag säga, att släpper ni lagen fullkomligt fri tar ni död på den lilla företagsamheten generellt. Kanske är det ett önskemål på sina håll, men nog tror jag att den utvecklingen vore till skada för miljön och för alla de människor som verkligen behöver dessa småaffärer och som har trevnad och trivsel av att sådana affärer finns, så att de kan klara sig utan att behöva trängas i varuhusen och snabbköpsbutikerna.

Ang. affärstidslag

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Ett enhälligt utskott har avvisat alla motionärernas yrkanden. Utskottets talesman har redovisat skälen härför, och jag tänker därför inte förlänga den här debatten genom att ta upp motionärernas argument till förnyad granskning. Låt mig emellertid sammanfattningsvis få säga, att motionärernas kritik av propositionen ger en god bild av vilka skiftande intressen som gör sig gällande i diskussionen kring affärstiderna — och kanske också i någon mån av de överdrifter som understundom förekommer i denna debatt. Det är verkligen spännvidd mellan de yrkanden som förekommer i vissa motioner, att all lagstiftning på det här området i frihetens namn borde upphävas, och yrkanden i andra motioner, att lagstiftningen borde utformas så att den gynnade en speciell typ av affärsföretag. Och när det gäller bedömningen av vilka konsekvenser den föreslagna lagstiftningen kommer att medföra skiftar motionärernas uppfattningar mellan synpunkter som gör gällande, att den föreslagna lagstiftningen hänsynslöst går på en linje som till sina verkningar uppenbarligen gynnar varuhusen och storkedjeföretagen, och synpunkten att de speciella problem som uppstår för småbutiksinnehavaren inte bör överbetonas och att man betraktar den föreslagna lagen som en konkurrens- och utvecklingshämmande faktor.

Det är mot bakgrunden av denna intressesplittring och de olika uppfattningar som motionärerna gett uttryck åt om hur samhället bör ställa sig till dessa intresse motsättningar angeläget att framhålla att propositionen i allt väsentligt bygger på affärstidsutredningens enhälliga förslag. I utredningen var alla de borgerliga partierna företrädde, och där satt också representanter för handeln och de affärsanställda.

Vid den avvägning mellan olika intressen som utredningen av naturliga

skäl måste göra kom man fram till att inte förorda en avveckling av affärstidsregleringen. Man ansåg nämligen att risken för negativa verkningar av en övergång till ett helt fritt system såväl ur konsumenternas som de handelsanställdas och handelsidkarnas synpunkt övervägde de fördelar som kunde vara att vinna därmed.

Jag skall gärna medge att utredningen i betydande grad fått stödja sig på antaganden när det gäller de konsekvenser som ett slopande av lagstiftningen på detta område skulle komma att medföra. Jag tror emellertid att man skall tänka på att vi här har haft en lagreglering som stora grupper har anpassat sig till under en lång tid. I sina huvuddrag daterar sig regleringen från år 1939, och då hade vi redan i trettio år haft lagstiftning om affärstiden. Det kan såvitt jag förstår inte vara klok politik att bortse från de förhållanden som utredningen och även ett mycket stort antal remissinstanser har anfört och tvärt avskaffa en sådan reglering. Det finns så mycket mindre anledning härtill som allt talar för att konsumentintressena, som i de här sammanhangen naturligtvis måste tillmätas mycket stark prioritet, för närvarande inte påkallar en fullständig avveckling av regleringen.

Utredningen och en bred remissopinion — bakom vilken bl. a. står LO och TCO som i dessa sammanhang också har konsumentensynpunkter att beakta — anser att allmänhetens intresse i fråga om affärstidens längd och förläggning i allt väsentligt kan tillgodoses inom ramen för en fortsatt men friare lagstiftning av affärstiden. Denna bedömning bygger på ett synnerligen omfattande utredningsmaterial, nämligen resultatet av ett stort antal mycket grundliga konsumentundersökningar som redovisas i andra delen av utredningens betänkande. Med hänsyn till resultatet av dessa undersökningar menar jag att man inte med fog kan göra gällande att konsumenternas press

Ang. affärstidslag

på handeln, att hålla öppet längre och under andra tider än för närvarande, ännu så länge är större än att dessa önskemål kan tillmötesgåas inom ramen för denna nya affärstidslag. Ett genomgående drag i den föreslagna lagen är att den ger en väsentligt större frihet åt handeln än den nuvarande butikstängningslagen gör att anpassa sig efter konsumenternas önskemål. Den innebär också en avsevärd förenkling.

Såsom framgår av vad jag sagt har den ökade friheten och förenklingen tillkommit med utgångspunkt från konsumenternas intressen. Regeringen har emellertid i sin bedömning av de här frågorna varit starkt medveten om att utvecklingen snabbt kan komma att förändra såväl konsumenternas anspråk som handelns förutsättningar att anpassa sig till nya förhållanden. Förden skull har också föreslagits att lagen bara skall gälla i fem år. Tidsbegränsningen är regeringens förslag och har ingen motsvarighet i utredningsförslaget. Vid utgången av denna femårsperiod får man på nytt pröva frågan om affärstidsregleringen skall slopas helt. Erfarenheterna av den friare reglering som den nya lagen innebär och den utveckling som torde komma att ske inom ramen för denna lag bör då kunna ge oss en bättre vägledning för prövningen om och i vilken mån vi behöver en lagstiftning på detta område i fortsättningen.

Med anledning av det yrkande som ställts här av herr Ferdinand Nilsson vill jag bara säga, att det ändå är rätt orimligt att man skulle knyta an frågan om öppethållande för affärerna till frågan om affärsverksamhetens ägandeförhållande. Om det är familjeföretag med någon enstaka anställd skall man ha en speciell lagstiftning, och om det är fråga om andra företagsformer skall man ha en annan lagstiftning. Jag delar utskottsrepresentantens åsikt på denna punkt, att man inte kan utforma en lag på det sättet.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber först att få slå fast vilka det är som talar för de stora och vilka det är som talar för de små.

Sedan vill jag säga att jag inte riktigt kunde fatta att herr statsrådet ansåg det vara så konstigt att ha en lagstiftning för en affärsform där det fanns anställda i större utsträckning och en för företag där de anställda problem inte spelade samma roll. Jag tycker att det är en naturlig uppdelning att man gör en tidsbegränsning som skyddar dessa människor som har en svag facklig organisation och en motpart som är mycket starkt fackligt organiserad — ty det är handelns arbetsgivare. Jag trodde att det var god politik i detta land att försöka slå vakt om den svagare parten. Jag har en bestämd känsla av att vi inom centern — det nya arbetarpartiet — har en uppgift där.

Herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Bara ett par ord i anslutning till det sista som herr Ferdinand Nilsson sade om att vi genom diskussionen kring denna fråga fått klart vem som slår vakt om de små.

Jag skall då kort säga att det fanns en remissinstans — möjligen var det någon mer — som inte ville ha någon ändring när det gäller butikstängningslagen eller som i varje fall var tveksam. Det var centerns kvinnoförbund. Herr Ferdinand Nilsson vill ha en annan utformning av lagstiftningen, och fru Elvy Olsson, centerns enda kvinnliga representant i kammaren, vill avskaffa lagstiftningen. Jag tycker nog att det är väldigt svårt att med utgångspunkt från dessa skilda ställningstaganden få klarhet i på vilket sätt centern i detta sammanhang anser sig vara den speciella företrädaren för de små företagen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-

Ang. affärstidslag

kats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

dels ock att kammaren skulle bifalla de i punkten angivna motionerna, vilket förslag innebure avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt upphävande av butikstängningslagen från och med den 1 januari 1967.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wirtén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i punkten angivna motionerna samt avslås alltså Kungl. Maj:ts förevarande proposition och upphäves butikstängningslagen fr. o. m. den 1 januari 1967.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wirtén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 13.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till herr Ferdinand Nilssons under överläggningen framställda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härpå utskottets i punkten C gjorda hemställan.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om åtgärder för att främja fisket i Torne älv; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67, såvitt propositionen avser jordbruksärenden,

varvid utlåtandet nr 30 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtande nr 163, sammansatta konstitutions- och tredje lagutskottets utlåtande nr 1 ävensom sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1 i nu nämnd ordning

skulle uppföras näst efter konstitutionsutskottets memorial nr 46.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om erkännande och verkställighet av skiljedomar i vissa internationella investeringstvister, m. m.; samt

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier, m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial:

nr 44, angående viss utredning rörande registrering av partibeteckningar; och

nr 45, med förslag till vissa ändringar i riksdagsstadgan; samt

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 57, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anvisande av anslag för partiell flyttning av riksdagsbiblioteket;

nr 58, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken angående ordinariesättning av vissa tjänster vid riksbanken m. m.;

nr 59, angående ordinariesättning av en tjänst vid riksdagens förvaltningskontor;

nr 60, med förslag till ändringar i bankoreglementet, reglementet för riksgäldskontoret och reglementet för riksdagsbiblioteket;

nr 61, angående instruktion för bankoutskottet;

nr 62, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående iordningställande av ledamotsrum i riksdagshuset; och

nr 63, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.34.

In fidem
K.-G. Lindelöw